EXTRACTUM CHYMICARUM QUAESTIONUM, SIVE RESPONSIONIS AD THEORIam lapidis philosophici editam in academia Regiomontana à quodam ibidem antichymista.

VBI VERITAS ARTIS CHYMICAE ETIAM CONTRA principia negantem asseritur, & multa difficiles & jucundæ quæstiones discutiuntur:

AVCTORE
JOHANNE CUNRADO GERHARDO. M. D. ILLUSTRIUM COMITUM de Hoenloe & Civitatis Oringanæ Physico.

ARGENTORATI,
Impensis Heredum LAZARI ZETZNERI

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI DOMINO, DOMINO, JOHANNI FRIDERICO DUCI wirtenbergico & Teccio, Comiti Mompelgardi Domino Heidenheimio &c. Domino suo clementissimo.

Um Hannibal (ut refert Cicer. 2. de oratore) Pœnorum quondam imperator, Carthagine à suis expulsus Ephesum ad Antiochum regem, tum temporis potentißimum venisset exul: pro eo, quod ejus nomen erat magna apud omnes gloria, invitatus dicitur à suis hospitibus, ut Phormionem philosophum audiret, quem ipse non invitus audiens copioso sermone aliquot horis differentem de imperatoris officio, deq; omni re militari: cunctis huius facundiam admirantibus, Hannibal interrogatus, quidnam de hoc philosopho sentiret? Barbaro quidem sed tamen libero respondit sermone, multos se deliros senes vidisse, sed qui magis, quàm Phormio deliraret, vidisse neminem. Nec injuria. Quid enim arrogantius vel loquacius fieri potuit, quàm Hannibali, qui tot annos de imperio cũ populo Romano omniũ gentiũ victore certasset, Græcũ hominẽ, quinunquã hostẽ, nunquã castra vidisset, nunquam deniq; vel minimam ullius publici muneris particulam attigisset, præcepta de re

 mili-

militari dare. Ita non dubito, Illustrissime princeps, Domine Clementissime, quin Johannes Papius medicus aulicus & professor Regiomontanus (cuius nomen, quoniam in medicorum numero tantam bestiam sophisticam reperiri pudet, semel expressum, porrò non tam sponte, quàm deprecatione cujusdam amici, ejusdem professionis silentio & sub antichymistæ vocabulo involvo) theoriâ suâ lapidis philosophici, quam in calumniam & infamiam chymiæ, chymistarumq; sine exceptione personarum, bonorumq; artificum à malis discretione (impostorum enim defensionem ut declarabitur argumento decimo nono, non suscipio) conscriptam, sub illustrissimi nominis tui patrocinio cum impudenti, arroganti & in bonos viros ignominiosa præfatione non ita pridem in lucem edidit C. V. multò magis delirare visus fuerit, vehementiusq; displicuerit, quàm olim Hannibali Phormio ille, cujus in re militari, etsi empeiria deerat doctrina tamen major, & oratio modestior erat, quàm antichymistæ nostri de re metallica, chymicaq; disceptatio. Ille enim græcus tam copiosè, ornateq; de officio ducis belloq; gerendo dicere non potuisset, nisi longè prius ex historicis bellicarumq; rerum scriptoribus doctrinam conceptā & quasi systema quoddam ejusmodi theorematum generaliumq; præceptorum observatum collectumque in promptu habuisset; etsi usu rerum carebat, cujus causa ab Hannibale deridebatur. Alter verò iste Phormio earum rerum de quibus disputat, non tam usu destitutus est, quam omni prorsus doctrina. Ex omni enim ejus sermone indubitatissimè nobis constat, sicut in tota refutatione postea ostendetur,

illum nullum unquam in metalla pedem posuisse, nullos puteos aut cuniculos subjisse, neminem metallariorum super his interrogasse vel audiisse, nullum verum artificem chymiæ, id est, philosophum in universa vita sua vidisse, nulli projectioni adfuisse, nullum arte factum aurum, sive verum, sive falsum attigisse, vidisse, probasse, vel etiam probare didicisse; imò ne metallicorum quidem scriptorum vel docimastarnm aut philosophorum de his rebus libros vel per transennam saltem inspexisse, quippe qui per totam disputationem ne minimum quidem testimonium auctorum in suffragium opinionis suæ adduxerit, imò ne ullius vel metallici vel chymici scriptoris meminerit, nisi solius Gebri thesi 72. ex quo tamen ne quinque quidem verba de conditionibus tincturæ integrè, incorrupteq; citare noverit, ut demonstrabitur in argumento decimo quarto. Artis verò distillatoriæ & rerum distillatarum adeò rudis est, ut thesi 60. contra omnium medicorum & pharmacariorum experientiam singulari novoq; paradoxo ausit negare, oleum cinamomi esse oleum. Nihilominus pro eâ, quâ est sophisticâ fronte & mente C. V. cæterisq; illustrissimis chymiæ patronis, qui & in diversis metallifodinis operas fossoresq; sustentantes de metallorum ortu, incremento, perfectione, aliisq; subterraneis eventis quotidiè relationes certas accipiunt, & indubitata chymicæ projectionis documenta, vel ipsi oculis viderunt, vel ex gentilitia traditione in κειμηλιοφυλακίοις suis adhuc asservata, ceu naturæ miracula, sanctè custodiunt, multoq; verius omnia explorata habent, tamen

men inanis iste in pulpito speculator nō erubuit, conari contra metallicorum fossorum, scriptorumq; catholicum, perpetuumq; testimonium ab ipsis sensibus ortum, contra philosophorum doctissimorum consensum, rationes & experimenta, tam metallorum generationem, quam artis chymicæ veritatem nullam esse insulsissimis paralogismis, ut mox in refutatione patebit, persuadere. Quin ausus est ad fidem sibi faciendam enormi vanitate & jactantia præfari in hæc verba: se in cognoscendis strophis istis sophistarum multos annos impendisse, donec per singularem (scilicet) Dei gratiam adhæc fundamenta descenderit, quibus nixus petit tandem, ut C. V. ad chymistas, quos indiscriminatim pestem nominat, profligandos omnes vires suas convertat, reliquisq; principibus & Rebusp. autor sit similiter faciendi. At quæ temeritas viri? Credi sibi vult in ea scientia, cujus nec principium quidem novit, nec minimam partem usus habet. Fundamenta hæc, quibus superbè & iniquè in chymiam debacchatur artificesq; temerè damnat, postea particulatim examinabuntur, sed nugamenta esse vel hinc apparet. Ait se multos jam annos in cognoscendis istis sophistarum strophis impendisse. Credimus hoc. At non in chymistarum, sed in suis ipsius sophisticis & antichymistarum nugis tantum temporis inani conatu & fructu contrivit. Quomodo enim in chymicorum philosophorum strophis aliquid nisum sit, quorum libros nullos habet, nec legit, nec citavit ullibi? nec si habet, si legit, citare potuit, quia non intelligit, ut perspicitur ex thesi sua 37? Ars nostra nullum

patitur

patitur damnum à suis paucis deliriis, quæ ipse secum suaviter domi somniavit & postea refutavit. Tunc verò pateretur, si antichymista unum saltē classicum hujus scientiæ scriptorem totidem annos in manus sumsisset & ex solidis philosophiæ fundamentis refutasset, quod tamen ad calendas Græcas fiet. Si nescit, quem eligere oporteat, propono ei Petri Boni Lombardi Ferrariensis medici margaritam. Judicat enim Hieronymus Rubeus ejus rationes hactenus inconcussas videri. Quas cum solertissimus quisq; intactas reliquerit, aut si attigit, cum dedecore relinquere coactus sit, procul dubio desperandum & antichymistæ erit. Neq; novi ego ullum eorum, qui hactenus alchymiam oppugnarunt, quin contra solidissimè semper fuerit refutatus, & qui ad hunc lapidem quasi offensionis caput non illiserit, nihil inde nisi ludibrium apud literatos & peritos rerum pro mercede reportanda, sicut & antichymista ista noster abundantiorem meretur mercedem, quantò impudentia & calumniandi libidine longius cæteris progressus est: ubi non solum ejus inscitia & temeritas, sed etiam iniustitia & malignitas innotescit petentis sine plena veritatis, ordinariaq; causæ cognitione à magistratu artificibus talibus aqua & igni interdicendum. At contra petunt accusati benignè audiri, intereaq; furiosum suum accusatorem vinculis retineri, donec coram delecta literatorum judicum corona causam dixerint. Actum enim esset de omnibus artibus & omni planè philosophia, si ignorantium & imperitorum

judicio standum foret. Qua de causa præclare principeq; dignum facit C.V. quod non statim ad cujusvis imperiti judicium flectatur, sed quemadmodum Hannibal Phormionem illum belli rudem de ducis officio & omni re militari loquacem judicem non tulit, sed scitissimo dicterio irrisit, ita ipsa hunc alterum Phormionem in arte chymica omnis usus & rationis expertem, multoq; ignorantiorem à judicio harum rerum hactenus repulerit. Quoniam, ut Petrus Ferrariensis scribit, ignorantes tantum propterea artem alchymiæ dicunt falsam, quod obtrudunt se non vocatos, nec electos ad iudicandum de eo, de quo judicandi potentiā non habent. Nam unusquisq; benè judicat de iis quæ novit & didicit, & eorum est bonus judex 1. ethic. Nicom. cap. 3. Ergò per appositum, nemo benè judicat de iis, quæ ignorat, & non didicit, neq; eorum penitus est bonus judex, præsertim cum iudicium operabilium in operibus caussetur. Hinc Hippocrates de elegantia: καλὸν ἐκ τοῦ διδαχθέντος ἔργου λόγος: *præclara est, quæ ex opere quod quis didicit proficiscitur oratio: Hoc ipsum est, quod olim Petrus Monavius medicus Cæsareus Thomæ Erasto medico Palatino contra hanc artem disputanti objecit lib. 1. epist. medicin. Cratonis, quomodo potes inquiens, refellere hāc artem, quod non exercueris? Non versatus es* ἐν τῇ ἐγχειρήσει τῇ χυμικῇ, *quæ arcana multa prodit. Eadem super re præclarè monet Chrysostomus in epist. ad Hebræos homilia secunda, cur non magis inquiens, contemnam illos, qui nesciunt admirari, quæ digna sunt. Nam & pictor si ab omnibus irrideatur*

atq;

atq; reprehendatur dum eos in doctos perspicit, illorum verba penitus non attendit, sed solo testimonio suo contentus est. Proinde indignum esse facinus concludit contra sycophantas tales dissert. 39. Maximus Tyrius Platonicus philosophus, hac ratione, si reliquas artes omnes à vulgi tribunali sua vindicet scientia, nec gubernator, cum in suo versatur munere, navemq; ex opinione dirigit propria, imperitorum cuiq; cogatur rationem reddere; nec æquo ferat animo medicus, si ea, quæ præscribit, quæq; aut prodesse morbo, aut ad victus rationem conferre existimat, scrutetur studioseq; inquirat æger: nec figuli deniq; & coriarii aut si quis etiã in ignobiliori arte versetur, alium iudicem noverit, quam ipsam artem ejusvé artificem: & chymia sola quæ superior est, his omnibus, alienum atq; ignarum suarum rerum judicem ferat? Præsertim eum, quo alieniorem & absurdiorem in hac scientia intra centum annos sol non aspexit: quippe qui. 1. non solum artis, sed & naturæ principia in metallis neget, ut videre est in argumento secundo. 2. Qui asserere ausit nulla metalla generari vel crescere amplius, sed omnia omninò creata in primo die creationis, ut perspicitur in argumento primo. 3. Omne aurum quod non sit creatum in primo die creationis vel esse sophisticum, vel à Satana suppositum, cujus absurditas demonstratur in decimo octavo argumento. 4. Auro non esse communem cum metallis materiam, quod in decimo quarto argumẽto refellitur. 5. Æs ex ferro factum per aquas vitriolatas non esse verum æs, sed ferrum positum, quod deliramentum in argumento

decimo quinto refutatur. Et id genus alia plura paradoxa partim, partim pseudographemata, ex quibus velut ex unguibus leonem noscere datur, quam aptum habeamus virum ad judicandum de hujusmodi rebus. Hæc sunt quæ breviter ad præfationem ejus pro alchymiæ defensione respondere volui. Cæterum, princeps illustrissime Domine Clementissime ferè abhinc biennium est, postquam amici quidam mei, artis chymicæ studiosi theoriam hanc, vel verius minimè theoriam lapidis philosophici mihi transmiserunt, nescio qua spe vel fiducia rogantes, ut quid de ea sentiam, eis exponerem, adjecto hoc, se non dubitare, quin, si laborem refutandi susciperem, multis bonis viris artisq; & filiis & patronis necnon C. V. operam sim facturus non ingratam. Quid fit? Tametsi per totum id tempus, quo in hoc studio versor (verser autem jam ultra viginti annos non quidem χρυσοποιίας ἕνεκα, sed medicinæ potissimum) nunquam animum subiit, de meis observationibus aliquid in lucem edere: tamen victus eorum precib. recepi me refutationem scripturum, disputatione hac tum temporis obiter percursâ tantùm, nec dum plenè attentèq; perlectâ. Postea verò ut eam à capite ad calcem attentius legi & animadverti in ea nihil aliud nisi virulentam quandam maledicentiam, meraq; sophismata & nova opinionum portenta contineri, fateor, pœnitere cœpit, cogitantem, qua opportunitate justæ excusationis (præsertim multis interim occupationibus operam interrumpentibus) me ab hoc onere suscepto rursus exsolverem. Quapropter de die in diem

diem tergiversatus rem produxi, nō quod adeò difficilis mihi labor foret, quem videbam plus tædii, quam difficultatis habiturum, sed quod tam enormia sophismata & furiosa convitia lenitate verborum permulceri nequirent; philosopho autem pariter & Christiano homine indignum censerem se cum sophistis cōvicantibus, quasi serram reciprocando ejusmodi maledicentiæ pice commaculare. Postea verò re altius mecum deliberata in mentem venit, posse eadem etiam excluso cum conviciis antichymistæ nomine, nudisq́ argumentis, si qua digna essent, in medium propositis, sedato orationis genere confutari, paulatim quæstione una post alteram examinata conscripsi tres libros chymicarum quæstionum, primum de generatione metallorum, alterū de transmutatione, tertium de medicina universali, qui ultimus me ob difficultatem argumenti & eos qui sese huic medicinæ hactenus opposuerunt, hucusq́ remoratus est. Postquam verò interea crebrioribus literis de promisso compellatus intellexissem de mea fide dubitari, & eosdē illos amicos meos sparso de hac re rumore, aliis magnæ autoritatis viris pro me spopondisse minimè dubitandum, quin quod semel in me recepissem, bona fide sim præstiturus: fuit hoc mihi instar classici cantus ad cōvasandum tumultuariè pauca quædā ex iis, quæ serius emittere copiosiori tractatu constituerā, non libris & capitibus, ut cœptū erat, distincta, sed argumentorū numero, in quib. ipsa verba autoris in fidē rei (ne forte essent, qui tantam absurditatē hominis non crederent) proponere cum cōviciis volui, & meā cuiq́ argumento cōfutationē subiectere. Quam rē citra

acerbitatẽ verborũ & justas reprehensiones, pro eo, ut caput hoc indiget acri lixivio, persequi, ut pridẽ in altero opere volebã non potui, atq; in hoc potius amicis, quam mihimet ipsi satisfeci. Sed qualiacunque sunt, ea C.V. clementer judicanda humilimè offero certa spe fretus me præ antichymista patronum habiturũ pium ac sapientẽ, qui sua autoritate hujus nobilissimæ scientiæ studiosos non solum à conviciis ignorantiũ & sycophantarum sit protecturus, sed etiã eorum studia & conatus pro virib. adjuturus & promoturus. Quid enim? Nisi, inquam, hæc ars nutricios habeat principes & magnates patronos, timendum erit, ne vel omninò ab artificibus propediẽ deseratur, vel calumniis invidorũ & ignorantiũ opprimatur. Nam privati homines, nisi fuerint è locupletissimorũ numero, tantis sumptibus, quantos ars desiderare videtur à principio ad finem usq; impares sunt, sicut haud dissimulat Geber, aperte testatus eam pauperib. inimicam esse. Et Arnoldus lib.2. Rosar. cap.5. in studioso ejus tria requiri docet, subtile ingenium, operam manuum, & arbitrium seu liberam potestatem, quod quidem requirat divitias, sapientiam & libros. Et idem in libro vitæ cap.2. ait: non esse possibile cuilibet homini hæc experiri, propterea quòd tria cõtradicũt, scilicet sumptus, potestas & fama vulgi. Nisi ergò à principibus & magnatib. huic arti auxiliares porrigantur manus, vix ac ne vix quidem invenientur, qui huic studio operã sint daturi. Et licet inveniantur unus & alter fortassis, qui indefesso studio theoriæ cõsummationẽ sint assecuti, quotusquisq; tamẽ est quẽ in hoc opere prosequendo non remorentur postea vel

sui tus, vel functionis occupatio, vel inprimis etiam fama vulgi? Ego quidē in ejusdem scientiæ castris sub C. V. patre illustriß. memoriæ olim militavi, qui cum meam industriam exploratam haberet, mihi sponte in hoc studio currenti promotione & gratia sua non minimum calcar addebat, ita ut neq; sumtus neq; potestas deesse videretur. Nihilominus etsi indubitatò sciebam ad neminem alium præterquam ad medicum hujus scientiæ tractationē proprie pertinere: tamen ut ingenuè fatear, nescio quo timore inter alia nonnulla fatalia, quæ me ab hoc proposito retraxerunt, nihil magis absterrebat, quā fama vulgi. Quæ etiam causa fuit, cur occasionem nactus, loco mutato me ad solius usitatæ professæq; medicinæ munia receperim. Tum .n. proprio malo expersus sum artem hanc nō pati se coram vulgo & publicè tractari, sed quicquid ejus est in silentio & spe transigendum, id quod suo exemplo Trevisanus & Zacharius atq; cæteri omnes philosophi scriptis declarant: Alioqui non dubito, quin si non ad summum scopum, tamen ad medicinam, qua contentus forē in meo munere dudū pertingere potuiße. Quod cum ex impedimentis meis hactenus præcipuū senserim, ne & aliis bonis viris & amicis meis idem eveniat tāto maiori conatu sycophantiæ antichymistæ istius auræ popularis captatoris obviam eundū censui, quanto magis ille fama vulgi nixus philosophis & inprimis amicis atq; sympatriotis meis apud principes & magnates invidiā concitare, infamiā cōflare & exiliū etiā intētare conatus est disputatione sua, quasi solū intra limites scholæ exercendæ juven-

ventutis gratiâ discussisset, fortassis nõesset, cur eius re succenseretur, sed quia (more, non autẽ pari fato mathematici illius è balneo prosilientis cum suo εὕρηκα) de pulpito furiosus in curiam procurrit, omnes bonos artifices mendaciis traducit, aqua & igni prohibendos clamat, laboratoria perrumpit & succendere omnia atq; demoliri nititur, pro merito inhibendus & tractandus est, ut innocentes & boni viri ab ejus furore defendantur. Sane domestici quotquot sumus omnes & singuli parvi & magni hac lege & officio obligamur, ut si qua parte domui paternæ ab insidiantib: immissus est ignis, pedibus manibusq; celeres ad extinguendum incendium aquã oportemus. Hic incendiarius patrio laboratorio igni subditorum ruinã machinatur, ejusq; incolis amicis meis & sympatriotis nihil aliud nisi exiliũ inflatis buccis minabundus spirat: pro paternis focis quib. olim usus fueram, aqua comportanda, pro amicis opem implorantib. viriliter depugnandum. Quamvis enim pro eo, ut res meæ ferunt, diutius & longius ab iisdem absim, nondum tamen amorẽ, quem quisque patriæ & amicis debet, omninò deposui, sed compellatus de officio, si quod in hac re præstare valeam, præclarum illud Platonis religiosè mihi colendum censui, monentis: nos non solum nobis natos, sed partem sibi patriam vendicare, partem amicos. Quanquam interim videor mihi audire non tam manifestas præfantis antichymistæ, quàm nescio quas clandestinas voces quorundã sciolorum, tam ex idiotarum quàm ex eorum grege, qui literati esse volunt, ibidem obmurmurantium:

rium: nunquid tu conaris hanc artem principum aurib. ingerere & persuadere, cuius contrarium potius facere deberes, si patriam amas, ad parcendum sumptibus non necessarijs. Quibus respondeo. Sicut nihil pulchrius cognitione veritatis, ita nihil turpius ignorantiâ. An tu, ô sciole, censes nihil conferre ad ornamenta regum & principũ, cùm in aliis plerisq; rebus, tum in hac parte philosophiæ constantẽ & exactam habere scientiam, nihilq; dubitare. Ego veritatem etiam aureis coronis præferendam censeo, quàm pro ingenii tenuitate non aliter ac natura rei & ipsa necessitas flagitat, adversus sophistã & calumniatorem assero, & philosophi more demonstro, cui si quis assentitur, veritati invictæ (quã vim divinitus sortita est) palmam, nec mihi culpã tribue. Quamvis nec in hoc negotio dissimulari queat, metallariam & alchymiam pari gradu in regalibus incedere, num & tu in metallifodinas nihil impendendum regibus & principib. sana mente cõsulis? Quos sumptus dicas non necessarios, non satis assequor, cum eadem ars fructu non careat, sed ex se circa res naturales honestam oblectationem, & optima medicamenta exhibeat. Et si sumptus non necessarios rationibus in unum collatis, computaveris, invenies profectò posse hos aliorum multorũ respectu magis necessarios dici, imò etiam ita parsimoniam rationabilem institui, ut hi sumptus minimè sentiantur. Quare explodenda est tota antichymistæ præfatio cũ obmurmurationib. istis ignorantium & sciolorum, & potius veritati insistendũ cogitandumq;, quod Geber de eiusmodi imperito-

rum

rũ immaturo & imbecilli judicio scripsit lib.1. summæ perf. c. 10. Loquuntur inquiens; de hac re, sicut puer, qui à principio nativitatis suæ usq; ad senectutẽ in domo cõcluditur; non putans mundi latitudinẽ extendi ultra suæ domus spaciũ vel ultra quã oculo possit in domo cõspicere. Hæc illustrissime princeps Domine Clementissime pro veritate artis chymicæ contra novum ejus hostẽ & calumniatorẽ necessario prolixius præfanda erunt; ut eò dilucidius pateret, quomodo corã tribunali illustrissimorũ imperii principũ, coram quo præfatione suâ temerariâ chymicos capitaliter accusavit, os impudens viri, in quo nihil solidæ eruditionis per totã disputationem elucet, obtundi possit, & simul C. V. ex hoc conflictu veritatis fundamentis perspectis autor sit potius aliis principib. & rebusp. bonos chymiæ artifices suâ gratia fovendi & protegendi, quã expellendi. Quam operã meã si C. V. placere intellexero; nihil mihi optatius contingere poterit & idipsum calcar erit ad plenius opus, de quo hoc extractum esse supra dixi, unà cum aliis sub C. V. illustrissimo nomine & patrocinio in lucem emittendũ. Itaq; C. V. humiliter oro ut præsens opusculũ vultu sereno suscipere, meq; clientẽ sua gratia & favore complecti clementissimè dignetur. Deus Opt. Max. C. V. cũ illustrissima familia totaq; domo Wirtembergica florentem diu incolumem atq; superstitem conservet ac tueatur Cal. Maij Anno 1616, Oringæ.

C. V.

Subjectissimus

Johannes Cunradus Gerhard. D.

EXTRACTVM CHYMICARUM QVÆSTIONVM SIVE RESPONSIONIS AD THEORIAM Lapidis Philoſophici in Academia Regiomontana editam à quodam ibidem Antichymiſta.

I. Argumentum in forma dilemmatis. theſ. 10.

ALCHYMIA non eſt ars vera, quoniam ſi eſſet ars aliqua vera aurificij, ea aut generationi naturę analoga eſſe debet, aut creationi, id eſt, aut naturam imitabitur in generatione auri, aut divinam creationem *theſ. 10.* Sed neutram imitari poteſt. Ergo Alchymia non eſt ars vera.

Reſponſio.

Quamvis dilemma nihil neceſſariò concludat, cum tertium quiddam in arte hac detur, quo neque naturam in generatione metallorum, neque Deum in creationis opificio omninò imitamur, ſed utrumque ex parte tantum & ut poſſumus: tamen audiemus quomodo aſſumptionem probaturus ſit antichymiſta.

Prosyllogismus ad primam partem assumptionis probandam.

ARs naturam non potest in generatione auri imitari, quia nullâ metalla amplius à naturâ generantur, sed ea omnia in primo statim creationis die simul sunt creata cum terra *thes.5*. Quomodo ergò ars naturam imitabitur? Antecedens rursus probat *thesi 6*. Quicquid à natura generatur, eius generationis vim seu potentiam natura statim in principio creationis per expressum verbum benedictionis accepit. Sed ex Mose certò constat terræ huiusmodi vim generandi à Deo inditam non esse, cum nullius talis mandati meminerit, quo terræ metallorum generatio imperetur, quemadmodum verbum mandati atque benedictionis accepit de generatione stirpium atq; animalium unà cum aquis. Ergò metalla à natura non generantur.

Responsio.

Tota minoris probatio falsa est impingens manifestè in regulam καθ' αὐτὸ, qua prohibetur transcendi genus atque physica physicis, & non heterogeneis principiis, literisque divinis male detortis demonstrari jubentur. Mosis enim intentio nunquam fuit, omnia, quæ Deus in creatione instituerat singillatim narrando percensere, sed quantum ad fidem nostram satis erat. Quoniam hinc sequeretur, 1. nec elementorum quoque ex se invicem esse à Deo institutam generationem,

quoniam nec huius Moses meminit: 2. pariter nec metallorum factam esse creationem, quia metallorum creatio non minus à Mose reticetur, quàm generatio; contra quam *thesi 5.* asserit antichymista. 3. manifestum crimen falsi in scripturam committitur, quando dicit ex Mose certò constare huiusmodi vim generandi metalla terræ inditam non esse. Siquidem Moses mox *2. capit. Genes.* mentionem facit generationis auri, ubi expressis verbis scribit, aurum nasci, inquiens: *Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigendum paradysum, qui inde dividitur in quatuor capita; nomen uni Phison, qui circuit omnem terram Evilath, ubi nascitur aurum.* 4. rationi & ipsis physicis principiis è diametro adversatur, corpora metallica non generari. Siquidem in sublunari regione darentur corpora quædam naturalia, ex elementis composita, quæ non essent mutationi, quæ præcipuè in generatione & corruptione consistit, obnoxia: id quod est contra proprium πάθος corporis naturalis. Deinde scribit Aristoteles *libr. 1. de cœlo, capit. 12.* τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτὸν ἀκολουθοῦσιν ἀλλήλοις. Metalla autem sunt φθαρτὰ omnia per se à natura (præter aurum, quod per accidens tantum corrumpitur non à natura per se.) Videmus enim corrumpi metalla in igne & extra ignem, ut ferrum ferugine, æs ærugine, &c. Ergò metalla sunt generabilia. 5. repugnat sensui & manifestæ experientiæ. Aurum Corbachianum in Westphalia crescit &

recrescit in cumulis singulis quadriennijs. Sic argentum in cumulis plumbi cinerei, ubi prius nullum inerat argentum, certo tempore maturatur & perficitur. Item vena plumbi in Sclavonia quadragesimo anno transit in argentum: Squamæ æris in arena sicca anno trigesimo in aurum. Ferrum in Lygijs ad Sagam oppidum decennio renatum denuò foditur; non aliter ac Ilvæ ferrũ, quæ est Italiæ insula in mari Tyrrheno. In Misnia limus ruber palustris quinquennio, in Suecia similis limus uno anno soli expositus in bonũ ferrum abit. Idem in cumulis ex lapide fissili usu venit circa ærifodinas Mansfeldiæ, ubi æs similiter maturatur & renascitur. Fesulárum mons in Hetruria lapides plumbarios habet, qui si excidatur, brevi temporis spacio novis instaurantur incrementis, ut tradit Boccatius Certaldus, qui id compertissimũ esse scribit. Plinius *lib.34.cap 17.* prodidit: mirum in his solis plumbi metallis, quod derelicta fertilius reviviscunt. Sed nos videmus id non in solis plumbi, sed in omnibus metallis usu venire. Proprium verò solius plumbi est extra mineram semper augeri, ut Galenus *lib.9. de facultatibus medicament.* scriptum reliquit his verbis: *Omnium quæ novimus unicum plumbum tum mola tum pondere augetur, si condatur in ædibus subterraneis aërem habentibus turbidum.* Tum etiam plumbea statuarum vincula, quibus earum pedes annectuntur, sæpe numero crevisse visum est; & quædam adeò intumuisse, ut ex lapidibus dependerent crystalli modo verrucæ. Hoc quod Galenus recitat,

adeò verum est, ut etiam metallici scriptores attestentur plumbea tecta ædium magnificarum multò graviora multis pòst annis inveniri ab iis qui pondus notarint, atque adeò quidem, ut ea per sæpè propter nimiam gravitatem æneis permutare necesse sit. Sufficienti igitur inductione patet metalla adhuc semper à natura gigni, & turpissimum esse metallicæ scientiæ pseudographema, opinari, omnia metalla in totum in principio esse creata. Sed esto metalla non generari: ars alchymiæ tamē non subverteretur: quia non conatur alchymia generare metalla, sed tantum transmutare unum in aliud, sive illud à Deo creatum sive à natura generatum ante fuerit. Sicut rusticus Schemnizensis accipit ferrum & ponit in Zepusij fontem donec illud transmutetur in mineram æris parùm curans utrum ferrum & fons ille vitriolatus creata fuerint an generata: & plantator inserit arte sua surculum stipiti, arborem in meliorem & quamlibet speciem transplantaturus nihil recogitans quocũq; surculus & stipes ortu ad manus pervenerint.

Prolepsis ad prius membrum dilemmatis sive primi argumenti. thes. 38. 39.

SEd aurum à natura generari probare conantur ex eo: cum ad fodinas interdum in cumulis lapidum olim congestis reperiatur aurum, interea à stellarum radiis elaboratum: alias enim rejectum non fuisset, si perfectum tum fuisset. Respondeo, 1. illos ipsos lapides non olim id auri in se continuisse: 2. Item mirum non est in copiosis

atque fructuosis fodinis ea reijci, quæ vis operæ pretium sunt, idemque longis pòst temporibus ab egentibus colligi, ut tanquàm ex Spicilegio ijdem inde rem faciant. 3. probent stellis vim inesse aurificam: Si radij lucis cœlestis non aurificant sub terra (quod ex eo constat, quod eorum vis per tanta saxa penetrare non possit) nec super terram aurificabunt.

Responsio.

In cumulis mineralibus crudis & excoctis metallo vacuis propè fodinas suas renasci certo temporis spacio non tàm aurum, quàm alia metalla, ut argentum, æs, plumbum, ferrum, &c supra per evidentem experientiam ostensum est. Ablegamus igitur absurdum istum antichymistam ad metalla Westphaliæ, Ungariæ, Misniæ, Palatinatus superioris, Silesiæ, Sueciæ & Italiæ, donec sapiat & didicerit, quod adhuc turpiter ignorat. Vel legat (qui hactenus ad suas inanes & multennes post fornacem speculationes lapidis nullum, ut animadverto, metallicum scriptorem legit aut vidit) saltem Cæsalpinum, qui *libr. 3. capit. 6. de metallis* refert; terram erutam (inanem metalli quam vocant den Kummer) dum vena effoditur, totam procedente tempore in venam converti. Neque id solum in metallis contingit, sed in mineralibus quoque. Sulfuris vena quadriennio se reparat, ut scribit Fallopius *lib. de thermis, cap. 5.* Terra detracto halinitro in cumulum redacta post 5. aut 6. annos copiosius fœnus reddit, ut tradit Cardanus

danus *libr. 5. de subtilit.* neque Scaliger inficiatur. In Ormeno monte Indiæ sal nativus lapicidinarum modo cæditur renascens Cæsalp. *lib. 1. de met. cap. 16.* Quis ergò nunc dubitet de generatione vel regeneratione auri, quæ in hoc non est diversa ab aliorum metallorum vel mineralium ortu: & sicut nihil ferri inest cumulis Ilvæ, fit autem ferrum suo tempore, ita nec auri quicquam cumulis Corbachianis quando excocti fuerint, donec rursus progressu temporis imprægnentur. Quando igitur quærit, unde probemus illos lapides in cumulis non olim id auri in se continuisse, respondetur ei; non aliunde nisi examine per ignem. In hoc enim fit exploratio exactissima per juratos probatores ad grana usque minima, ut ne unũ quidem in scoriis relinquatur post separationem à recrementis, quæ vocant den söndter. Sed antichymista respondendo seipsum refutat. Si enim in copiosis atque fructuosis fodinis talia quædam operæ pretium non reddentia reijciuntur, quid est quod pauperes fossores non mox à rejectione illa Spicilegium faciunt? cur tot annos differunt illam collectionẽ? sicut ipse antichymista dicit longis pòst temporibus ab illis demum colligi, ut iidem inde rem faciant. Stulti essent (si antichymistæ verba vera sunt) quod non potius rem facerent è re præsenti, quam quod tot annos exspectant demum in cumulis auri repullulationem. Quod tertiò petit à nobis probari, stellis vim inesse aurificam, respondeo facilimè id probari, primò ex

 Aristo-

Aristotelicis rationibus, qui *lib. 2. de ortu & interitu cap. 10.* docet, cœli motum qui est propter lationem astrorum esse causam generationis omnium rerum. Si omnium rerum sanè etiam metallorum. Similiter 1. *meteor. cap. 1. &* 4. omnium mixtorum duas causas ponit materiam scilicet & efficientem, quorum illud cœlum, hæc elementa sunt. Metalla autem *libr. 3. meteor. cap. ult.* accensentur mixtis. Secundò experientia, dum certo tempore tales cumuli expositi radiis soli, & astrorum rursus metallis suis impraegnantur, ut suprà modo dictũ, cujus rei adhuc multò evidentissimum exemplum est, quod Avicenna refert ære ferroq; pluisse, & Scaliger de subtilit. ex. 323. tribus circiter annis antequàm provincia Taurinorum à rege Galliæ recepta esset pluisse ferro multis in locis, cuius frustum apud se sit. Concretio hæc metalli in nubibus generata ante nubes non fuit, aut si fuit, quærit ibidem Scaliger, ex qua fodina ferrum illud sublatũ fuerit in nubes. Astra sunt causa nubium. Ergò etiam eorum, quæ generantur cum & in nubibus, ut sunt ferrum, lapides & alia. Quando igitur antichymista negat radios astrorum aurificare sub terra ob impossibilitatem penetrationis per tanta saxa, & hinc infert, nec supra terram aurificare, id in ipsum retorquetur hoc modo: Si astra supra terram ferrificant, etiam infra terram ferrificare queunt. Atqui nunc demonstratum est astra in nubibus ferrificare, idemq; in superficie terræ in cumulis fieri. Ergò astra etiam infra terram ferrificant, & per consequens si ferrificare, etiam aurificare

care

care possunt. Nam verius proceditur ab iis, quæ fiunt coram oculis supra terram, quàm quæ in tenebris fiunt infra terram ad concludendam hãc thesin. Demonstrationis enim processus legitimus est à manifestis ad obscuriora, nec ècontra. Quod autem negat vim radiorum per tanta saxa penetrare posse, prӕter id quod calor solis per antiperistasin, ut videmus in hyeme, ad intima terræ penetrare potest, ut Cæsalpinus probat; audiat Scaligerum rectius de hac re disserentem. Quæritur (*inquit comm in lib. 1. de plantis*) quantum solis vis subire terram valeat. Nam neque lumen eò delabitur, quod alioqui vehiculum peripatetici statuunt cœlestium affectionum, neque in telluris parte intima sentitur calor ullus à sole. Et mox infrà: In metallis omnia sine solis admissu generantur. Intelligo nunc & lumen & calorẽ, quorum utrũq; cum peripateticis siderum instrumentum appellant. Cum tamen aliter ab acutioribus disputetur: nihil enim rerum in intimis terræ finibus gereretur. Verum quemadmodum ultra pellucida corpora transmittitur lux, unde nomen est eis comparatum: ita per non translucida vis illa sese insinuat, ac penetrat, quæ luce ipsa multò est efficacior. Tollit simul cum dubitatione probandi curam quotidianum magnetis exemplum, ad cuius motum sub mensa movetur ferrum pensile. Nec propterea delentur eorum placita, qui sine subjecta materia formam negant posse agere. Vis enim cœlestis illa per lumen delata huc afficit terræ superficiem: ea affecta proximam sibi partem mu-

tat æquè, dum ad certa loca destinetur. Sicut ab eodem lapide ferrum non attactum agitatur. Hîc Scaliger exemplo magnetis penetrationem radiorum per tanta saxa possibilem apposité declarat, quem subtilitatis doctorem, si antichymista prius legisset, quam hanc suam phantasticam theoriam thesibus evulgasset, suam stupiditatem & ruditatem in rebus physicis non ita omnibus prodidisset. Non enim dubium est, quin si singula compassi poneretur in ipso centro terræ, & tota terra esset saxea, nihilo secius moveretur ad arcton stellam illam suam, unde vim mobilem & motivam sortita est. Palam itaq; est saxorum objectu vires astrorum influentium in terra nequaquam infringi. Unde facilè intelligi potest illud quod ex Ptolemæo adducit Albertus *libr. 3. de mineral. tract. 1. capit.* 10. locus generat locatum per proprietates cœli, quæ influunt ei per radios stellarum: In nullo enim loco elementi inveniuntur radii omnium stellarum, nisi in terra, eò quod ipsa est insensibile centrum totius cœlestis sphæræ. Maxima autem est virtus radiorum in loco, ubi uniuntur omnes, & ideò terra mirabilium & multarum rerum est productiva.

Prosyllogismus ad secundam partem assumptionis probandam.

THes. 11. Aurifices itaque creationem se imitari posse autumant huiusmodi coniecturâ: Quemadmodum Deus elementa primum creavit; deinde ex elementorũ exquisitissima mixtione cor-

ne corpora elementaria composita: ita prius metalla in sua principia prima resolvi, deinde componi debere. Sed hoc fieri nequit: 1. cum natura in generatione nullam resolutionē moliatur in principia, sed attrahat & id quod attractum est, disponat. 2. Quis revelavit *thes.12.* novis istis creatoribus imperscrutabilem illā soliq; divinæ sapiētiæ reservatā rationem principiorum metallicorum, cuiusmodi illa sint, ex quibus creatio divina facta est, item resolutionem in principia, principiorum mixtionem proportionalem. Nam licet *thes.63.* metalla possent arte resolvi, in sua principia, quænam vis atque facultas illa tandem iterum tam scitè miscebit, tamque arctè uniet, ut in creatione à Deo factum est. Item *thesi 7.* quærit, ubinam locorum animadversus sit huiusmodi calor actualis metallorum concoctioni sufficiens cuiusmodi in fornacibus suis requirunt aurifices?

Responsio.

Calumnia, qua Antichymista artifices ex phantasiæ suæ pravitate ad invidiam illis apud idiotas & sui similes artis ignaros conciliandam creatores vocat, liquidissimè apparebit si consideremus, quid creator sit propriè & creare, item qualis generatio naturæ sit quam artifex imitetur. Scribit Lombardus *libr. 2. sentent. dist. 1.* Creator est qui de nihilo aliquid facit, & creare propriè est de nihilo aliquid facere. Facere verò non modo de nihilo aliquid operari, sed etiam de materia. Unde & homo & angelus dicitur aliquid facere, sed non creare, vocaturq; factor seu artifex, sed nō creator.

Hoc

Hoc enim nomen soli Deo propriè congruit, qui & de nihilo quædam & de aliquo aliqua facit. Ipse ergo est creator & opifex & factor, sed creationis nomen sibi propriè retinuit, reliqua duo etiam creaturis communicavit. Cum Lombardus hîc dicit, qui & de nihilo quædam, & de aliquo aliqua facit, notanda est distinctio creationis in totalem & partialem. Illa ut Scaliger definit. de subtil. ex. 6. est constitutio substantiæ è nihilo, nec materia nec forma præexistente; qualis erat creatio mundi in principio. Hæc verò quando aliquid ex remota materia præter supraque ordinem naturæ fit; nihil in existente de forma, qualis creatio erat, quæ cæteris sex diebus facta est, & qualis adhuc fit per miracula, quomodo ex aqua vinum fecit Salvator, & Deus ex lapidibus panes vel homines suscitare posset, & quomodo Johannes Evangelista, ut in vita eius legitur, ex lapidibus gemmas, & ex virgis aurum fecit. Generatio naturalis etiam duobus modis fit, & ex materia remota & ex propinqua: quarum illam æquivocam, hanc univocam dicimus. Illa potest congruere cum creatione secundi modi, sed in hoc differt, quod in creatione aliquid fit subitò, solo verbo, vel aliis mediis non naturalibus: talis rei generatio non fit nisi multo tempore, à causis naturalibus & intervenientibus multis alternationibus. Creationem simpliciter, non solum nullus artifex, sed ne natura quidem imitatur, secundum axioma illud Philosophorum: ex nihilo nihil fit: creationem quæ ex parte est, natura quidem imitatur, sed longè aliis modis & me-

diis;

diis; artifex autem imitari nequaquam valet, qui non potest facere ex quolibet quodlibet, ut docet Rosarium; sed determinatum ex determinato, id est, ut alius dicit, non potest materiæ remotæ primas dare formas. Quando igitur dicitur Chymia naturam imitari quartus tantum modus, qui fit ex propinquis principiis, exclusis tribus priorib. creationis & generationis modis intelligitur. Igitur calumniosè & mẽdaciter antichymista artifices nominat creatores, cum ij aurum vel tincturam suã, neque ex nihilo, neque ex remota sive quacunque materia, neque ex primis principiis vel elementis facere conentur; sed teste Paracelso ex metallis in metallis, cum metallis & per metalla. Quando autem Philosophi præcipiũt metalla in principia sua resolvere, antichymista verò interpretatur, quasi præcipiant ea non in sua propinqua, sed in principia & elementa illa communia mundi & remota, ex quibus Deus vel natura primitus ipsa composuit, resolvere, & deinde rursus componere, turpem ignoratione suam elenchi prodit, seq; ipsum & alios fallit fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter. Nam etsi subjectum nostrum tam agens, quàm patiens resolvimus diverso modo in sua principia seu materiam primam; tamen utriusque resolutione non pervenimus ita remotè ad elementa usque mundi, ex quibus initio aurũ divina creatione vel naturali generatione fuit compositum. Id quod testantur Bernhardus Comes, Dionysius Zacharius, Petrus Ferrariensis, Ægidius de Vadis, & Richardus in correctorio anti-

antichymiſtarum. Si enim ita reſolveremus, amitteretur tam genus metalli, quàm ſpecies, & nihil efficeremus, quoniam non eſt in poteſtate noſtra tali elementorum compoſitioni remotæ formas infundere, ſicut Deus vel natura infundit. Quare Antichymiſta poſtea *theſ.* 12. abſurdiſſimè rurſus extra ſcopum quærit, quis revelaverit novis iſtis creatoribus imperſcrutabilem illam ſoli que ſapientiæ divinæ reſervatam rationem principiorum metallicorũ & cujuſmodi illa ſint, ex quibus creatio divina facta eſt, item eorum mixtionem proportionalem. Nam nunquam voluimus, neque etiam poſſumus, inquit Geber, vel Dei creationẽ vel naturæ generationem in primis principiis ſequi, nec in proportione miſcibilium elementorũ, nec in modo mixtionis ipſorum ad invicem, nec in æquatione caloris inſpiſſantis, cum hęc omnia ſint nobis impoſſibilia & penitus ignota. Ideoque dicente Gebro, in hoc Antichymiſta cum cæteris errat, quod naturam in omnibus proprietatum actionibus imitari deſiderant, ſed aliud ad hoc nobis principium, aliumq; e generationis modum aſſumimus, in quibus naturam ſequi poſſumus. Theoria itaque principiorum nobis neceſſaria eſt, quibus tranſmutemus ſpecies, non quibus generemus genus, quoniam intentio noſtra non eſt metalla de novo componendo generare, ſed à natura compoſita jam & generata ſolummodo tranſmutare. Et hujus diverſitatis ſuprà exemplum dedimus in artifice & plantatore, qui uterque non generat res de novo, ſed tantum generata tranſmutat ſine cognitione

cognitione principiorum primæ generationis: Quod autem contra resolutionem metallorum in sua principia addit metalla non esse resolvenda in sua principia, quia natura in generatione nullam resolutionem talem in principia moliatur, sed tãtum attrahat & id quod attractum est, disponat, secum ipse digladiatur. 1. quia sui oblitus partes quas supra dilemmate separavit de generatione & creatione nunc rursus confundit. 2. Quia *thesi* 42. in generatione naturali & substantiarum transmutatione requirit prioris formæ abolitionem & novæ introductionem; ubi certè prioris formæ, quod erat compositi alterum principium seu pars substantialis, fit resolutio & separatio, novæque introductio. 3. Antichymistæ falsa thesis ab ipso Salvatore refellitur *Johan. 12. vers.* 24. dicente: *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Quo significat, nisi granum prius putrefactum in terra, id est, in sua principia perditâ priori formâ resolutum fuerit, non fieri naturali generatione eius multiplicationem. Corpore grani resoluto per putrefactionem spiritus liberatus à corporeis vinculis in centro grani colligitur generativus, qui postea extrudit germen ad novam generationem, tum demũ fit attractio nutrimẽti & dispositio. Sic etiã in nostro opere fit, ubi per putrefactionem lapis in sua principia resolvitur, inde germẽ illud satis cẽtralis progeneratur, quod postea suo nutrimẽto paulatim fovẽdũ & augmẽtãdũ est. Substãtiæ generatio prior est accretione & alteratiõe cæterisq; motib.

Absur-

Absurdè igitur opinatur in generationib. omnium rerum initio statim nihil aliud fieri, quàm attractionem & alimenti dispositionem. Ita resoluta quoq; jam est principalis syllogismi phantasia antichymistæ de lapide philosophico in sua principia, id est, in οὐδενότητα, quæ fuit ante nihil. Quod verò scire cupit *thesi 63.* quænam vis & facultas metalla soluta tàm scitè iterum mixtura, tamque arctè unitura sit, ut prius; Respondeo, natura, quæ Dei dicitur potestas à Scaligero, & plasticam istam facultatem atque λόγους formativos in rerum creatione accepit à Spiritu illo, de quo Marsilius Ficinus *cap. 9. artis Chymicæ* scribit: *Nonne Spiritus Domini, qui est amor igneus, cum ferebatur super aquas, indidit eisdem igneum quendam vigorem, cum nihil sine calore generari possit? Hic est ligamentum elementorum, virtusq; commiscendi, quæ in qualibet re mundi sublunaris elementorum mixtiones efficit.* Hæc Marsilius. Sed quia ignis per se agit indeterminatè, ut docet Aristot. 2. *de anima, cap.* 4. non id accipiendum est de igni simpliciter elementari, quod is per se misceat, uniatque, sed de eo, qui respondet cœlesti, & est vehiculum suæ formæ, ille est ut Alexander *in epistola* dicit, qui totum dirigit opus, & complet, & est anima corpori coniuncta, quæ unit & gignit. Rectè enim de elementari quærit Scaliger *comment. in 2. de plant.* inquiens: *Si ignis unit elementa tria, tanquam partes in plantis, quid erit, quod uniat ipsum ignem tribus illis?* & respondet, *forma, quæ est potior natura, 2. physic. cap. 1.* Nam ideo Aristoteles

lib. 2.

lib. 2. de ort. & inter. succenset veteribus, qui amota forma eius officio ac naturæ substituissent ignē: ἐξαιρῦντες τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφὴν. *At verò*, inquit, τὸ θερμὸν πέφυκε, διακρίνειν, τὸ ψυχρὸν συνιστάναι. *Nam generatio & concretio est ex alienigenis, quæ dicimus τῶν ἀλλοφύλων: non autem è congeneribus, quæ ὁμόφυλα vocant. Ergò cum i nis opera nequeant ἀλλόφυλα συνορίζεσαι (διακρίνει γὰρ ἀλλόφυλα) per ignem non fit coitio, & unio ad generationem in Aristotelis officina.* Hæc Scaliger. Dicimus igitur mixtionem & unionem solutorum metallorum fieri à natura propria rei, sive forma per ignem, seu calorem internum adjutà nostro igne artificiali externo: quia in re ut formā seu speciem conservemus sedulò monent philosophi, cavendum ab intensione ignis ante terminum, ne arcanum fumiget, ne acetum in fumum vertatur, ne Rex & uxor sua nimio fugentur igne, ne materia vitrificetur, & cum forma omnis operatio, mixtio, unio, multiplicatio & tinctura pereat. Itaq; non minus artifex, qui naturæ miscenti unientique extrinsecus administrat. (Zosimus: ὁ πᾶς σύνδεσμος ἄνευ μεθόδε ȣ̓ γίνεται: *tota conjunctio sine methodo non fit*) cognitum habere debet pondus miscendorum, mensuram temporis, quantitatem vasis & modos ignis; ut sciat quid natura ferat, quid respuat: id quod præcipuum est secretum artis huius, nec derisori, nec antichymistæ alicui duræ cervicis revelandum. Sic enim, auctore Gratiano in suo tractatu de elixire, quod natura conjuxit, ars separat, & quod ars conjungit, natura se-

parat, q; aũt ars ſeparat, ſola natura cõiungit, & q; naturaliter diſtat, ars cõiungit imitãdo naturã, nõ ſubitò, & hoc eſt artis huius ſecretum. Itaq; in hoc opere, ut Lombardus docet, hæc duo diſtinctè cõſideranda ſunt, ſcilicet natura agens, & ars miniſtrans. Si conſideremus ex parte naturæ agentis, dicimus quod totum opus eſt naturale, quia natura eſt illa, quæ decoquendo appetit, retinet, digerit & expellit, & permiſcet, & corrumpit, & generat, & informat præcepto Dei benedicti & glorioſi ſuo tempore lapidẽ antedictũ, & hoc lapide natura informat metalla per ipſorũ commixtionem. Si aũt conſideramus ex parte miniſtrationis: tunc opus hoc eſt artificiale, non quia ars generet, & corrumpat, & informet, ſed ſolũ miniſtret naturæ operanti totũ hoc. Natura.n.ſola non efficax eſt in talib. per ſe, niſi ars ſibi miniſtret. Propterea eo modo quo ars miniſtrat naturæ, eo modo operatur natura, ſi benè, benè, ſin aũt malè, malè. Tota igitur operatio ratione generationis & mixtionis eſt naturalis. Ratione autem miniſtrationis eſt artificialis, ſicut patet in decoctione ciborum.

II. Argumentum contra compoſitionem & reſolutionem metallorum in ſua principia.

SI nulla principia dantur metallorum metallis communia, tunc neque datur reſolutio in eadem, & nova ex ijs compoſitio.

Sed prius verum. Ergò & poſterius.

Minorem probat 1. quia Chymici cõmune ſulfur & hydrargyrũ cõmunia metallorũ principia pro-

robant ex eo, quoniam cum omnib. metallis cōiuncta reperiuntur. Ex quo similiter concludit: ergò metallorum quoq; principia sunt terrę lapides calcanthum, pyrites, metallum metalli, sulfur hydrargyri & vicissim. 2. Quia sulfur nec ratione pinguedinis suæ, nec igneæ naturæ suæ dat metallorū coagulū, formam aut materiā, sed tantum resolvit, ac tollit: hydrargyrum verò ob uniformitatem suam non potest esse distinctorum metallorū materia: cum non habeat partes dissimiles, ex quibus hoc vel illud metallum paratur. *thes.13.*

Responsio.

Primo paralogismus est ex quatuor terminis. Nam aliud est coniunctum sive unū esse substantia; ut est compositū ex sua materia & forma, vel mixtum ex elementis: aliud unum per accidens, ut est acervus tritici vel hordei, cementum cū calçe & arena. Dicunt Chymici cum omnibus metallis coniuncta reperiri sulfur & hydrargyrum unione seu mixtione substantiali per minima non appositione partium qualicunq; accidentali, ut antichymista falsò affingit. Accidentalem heterogeneorum in metallis coniunctionem si non separat oculus, separat ignis: post cuius examen substantialia principia cum metallo manent heterogeneis semotis. Unde coniugium solis & lunæ *l. b. 3.* lapides & terra sunt locus generationis metallorum, sed non sunt materia conveniens ad commixtionem eorum. Ideò ab ipsis separatur metallum, ut ab incongruo & heterogeneo. Ignis enim heterogenea separat, & homogenea congregat.

Secundò quod ait sulfur nec ratione pinguedinis suæ, nec ratione naturæ igneæ dare metallorum coagulum formam & materiam, respondet ex Geb. *libr. 3. sum. perf. cap. 7.* per distinctionem, nempe duplicem esse in metallicis corporibus sulfureitatem: unam quidem substantialem in profundo argenti vivi conclusam in principio commixtionis: alteram verò supervenientem seu accidentalem. Ignorat autem antichymista metallis tale duplex inesse sulfur intrinsecum & extrinsecum: hoc comburere & resolvere per accidens: illud verò minimè. Sulfur enim auri neque resolvit aurum neque tollit; quantocunque tempore teneatur in igne. Concedo itaque sulfur extraneum non esse auri coagulum vel formam: falsò tamen negat sulfur esse coagulum vel formam cæterorum metallorum imperfectorum: quorum ob idipsum, quod sulfure extrinseco in speciem metalli coagulata sunt, eis proprium est igne resolvi ac consumi velocius vel tardius secundum sulfuris extrinseci maiorem vel minorem quantitatem in ipsis existentem, ut docet Geber *libr. 3. sum. perf. cap. 4.*

Tertiò quod addit de hydrargyro quasi ob uniformitatem suam non possit esse distinctorum metallorum materia tantum abest à vero, ut potius invertenda sit ratio, & dicendum, quin ob ipsam uniformitatem. & nullam aliam ob causam hydrargyrum esse materiam septem distinctorum metallorum, haud secus ac materia prima ob homogeneam naturam subiectum est 4. elementorum

torum & omnium ex eis compositorum. A formis enim incipit distinctio, non à materia, à qua potius est convenientia & uniformitas teste Petro Ferrariensi *cap. 17. & 23.* & ut Scaliger inquit *lib 4. de caus. plant. cap.* 20. materia non variat formã, sed à forma variatur materia. Hæc tritissima noster multennis fundamenti speculator ignorat. Cætera plenius *lib. 1. cap. 3. de generat. metallorum* persequar, ubi manifestissimis rationibus & experimentis probabitur, metalla composita esse ex mercurio & sulfure, itemque sale, &c.

III. Argumentum contra resolutionem metallorum in sua principia & compositionem.

Principia materiam & formam separatim producere & postea componere utrumq; ad substantiam constituendam solius Dei opus est, *thes.* 15. 41. Quemadmodum igitur non datur materia expers formæ, ita nec forma materiæ, & per consequens auri forma ab eiusdem materia est inseparabilis, nec unquam absq; illa seorsim existet. *thes.* 18. 43. 54. Item licet rubedo auri seu tinctura, quã formam auri dicunt, extrahatur à corpore suo albo per liquores, tamen non plus tinget, quàm antea tingebat, & sapientes isti homines operam & oleum perdentes, summam suam stultitiam produnt.

Respondeo.

Nugas agit antichymista, quas à sui similibus stultis hausit, non à sapientibus. Nullus enim un-

quam philosophus docuit formam auri isto modo ab albo suo corpore separare, & alii corpori rursus immittere. Hæc enim translatio magica, qualis fertur messium, vel metempsychosis quasi Pythagorica, non modò cũ lucro non est, sed etiã cum damno. Lapis noster fit primò niger, deinde albus, postea citrinus, & ultimò rubeus. Tinctura autem hæc Sophistarum seu rubedo manet unius coloris in principio medio & fine. Ergò lapis noster & tinctura vera longè aliud est. Nec movent nos inanes antichymistæ speculationes de materia & forma, quod neutra per se existere possit. Nihil enim nos impugnant, qui ipsi statuimus neq; ideas separatim existere, nec materiam primam illam Aristotelis absque forma aliqua reperiri, neç nobis possibile esse materiam à forma, & vicissim, separare, nisi ἐπινοίᾳ. Asserimus autem contrà, in maiori & minori mundo formalia & materialia principia seorsim existere, sicut cœlum & elementa, mas & fœmina discreta sunt, quorum alterum in generatione formam confert, alterum materiam, ut apud Aristotelem notum est. Siç etiam in artibus talia activa & passiva principia separatim reperiuntur, ut aqua lapidifica, & lignum ad cotẽ faciendam, aqua ærosa ad æs ex ferro producendum, surculus ad aliam arborem ex stirpe faciendam. Similiter in Alchymia philosophi potestate naturæ & artis parant, sibi formale quoddam principium auri vel argenti non separatum, instar ideæ Platonicæ, sed cum astro suo, id est, cum subti-

ſubtiliſſimo ſuo & cœleſti ſubjecto veluti proprio vehiculo concretum, quod ſuper materiale principium ſuum ut proprium ſuum paſſivum, id eſt, mercurium & imperfecta metalla proiectum in igne & unitum convertit ea in ſuam naturam ſecundum aſtri ſive formalis principii activitatem.

IV. Argumentum ἐκ τελειώσεως. theſ. 14.

ETſi omnia iſta plana eſſent, id eſt, etſi metalla generarentur, conſtarentque ex dictis principiis, & poſſent reſolvi in eadem, iterumque ex ijs componi, tincturæ tamen auri nullam unquam ineſſe poſſe conſtantiam: quia quicquid ars componat, diſſolvere etiam poſſit.

Reſponſio.

Paralogiſmus eſt quatuor terminorum. Hoc enim de arte axioma locum habet in formis artificialibus ſolùm, & operibus mechanicis. Tinctura verò philoſophica ab arte ſola nequaquam fit, ſed in compoſitione eius ars & natura ſimul mutuas tradunt operas. Componit ars foris, natura intus, illa adjuvando, hæc principaliter in cunctis agendo, ita ut forma generetur nō artificialis, ſed naturalis. Manifeſtè igitur in elencho apparent quatuor termini. Deinde ſemetipſum contradictione & turpi fallacia accidentis implicat. Nam cum *theſi* 51. conſtantiā & fixitatem auri definiat, quod ſit ἀφθαρσία, id eſt, immunitas à cor-

ruptione, quæ fit à natura, aut per putrediuem aut per ignem, non obstante, quod aurum etiam corrumpi possit per accidens ab arte, ut ibidem ponit; idem velit nolit de tinctura auri pronunciare compellitur, quod nempe in illa nihilominus sit constantia & immunitas à corruptione per se & respectu naturæ, etsi per accidens ab arte ei corruptio contingere possit, cum eadem sit ratio auri & tincturæ, & talem etiam proprietatem tincturæ ipse antichymista requirat *thesi* 55. quam & Geber *de investigatione perfectionis cap.* 12. *ponit*, inquiens: *Nos quærimus substantiam unam facere ex pluribus tamen aggregatam, coadunatam, fixam, quam super ignem positam, ignis non exprimat.* Et Hermes; *Si lapis noster staret in igne usque ad novissimum diem nunquam consumeretur.* Et Alfidius: *nec ignis ei dominatur nec aliud, nec sulfura vastant ipsum.* Quæ ergò vertigo sophisticandi dicere hac 14. *thesi*, tincturæ auri nullam inesse constantiam, & *thesi* 55. asserere oppositum, nempe tincturam auri debere esse immunem ab omni corruptione, quæ fit per ignē aut putredinem? Item *thesi* 19. aurum omninò esse ἀδιάλυτον atque indissolubile, & *thesi* 51. aurum corrumpi posse per accidens, quasi vox omninò non excludat omnem διάλυσιν, etiam eam, quæ per accidens est. Adeò antichymista sibi nullibi constat, ut hinc patescat, non tincturæ philosophicæ, sed suis thesibus nullam inesse constantiam. Aurum igitur & tincturam auri licet ars dissol-

verę

vere non ignoret nostra, nihil tamen constantiæ eorum derogatur, sed ambo in omnibus elementis, præcipuè verò in igni cæterisque examinibus auri legitimis perpetuam fixitatem & constantiam servant. Quam corruptionem verò per accidens, id est, per artem mediantibus aquis mineralibus & igne *thesi* 51. proponit, eam antichymistæ donamus. Conveniunt enim labra lactucis. Ea quippe sophistica est, nec naturalis dissolutio, sed verius perditio auri, nec quoq; in censu examinum auri legitimorum continetur.

V. *Argumentum à metallorum perfectione.*

A *thesi* 20. usq; *ad* 30. mirè vario schemate induitur in hoc argumento antichymista, nunc conviciatur, nunc execratur, nunc exclamat, nunc divinam ultionem minatur, & ubiq; sacra profanis, falsa veris miscet, raptus hincinde impetu phantasiæ & multennis suæ speculationis superbis rebus insania, sed nos omnibus breviter in ordinem redactis principale argumentum hoc syllogismo inclusimus;

Quicquid valdè bonum est, etiam perfectè bonum, omnibusque numeris absolutum est, ut ejus bonitati nihil omino accedere possit *thes.* 24.

Sed Deus de metallis & aliis rebus creatis in principio pronunciavit, quod erant valdè bona.

Ergò metalla sunt perfecta, omnibusq; numeris absoluta, ut eorum bonitati nihil omninò accedere possit. Et per consequens blasphemia est dicere, cætera metalla imperfecta, aurum solum perfectum. *thes*. 20.

Responsio.

Quoties tandem contra regulam καθ' αὐτό ex alienis principiis imò ex dictis sacræ scripturæ pessimè adhibitis & detortis cum hoc absurdo theologastro agendum est? Ipsius potius blasphemia, impietas & dementia in majore palam fit: quæ si vera esset, ut antichymista interpretatur, nulla facta fuisset nec fieri potuisset creatio. Quis enim perfectè bonus, omnibusq; numeris absolutus, ita ut ejus bonitati nihil accedere possit, nisi solus Deus *Matth*. 19. *v*. 17. Nisi substantiæ secundum perfectionem & imperfectionem essent in creatione distinctæ, mundus non esset in partibus, & speciebus suis ab uno ad unum ordinatus, sed omnia essent unum, & ipse Deus. Nec verum esset, quod *Sapientia* 11. de Deo prædicat: omnia in mensura, numero & pondere disposuisti. In majore itaq; propositione committit antichymista crimen falsi in scripturam interpretatione sua fallaci detorquens dictum secundum quid ad dictum simpliciter. Nō enim quando dixit Deus de jis quę creaverat, quod erant valdè bona, etiam mox summè bona dixit, quorum bonitati nihil possit omninò accedere. Cum perfectio & bonitas non sit uniusmodi, sed alia in creatore, alia in creaturis, scilicet summa, media

media & infima. Ut Augustinus *in enchiridio* testatur dicens: *à summè, æqualiter & immutabiliter bona trinitate creata sunt omnia, nec summè nec æqualiter, nec immutabiliter bona, sed tamen bona etiã singula, simul verò universa valdè bona, quia ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulcritudo, in qua etiam illud quod malum seu imperfectum dicitur bonum ordinatum, & loco suo positum eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis.* Hoc etiam philosophi intellexerunt. Nam Aristoteles 1. *de cœlo* scribit: primum ens non ab omnib. secundum eandem mensuram participari, sed ab his quidem perfectius, ab illis verò imperfectius. Quod explicãs Cæsalp *li.2.perip.q.2.* scribit: *si æqualiter primum ens ab omnibus reciperetur, omnia simul unum essent, nulla enim esset differentia, per quam differrent.* Quod si entia sunt plura & ab uno omnia, per diversam ejus participationem oriri necesse est. Idcirco factum est, ut ordine quodam disposita sint corpora universi, quatenus perfectius & imperfectius datum est illis esse. Hinc Scaliger *de subtil.ex.6 d.15.* inquit: *in hac mirabili rerum vel structura vel digestione summus opifex statuit gradus scil substantiarum. Et lib. 3. de caus. plant. cap. 1. Sanè entia per gradus quosdam inter se affinia sunt à prima materia usq; ad intelligentiam primam.* Et iterum *ibidem lib.4.cap.4. Quicquid est in suo genere perfectum est, quod si superiori generi cõparetur, imperfectum judicabitur, etiã homo. Nihil .n. perfectum simpliciter præter Deum.*

Qua-

Quapropter perfectum & imperfectum est commune πάθος entis, cujus multiplicitatem propterea Arist. *in metaph.* 4. *cap.* 16. distinxit, & locum habet in summis & mediis generibus, speciebus & individuis, in substantiis & accidentibus, in animalibus, plantis & mineralibus. Forma est potior nobiliorque natura, quam materia 2. *phys. cap.* 1. Cælum perfectior substantia quàm elementa. In elementis ignis & aër magis sunt forma & τόδε τι quàm terra 1. *de ort. & int. cap.* 3. in mixtis nihil vulgatius divisione illa in imperfectè & perfectè mixta. Animalium perfecta sunt, quæ omnes sensus habent, imperfecta quæ pauciores, ut genera mollia, crustata, testata, insecta 4. *de histor. animal. cap.* 8. Item perfecta quæ simile animal immediatè generant, imperfecta quæ vermem aut ovum. 2. *de gen. animal. cap.* 1. In plantis videmus (inquit Scaliger *in* 2. *de plant. p.* 114.) eandem naturæ scenam, ut quædam sint perfectæ, nonnullæ careant stipite, ramis deficiantur aliæ, fructus aliquæ non ferant, aliis flos desit &c. Sicut autem singulis generibus certa inest perfectionis & imperfectionis ratio, ita in metallis, qua perfecta & imperfecta dicuntur præcipua est à generatione & mixtione. Experientia enim testatur in mineris à fossoribus observata metallorum imperfectorum transitum continuè fieri versus aurum, & argentum, ut Petrus Ferrariensis *cap.* 20. & Dionys. Zachar. *tractatus sui parte.* 2. docent. Hoc enim modo omne quod est in motu ad formam ad quam ultimò ordinatur, debet dici imperfectum, sicut definit Aristot.

stot. 4. *metaph. cap. 16. & 24.* τέλος ἐστιν ἡ μορφή: τέλειον δὲ τὸ ἔχον τέλος: *finis est forma, perfectum verò quod habet formam.* Hanc ultimam formam sequitur perfecta mixtio, unde Geber scribit *libr. 1. summa perfect. cap. 8.* metallorum perfectionem circa mixtionis modum versari. Quam perfectionem & alii philosophi similiter statuunt, ut Scheg. de occult. med. facult. *cap. 3.* inquit: in substantiarum generabilium perfectione inprimis consideratur perseverantia & diuturnitas durationis ratione craseos, ita ut hæc perfectissima judicetur, quę propter ἀπάθειαν diutissimè subsistat & perduret. Ejusmodi in metallis sunt aurum & argentum. Hujus perfectionis judex non est antichymistæ phanthasia multennis, sed ignis & cætera artis criteria, de quibus apud Gebrum *lib. ultimo summæ perfectionis* & apud docimastas videre est. Hæc omnia oculis ita manifesta sunt, ut siquis hunc perfectionis & imperfectionis ordinem in creaturis, & præsertim in metallis inficientur, is clarissimum solem in meridie patentib. oculis se videre neget, & meritò ad Anticyranum illud antichymistæ concilium relegandus sit, donec sufficientibus elleborismis purgatus sapiat. Itaque antichymistæ theoria potius blasphema, impia & demens est, dum metallis tribuit divinam perfectionem, quorum bonitati nihil omninò accedere possit, transmutans ipse species physicas in metaphysicas phantastica religiositate, quæ pariter à sacris literis refutatur. Nam si aurum aliis metallis melius atque perfectius dicere vetat pietas ut ait *thesi 28.* cur ornatum

templi

templi Hierosolymitani Deus præcepisset fieri ex auro potius quam ex aliis metallis? Blasphemi fuissent Magi, qui ab oriente Christo nato Puero aurum potius apportarunt muneri, quam stannum, plumbum, cuprum, ferrum. Blasphemus esset Petrus cum sanctis aliquot prophetis, qui fidem sanctorum auro & argento per ignem probato æquipararunt, non ferro, aut plumbo, propter perfectionem. Quid multis? Consensus omnium gentium & populorum, principum & regum, primatum inter metalla auro decernit, quod aliunde non est nisi à perfectione.

Quod nisi esset non perfectiora essent æterna caducis, cælestia elementaribus: nec valeret logicum illud principium 3. *topic.* quod diuturnius, id melius & eligibilius. Sublunaria quanto cœlestibus & æternis similiora tantò perfectiora. Similitudo hæc in duratione & incorruptibilitate & puritate substantiæ consistit. Unde Hermes *in secretis cap.* 7. scribit: *O filii philosophorum corpora sunt septem, quorum primum est aurum, eorum perfectissimum, rex & caput, quod nec terra corrumpit, nec aqua alterat, nec res devastantes devastant, quia ejus complexio est temperata & natura directa in caliditate, frigiditate, humiditate & siccitate, nec superfluum quicquam in eo est.* Ideo philosophi ipsum prætulerunt.

VI. Argumentum adversus divisionem metallorum in imperfecta & perfecta thes. 22.

SI natura in generatione metallorum semper intenta est in aurum tanqnam in perfectius (per impedimenta autem suum scopum non semper assequitur) tunc consequitur illud absurdum, naturam sæpius à suo scopo aberrare (cum major sit reliquorum metallorum quam auri copia) quod contradicit principio physico naturam utplurimum suum adipisci scopum.

Responsio.

Fallit consequens. Quia unius rei possunt esse multi fines & scopus non unus. In generationibus quibusdam animalium & vegetabilium alia est forma media, alia ultima, utriusque tamen idem scopus est, nempe utilitas hominis. Sumus enim & nos quodammodo finis; ut alibi ex philosopho audivimus. Itaque in rerum generatione videmus naturam duplici procedere via ad perfectionem, mediatè vel immediatè ut alibi diximus. Sicut autem animal aliquando sibi simile generat, aliquando non statim simile, sed quiddam mediæ formæ, ut ovum aut vermem & planta aliàs è radice similem plantam profert, aliàs prius semen aut fructum: ita natura mineralis, ut Petrus Ferrariensis docet *cap. 20. in generatione auri alibi ex propriis principiis aurum imediate producit, alibi prius imperfecta.* Nunc in vegetabilibus interroga agricolam & videbis minimam partem tritici pervenire ad frugem, id est, ad suam ultimam plantæ formam, maxima parte seminis intercepta ad cibum. In animali genere in

re interroga ancillam vel uxorem tuam & dicent tibi, gallinas suas plura parere ova, quam excludant pullos. Nihilominus tamen natura à scopo non aberrat, etsi in ovis, ob interceptionem ad usus humanos, in assecutione formæ ultimæ, quæ est pullus, quam tamen natura semper & primò intendit, utplurimum frustretur. Novisti enim multò plura comedi solere ova, quam pullos. Deliras etiam si scopum ultimum non assequi & aberrare à scopo, in opere naturæ, idem putas. Quia tunc natura à scopo aberrare dicitur, quando gallina neque ovum generat, neque pullum, sed aut sterilis est, aut pro ovo vivace subventaneum vel aliud monstri producit. Sic etiam creator disposuit generationem metallorum ut eorum usus non solum sit in forma ultima, sed etiã in forma media ad quãcũq; perduxit illa minerã. Et quemadmodum semen vel ovum intercipitur ad usum hominis, quò minus pertingant ad formam ultimam, ita etiam res se habet in metallis, quæ imperfecta effodiuntur. Nam si metalla imperfecta (inquit Vincentius in *specib. lib. 1. de alchymia*) remanerent in mineris suis, præpararet ea natura per gradativam mutationem, donec pervenirent ad speciem auri vel argenti. Ex quibus nunc manifestum est naturam neque in medio termino generationis, in quo subsistit ex accidenti, neque in ultimo, scopo suo frustrari. Et quamvis plures inveniantur fodinæ aliorum metallorum quàm auri, nihilominus natura scopo suo non frustratur, sed suo tempore potiretur, nisi intervenirent aut impedirent homines.

De

De progressu æris vel argenti in aurum magnesiæ, stanni & plumbi in argentum alibi dictum est. Hoc tamen non de omnibus mineris intelligendum est. Sicut enim non omnis fert omnia tellus: ita quoq; non in quavis vena metallorum hic transitus datur ob plura alia incidentia impedimenta ab ineptitudine materiæ nimium heterogeneæ & impuræ, à situ loci & inprimis ab influxu cæterorum planetarum prædominantium, cujus causa dicit Artesius in *clave sapientiæ majoris cap.* 1. *nisi essent diversæ actiones & influentiæ corporum cælestium in ipsa inferiora, omnia corpora mineralia essent aurum.* Præterea concesso hoc quod vult antichymista, nempè naturæ intentionem supremam non esse aurum, sed speciem cujuscunque metalli, nihil tamen hinc alchymiæ derogatur, cum transmutationem etiam in natura possibilem videamus non præcisè secundum viam hanc linearum, sed tam retrorsum quam prorsum in se invicem commeare metalla, ut ferrum in cuprum & recrementum cupri in ferrum. Et Albertus *lib.* 3. *de reb. min. tract.* 3. *cap.* 6. generationem metallorum ad se invicem etiam circularem esse demonstrat ex Hermete & aliis antiquis philosophis. Et dictum illud: *qui non albificat, non rubificat*, etiam hoc modo accipitur: nemo potest argentum in aurum vertere, nisi sciverit etiam aurum in argentum reciprocè transmutare; Nam non solum propter hunc progressum naturæ seu formæ, sed multò magis ob propinquitatem vel symbolum communis materię fit transmutatio in metallis, sicut in elementis, de qua re alibi plura.

pertis aut integris syllogismis agit, sed enthymematis; quibus non solum altera propositio, sed interdum integri prosyllogismi desunt, in quibus fallacia occultatur, sicut hic fit: Sed eruamus prosyllogismum: Si natura semper in perfectionem intenta est: tunc solum aurum generat, quia solum aurum est metallorum perfectio. Sed prius est. Ergò posterius. Hic maioris ratio fallit errore consequentis. Aurum enim non est omnis metallorum perfectio, vel forma, sed perfectio, vel forma tantùm ultima. Fallacia hæc simili paralogismo declaratur. Possemus enim pariter concludere, nec Deum per verba, crescite & multiplicamini (nam juvat semper antichymistam ex Genesi disputare) ovum gallinæ creasse, hoc modo, si natura semper in perfectionem intenta est; tunc gallina solum pullum generat, quia solus pullus est generationis perfectio. Prius est. Ergò posterius. Et per consequens ante lapsum gallinæ nulla peperére ova; sed post lapsum demum in cibum hominis sunt creata. Et anteà formatos pullos pariebant, eosque lacte nutriebant, sicut vespertiliones. Dignus profectò sermo conviviis Saturnaliũ, qualis incidit etiam apud Macrobium, *libr. 7. cap. 16.* Ovúmne prius fuerit an Gallina? Sed ô absurde; fallis errore consequentis, putans nullam esse perfectionem; nisi ultimæ formæ; cum tamen ex supra dictis constet; esse etiam alias perfectiones metallorum (quatenus quiescunt in media forma; atque ita permanent in sua specie, sicut ovum & triticum) ad usus humanos. Tot enim

(inquit Scal. *in com. de plant.*) sunt rerum perfectiones, quot hominum utilitates: & *li.4. de caus. plant.c.4.* Theophrastus ait duplicem esse perfectionem ex duplici fine, alteram ad nostrum usum referri, alteram ad generationem. Ignis & aër sunt formaliora, teste Aristotele, nihilominus terra & aqua sunt creata etsi minus perfecta. In propriis auri mineris natura primò intēdit aurū, & id solū: sed in mineris cæteris nō primò intendit aurū, sed imperfectorū aliquod. Itaq; nec naturæ intentio omnis est primò auri generatio, nisi in propria minera, in cæteris .n. mineris est naturæ intentio primò imperfecta generare. In mineris itaq; imperfectorum metallorum, si intentionem ad ultimam formam refert, intentionem cum exsecutione cōfundit. Finis etsi primum est intentione, tamen ultimum est in executione seu effectu. Generationes rerum, quas natura intendit non fiunt subitò, sed certo tempore, non ubiq;, sed definito loco, non confusè, sed certo ordine & modo transeundo per sua media: nec natura facit saltus. Esto naturæ intentio solum aurum, ex dictis tamen causis nō statim intentionem sequitur effectus. Itaq; retorquetur argumentum in antichymistam: Sicut enim non omne, in cujus perfectionem natura intenta est, statim ultima forma immediatè perficitur: ita creator in creatione non omne principium metalli nec omnem venam mox aurum esse voluit; sed suo modo & tempore. De duplici modo generationis auri supra diximus. Nihil etiam eorum sequitur quæ ante lapsum de creatione deliria somniat anti-

antichymista. Cum Deus omnes species tàm mineralium, quàm vegetabilium & animalium creaverit ante lapsum, & lapsuro etiam de omnibus ad vitam necessariis abunde providerit. Homo in integritate tam non indiguisset auro, quam ferro, expers quippe egestatis & laboris, quorum illius illud subsidium, hoc hujus instrumentum præcipuum est: nisi fortè auri usus fuisset ad vitæ elixir.

VIII. *Argumentum adversus divisionem metallorum thes. 68. 69 70.*

DEus admirabili sapientia creavit diversa metalla ad varios hominũ usus atq; necessarios. Annon hanc Dei sapientiam eludunt aurifices, dum naturæ ipsiq; Deo unam auri intentionem in productione metallorum præscribunt. Et *thes. 69.* Deus aut non voluit aut non potuit omnia metalla in aurum convertere in creatione. Posterius cogitare est Sathanicum. Ergò non voluit. Cur autem non voluit? Quia placuit ad diversos usus humanos diversa metalla creare.

Responsio.

Midæ votum & suum proprium somnium refutat antichymista. Quis enim unquam scripsit aut dixit Deo & naturæ unam auri intentionem in productione metallorum fuisse? Contrarium potius asserunt, ut videre est manifestissimè ex verbis Petri Ferrariensis, quæ *ex margarit. cap. 12.* in testimonium apponere volui. *Oportet*, inquit,

necessario dicere quod imperfecta metalla ex intentione naturæ, & non à casu, id est, propter causas solū impediētes & corrūpētes fiāt. Propter cōplemētū .n. universi natura sapiens provi dit in generatione ipsorum arti & constituit ea sicut medium ad transitum auri. Quoniam diversa opera facit ars ex metallis imperfectis, quæ non potest facere ex auro. Unde dicere possumus, quod sicut secundum rationem naturalem tota terra deberet esse cooperta aquis, sed natura respiciens ad complementum universi, & commoditatem humanæ naturæ, & cæterorum animalium spirantium & vegetabilium coacta fuit dimittere partes quasdam discoopertas: ita cum omne metallum ex parte naturæ intendentis deberet esse aurum, natura coacta propter humanæ naturæ commoditatem cætera generavit metalla. Natura enim nihil facit frustra. 2. *physi. cap.* 2. Et similiter dicimus, quod sicut natura generat testiculos in animalibus non propter necessitatem, sed propter melius, ut dicitur 15. *de animalibus*: sic quasi dicere possumus, quod natura generavit metalla imperfecta, non propter necessitatem, sed propter melius, cum omne quod facit natura, faciat propter alterum istorum. Hæc Lombardus. Suprà etiam ex Artesio audivimus propter influentias diversorum planetarum, qui sunt domini generationum & corruptionum in inferioribus, diversa existere metalla: Si autem sol esset solus, solum quoque aurum generaretur. Qua de re alibi accuratius disputatur contra eos, qui negant corpora cœlestia esse causam efficientem

tem metallorum. Imò impoſſibile eſt à chymicis aſſeri, naturam intentam eſſe debere ad ſolum aurum generandum, quoniam ſic artem propriam deſtruerent, dicente rurſus Petro Ferrarienſi *in ſua margarita*: Si nullum metallorum reperiretur, niſi ſolum aurum, tunc ars alchymiæ vana eſſet, quia cum ars non poſſit generare aurum ex ſuis principiis, ſicut natura, ſed ſolum quæ imperfecta ſunt, perficiat, ſublatis imperfectis annihilaretur, nec haberet materiam ſuper qua lapidem ſuum projiceret. Ad verificationem artis ſuæ (id eſt, quod ſit naturalis ſive quod imitetur naturam) non opus eſt, ut alchymiſtæ probent in omnibus mineris naturam intentam eſſe ad generationem auri: nam id verum non eſt intentione primaria, ſed ſatis eſt ſi oſtendant poſſibilitatem naturæ, quod nimirum in una vel altera minera factus ſit tranſitus ab imperfectis ad aurum vel argentum, id quod ſuprà non uno exemplo palam fecimus: quoniam quod in una minera fit à natura, idem in cæteris mineris pariter à natura & extra mineras ab arte fieri poſſibile eſt, ſicuti alibi demonſtratum eſt. Cum nugis igitur ſuis antichymiſta ridiculè depugnat, non cum chymicis, inani opera conans probare Deum in creatione debuiſſe ex illorum decretis omnia metalla in aurum convertere, quod tamen nemo chymicorum unquam aſſeruit, ſicut nec intentio eorum unquam fuit omnia metalla, ut ὅλως ὅλα in aurum convertere, ſed τῶν

ὅλων μέρη: id est specierum individua seu partem, non species totas. Quis enim posset aut optaret totam speciem plumbi, id est omne plumbum, quod in toto mundo existit, vel alia imperfecta metalla in totum destruere, & in unam speciem auri convertere? Absurdum. Sic enim ipse artifex destrueret propriam artem, dum posteris praeriperet subjectum aurificandi. Sed quemadmodum Aristoteles docet metabolen elementorum in se invicem fieri non καθόλου, sed κατὰ μέρος: ita & metallorum transmutatio non fit secundum totam speciem, sed duntaxat secundum partem aliquam speciei, id est individua.

IX. *Argumentum thes. 28. contra metallorum divisionem.*

SI blasphemum est in creatorem dicere ullum individuum (excepto homine) esse melius atque perfectius altero (nam ratione creationis, nec elephas ove, nec cedrus corylo perfectior est) certè de metallis quoq; idem dicere vetat pietas.

Responsio.

Antichymista totus est ex absurdis compositus, sicut sua argumenta; quod palam fiet, si rem detracta larva sophistica brevius syllogismo integro contrahamus modo.

Nullum individuum est melius atq; perfectius altero.

Quare? Quia ratione creationis neq; elephas ove, neq; cedrus corylo perfectior est.

Sed metalla sunt individua : sic enim minor, quæ deest, suppletur.

Ergo nullum metallum melius est, atque perfectius altero.

Plura sunt vitia & falsitates, quàm propositiones. 1. Minor est manifestè falsa, quia metalla species sunt, non individua. 2. Maior absurda est, repugnans rationi & communi sensui. Quid enim manifestius & magis obvium, quàm in eadem specie unum individuum melius altero esse? Omnes deliberationes nostræ versantur in delectu meliorum circa individua. Quis empturus equum, canem, bovem, agrum non eligat melius? Considerentur loci comparationis, tertio topicorum Aristotelis, & inveniemus antichymistam hominem non hominem, sed bestiam rationis expertem. Creavit Deus caduca & æterna, quis autem dicet æterna ratione creationis non esse meliora atque perfectiora caducis. Maioris itaque ratio seu declaratio non minus falsa est dupliciter. 1. Quod Antichymista non manet in terminis, nec suam maiorem exemplis individuorum comprobat, sed specierum: cum tamen alia sit perfectio individuorum, alia specierum, illa à materia, hæc à forma. 2. Deinde exempla specierum quæ adducit, sunt impertinentia. Perfectæ enim animantes ac plantæ consimilibus speciebus perfectiores non sunt, sed imperfectis, de quibus suprà, ut elephas, muscâ, talpâ (& aliis eiusdem generis, quæ non omnes sensus habent, aut simile non generāt) perfectior est, non ove simpliciter, cedrus fungo

perfectior est, non corylo. Perfectum aut imperfectum relata sunt, quid autem est rerum creatarum, quod non cum alio in genere, specie, individuo conferri possit? Diximus supra ex Scaligero. Quicquid est in suo genere, perfectum esse, comparatum verò superiori generi imperfectum censeri. Eadē distinctione in metallis utimur. Quodlibet enim metallum in sua specie perfectum esse concedimus, ut habet *thesis 24. & 25.* Constat enim sua speciei forma, at comparatum in genere suo ad aurum, imperfectum judicatur. Quam distinctionem cum antichymista penitùs ignoret, seipsum & omnia confundit, & temerarius contra philosophos disputat, non aliter, ac si sus Minervam doceat. Reciperet profectò dignam sua stultitia mercedem, si suus princeps tali Regiomontano professori pro labore & opera professionis didactrum, vel ægroti ipsius consilio usi sostrum nummis arithmeticis, id est, æreis pro aureis vel argenteis numerarent, ne cum Chymicis hac in parte blasphemi essent in creatorem, si statuerint aurum & argentum ære nobilius esse atq; perfectius. Tunc demum videbimus quid eum super hac re dicere jubeat veterve pietas, utrum æs pro auro & argento hac pietate sua accepturus sit, sicut accipere tenetur ex *thesi 28.* nisi velit ipse blasphemiam in creatorem perpetrare spreto ære præ auro.

X. Ar-

X. Argumentum thes. 29. adversus metallorum perfectionem & imperfectionem.

SI Metalla in cretione perfecta sunt, suasque acceperunt materias & formas, tunc impietas atque dementia est dictæ perfectioni aliquid addere velle.

Sed prius est.

Quænam ergò impietas atque dementia est dictæ perfectioni aliquid addere velle, moliri novam creationem metallorum imperfectorum, novam auri: materã irẽ & formam præstantiorem introducere, destructa materia & forma auri à Deo creati.

Similiter huic conclusioni declamat *thesi 20.* quæ blasphemia ipsum aurum etiam purissimum à Deo creatum ab arte posse exaltari perfectiusq; fieri. Et *thesi 21.* Ecce Satanam humana specie apparentem & loquentem ipsissimum, hem scelus divinam creationem imperfectionis arguere! arti maiorem perfectionem, quàm Dei sapientiæ atque omnipotentiæ tribuere! Viden illum auri mercurium factitium (fictitium puto) in Dei sapientiam atque omnipotentiam blasphemum innumeris modis aurum ab ipsomet Deo optimo maximo creatum, superantem? Et *thesi 27.* Quid tu Chrysopæe Deum oppugnas species novas creando, species à Deo conditas confundendo ac trãsformando? cur in ipsum thronum te collocas? Num istam tuam audacem impietatem inultam ipse feret?

Responsio.

Quale argumentum, talia verba, idest, absurda, nugatoria, temeraria. In maiore antichymista blasphemus in Deum, absurdus in naturam, & demens in artes. Dicere enim rebus naturalibus semel perfectè creatis nullam perfectionis accessionem fieri posse multò maximè est providentiæ, sapientiæ & omnipotentiæ divinæ contrarium, quoniam 1. sic Deus ex lapidibus, qui pariter materiam & formam suam in creatione ex opinione antichymistæ acceperunt, non posset filios Abrahæ suscitare, aut ex aqua vinum facere, contra quam sacra testatur scriptura. 2. Scientiarum subjecta confundit, ex metallis, quæ sunt species physicæ faciēs metaphysicas, ἐκ προσθέσεως οὖσιν ἁπλῶς ὄντα, ex caducis æterna, quæ tamen toto genere distant. Solæ enim substantiæ simplices ea perfectione sunt, ut nihil dissimile sui aut dispar in semetipsis habeant, nihilque additionis aut detractionis patiantur. Corporis verò naturalis species, quarum in numero sunt metalla, propter materiam cum qua sunt concretæ hanc perfectionem non habent, sed conjunctæ sunt cū δυνάμει ἀντιφάσεως atque privatione talis perfectionis, propter necessitatem generationis. Est itaque hoc nihil aliud quàm in natura negare motum generationis & corruptionis, &c. & incidere in absurdam opinionem Melissi. 8. *phys. c. 3.* dicentis, *omnia quiescere, nihil moveri.* Hanc ἀῤῥωστίαν τῆς διανοίας, ut ibidem Aristoteles vocat, relinquamus antichymistæ,

stæ, nos contra novimus corporum naturalium proprium πάθος esse, mutari, generari, corrumpi posse, &c. & suprà demonstravimus metalla esse γεννητὰ, quia φθαρτὰ. Et quid notius, quàm omnem generationem esse cum imperfectione, sicut & corruptionem, in quibus fit prioris formę abolitio & novæ additio: Nec omnes omninò formæ sunt perfectæ, sed tantum ultimæ in ordine. Ovum accepit à natura animalis suam ovi materiam & formam, similiter semen plantæ perfectum est in sua seminis forma, in qua media forma utrumque quiescit; nihilominus tamen accedente extrinsecus hominis opera promoveri possunt ad aliam ultimam & perfectiorem formam, quæ est pulli vel plantæ. Sic & imperfecta metalla, quæ ovo & semini correspondent in suo genere, in generationis progressu ad auri formam ab arte promoventur. Nonne quodlibet elementum in creatione accepit suam materiam & formam perfectam? Attamen coram oculis tuis tàm natura, quàm arte ex qua fit aër mediante calore, ubi profectò additur materiæ aquæ nova forma aëris, & quidem perfectior, ut Aristoteles asserit *1. de ortu & inter. cap. 3.* Nisi ô absurde antichymista in ventriculo & hepate, cæterisque partibus corporis tui alchymistam, id est, transmutatorem gestares, qui pisciculorum, avicularumque & cæterorum esculentorum formas destrueret, aliamque novam alimentis adderet, crede mihi dudum fame interiisses. Num & is species à Deo conditas confundendo ac transformando Deum in te oppugnat,

gnat, & in thronum eius sese collocans impietatem hanc audacem inultam non feret? At hæc tui alchymistæ transmutatio multò confusior ex pluribus & diversis est & remotior, quàm nostra, quæ tantum fit speciebus unius tantum generis proximi & commune habentibus symbolum. 3. Maior quoad artes cum falsitate insaniam etiam implicat. Dona Dei bifariam nobis conferuntur; quædam perfectè & immediatè sine ulla nostra opera, ut anima, vita, intellectus, voluntas, & externa illa, sol, lux, dies, nox, aër, &c. quædam verò imperfectè, & non nisi mediante humano ministerio, ut sunt alimenta, vestimenta, medicamenta, & alia vitæ necessaria, quæ creator homini reliquit perficienda ad suos usus. Hinc Cicero 2. *Offic:* inquit: *Quæ ad vitam tuendam pertinent, partim sunt inanima, ut aurum, argentũ, ut alia quæ gignuntur è terra, ut alia eiusdem generis: partim animalia, &c:* sed ea ipsa, quæ inanima diximus, pleraque sunt hominum operis effecta: quæ nec haberemus nisi manus & ars accessisset. Pleraque itaque omnia quæ Deus ad hominis vitam tuendam creavit, perfectionem ab arte accipiunt, quoad usus nostros vel substantialem vel accidentalem. Sumus enim & nos teste Aristot. 2. *phys. cap.* 2. quodammodò finis & rerum creatarum perfectio, & in multis, inquit idem in mechanicarum principio, natura ei, quod nobis usui esse potest, contrarium facit: Natura enim eundem semper habet modum & simpliciter: utile autem multifariam commutatur, tot ergò secundùm Aristo-

telem ſunt perfectiones rerum creatarum, quot commutationes ad utilitatem hominis. Exemplis agamus. Creavit Deus triticum in ſua ſpecie, nec ſimul creavit panem, ſed lapſo dixit: in ſudore vultus, id eſt, opera artis, comedes panem tuum. Creavit ſimiliter triticum perfecta ſpecie, quæ tamen integra non ſervatur, ſed in lolium degenerat, niſi adjuvetur agricultura. Creavit vitem, ſed niſi arte colatur, mox deficit in labruſcam. Creavit plantas cęteras, audi tamen, quid Scaliger cum Theophraſto *lib.* 3. *de cauſ. plant. cap.* 1. ſcribat, *quaſdam plantas à natura ſua nanciſci perfectionem, quaſdam foris quærere ab homine, quia non habent intus.* Et ibidem *lib.* 1. *cap.* 18. *arte fieri, ut natura ſummum illum perfectionis apicem in plantis adipiſcatur. Itaque naturæ perfectionem à cultu, qui arte conſtat, eſſe petendam.* Hæc Scaliger. Fruticationes è radicibus vel truncis arborum ſunt ſteriles & inutiles, niſi opera plantatoris perficiantur ad fructificandum. Dignus es planiſſimè, cui vino interdicatur: Illud enim non biberes, niſi naturæ accederet perfectio ab arte. Lino, cannabi & vellere te tegeres, niſi veſtem ab arte acciperes. In ſumma, ſi vera eſſet theoria tua lapidea, ô abſurde antichymiſta, nec agricola, nec molitor, nec piſtor, nec coquus, nec vinitor, nec textor, nec ſartor, nec ſutor, nec pharmacopęus, nec tu medice ſine blaſphemia opera artis exerceres quoniã in omnib. his naturæ creatę fit perfectionis quędã ab arte acceſſio. Omnis quidem ars eſt ſujecti ſui, quod à natura imperfectum ſuppeditatur, quædam perfectio vel ſimpliciter vel ad uſum noſtrum: quod adeò

manifestum est, ut quædam artes duntaxat definiantur additione deficientium & ablatione superfluorum in re naturali. Perfectum non est cui per artem aliquid addēdum vel demendum est. Nonne medicinam Hippocrates in *libr. de flat.* definit adiectione necessariorum & detractione inutilium: Similis opera agriculturæ est circa plantas, quarum naturam emendat demendo superflua & addendo necessaria, quam analogiam utriusq; artis videns Scaliger *comm. in 3. de caus. plant. cap. 2.* pronunciavit agriculturam medicinam plantarū & medicinam agriculturam hominum. Eadem ratio est alchymiæ, quam similiter Geber *in libr. investig. perfect. cap. 2.* definit esse in metallis superflua demere & absentia supplere, & sic notam eis immittere perfectionem. Quæ verba quamvis à Gebro de medio opere dicta sint, tamen id verius præstatur per operis maioris medicinam, cuius proiectione super imperfecta superfluum illud extraneum sulfur à mercuriali substantia removetur, & quod in ea crudum est sulfuris huius non urentis coctione perficitur. Distinguendæ sunt artes, & earum perfectiones quæ sunt dissimiles. Quædam enim naturam imitando eam non modò non superant, sed ne æquant quidem, ut sunt statuaria, pictoria, & cæteræ quæ solo motu artis perficiunt subiecta sua forma tantum accidentali & externa: quædam verò naturam imitando eam haud parum superant, ut sunt, quæ modo nominavi, agricultura, medicina, & alchymia, quæ non solo externo artis, sed & naturæ motu in-

tu interno ad efficienda ſua opera utuntur. Eadem eſt ſententia Ariſtotelis; qui in principio primi Rhetoricorum ſcribit, dum aliquid fit arte & natura, longè melius fit arte, ſcilicet complicata cum natura, quàm natura tantum. Et in principio mechanicarum: ars naturæ juncta valet ſuperare ea, quibus per naturam vincimur; ut patet in graviſſimorum ponderum artificioſa elevatione. Sed quid diutius lumen ſoli inferimus? cum res hæc, de qua cum inſano iſto antichymiſta diſputo, lippis & tonſoribus nota ſit. Species metallorũ transmutamus & perficimus ea arte, quam Deus ſuos docuit. Num blaſphemia eſt artem exercere, quã ipſe docuit, ut alibi demonſtrabitur? Interim interroga ſuper his plantatorem, qui pariter ſpecies transplantat, num cydoniam in pyrum, aut pyrũ in pomum cum blaſphemia creatoris vertat? Et ſine dubio tibi precabitur ſanam mentem. Fallax igitur eſt elenchus oppoſitorum, cum creatio & artificium nõ ſint oppoſita, ſed ſubordinata. Idem enim Creator, qui propter hominem (inquit Scaliger *com. in lib. 1. cap. 18. de cauſ. plant.*) plantas (& cætera) fabricatus eſt, homini dedit rationem, dedit manum; unde & à tempore locoque plantis & à plantis ſibi ſuppeterent expeditæ commoditates. In rebus inanimis natura habet tantum principium τȣ̃ κινεῖσθαι, & indiget manu hominis ut principio ſe movente & activa cum paſſivis ad generationem & perfectionem ritè conjungente. Sicut igitur triticum non multiplicatur ſine agricultura, nec arbor ſterilis fructificat ſine inſitione:

ita nec metalla generant sibi similia sine alchymia. Quamvis enim lapis noster, inquit Arnoldus & Lilium jam in se tincturam naturaliter contineat, quoniam in corpore terræ perfectè creatus est, tamen per se motum non habet, ut fiat elixir completum, nisi moveatur arte & operatione. Et ideò artes diversæ à diversis philosophis sunt inventæ, ut compleatur per artificium, quod à natura est relictum incompletum & imperfectum. Si quæritur quomodo lapis creatus in ventre terrę ab arte exaltari multoque perfectior reddi possit, sciẽdum est, non quæri perfectiorem aliquam speciẽ, quàm est auri (quod jam ad supremum gradum perfectionis metallicæ pervenisse, ideoq; in nobilius metallum mutari non posse concedo) sed perfectionem virtutis generativę, seu multiplicationẽ per individua, quæ vis in hoc subjecto delitescens in actum arte elicitur. Quemadmodum nec agricola desiderat speciem perfectiorem tritico, sed tantum eiusdem in individuis multiplicationem. Hanc potentiam naturæ similiter in metallis posse in actum elici & perfici confirmat Marsilius Ficinus *libr. 3. de vita cœlitus comparanda cap. 3.* his verbis: *Si quæris cur metalla non generent, quæ inter elementa & animantia media sunt, causa est, quod spiritus in eis crassiori materia continetur, qui si ritè secernatur, secretusq; servetur, tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare, si modò materiæ cuidam adhibeatur generis eiusdem.* Hæc Marsilius. Hic spiritus generativus proportione respondens elemento stellarum (ut philosophus

phus *libr.2.cap.3.de gener.animal.* loquitur) in lapide nostro certa methodo artis caloreque proportionali excitatur, & ita multiplicatur, ut tandem fiat elixir & tinctura millies millesies fortior, quàm sunt ipsa corpora naturalia naturali calore decocta, ut scribit Rog. Baccho *in speculo capit.3.* Deinde etiam aurum quod hinc fit, perfectius & melius est naturali, ut omnes artifices testantur & ipsa experientia. Hinc Comes Mirandulanus *lib.2.de auro cap.7.* scribit: *Ars non solum naturam dicitur imitari, sed planè perficere,* ut nō absonum hinc videri queat, quod à multis asseritur jam factum & me vidisse non abnuo, idest, fieri per artem posse naturæ adjumento aurum nativo perfectius, certè coloratius, & Alberti persuasit autoritas, & ostendit experientia apud multos; etiam à philosopho Psello prodita literis, qui docuit arte fieri perfectius aurum micis, ramentis, frustulisque Pactoli. Et Paracelsus *de natura rerū lib.9. Nostrum aurum & argentum, quod tinctura nostra fit, melius & nobilius est ad præparationem omnium medicinalium arcanorum; quàm illud quod natura ipsa in mineris generavit & à venis separavit.* Textus philosophiæ: *Aurum & argentum per nostram medicinam generatum excedit omnē solem & lunā naturalem in omnib. proprietatib: tam medicinalib. quàm alijs.* Comes Trevisanus *in epistola: Opere artis philosophicæ citius & breviori tempore generatur aurum perfectius, nobilius, & gradibus sublimius; quàm opere naturæ.* Directorium alchymiæ: *nihil obstat, quod au-*

rum alchymiæ sit auro minerali preciosius, quia talis mineralis preciositas est perfectionis accidentalis, quæ speciem non diversificat. Lombardus etiam *cap.2.* ait, *Aurum artis esse melius, purius & perfectius naturali addita ratione: quia alchymicum est ab omni sulfure & superfluitate mundatum; minerale autem quodcunque illud sit, habet sulfuris alicuius adhærentis commixtionem.* Similem ferè rationem Paracelsus reddit *libr. 9. de natura rerum* inquiens: *Nostra tinctura astraliter perfecta & præparata singulare perfectionis suæ indiciũ edit simile fulgurationi minerali, quæ fit in montibus. Nam si pauca eius portio in metallum liquatum projecta fuerit & amborum in igne coniunctio fiat; naturalem præbet fulgurationem, perinde ut aurum vel argentum purum in cineritio circa purificationis finem fulgurat.* Hæc Paracelsus. Nostrum igitur argentum & aurum jam per medicinam fulminatum est, & purgatum ab omni sulfureitate extranea: naturale autem nunquam tam purum est, quin cineritio, aut alia purgatione indigeat. Id attestatur singulari historia & experimẽto auri è plumbo facti Basileæ Dienhemius *de medicina universali cap.24.* dicens: *post projectionem factam effuso tigillo non amplius plumbum, sed aurum purissimum reperimus, & quod post examina aurifabrorum multis parasangis aurum Ungaricum & Arabicum superaret, cuius particula in rei memoriam Zvvingero donata fuit & adhuc extat.* Quis ergo jam non videat, quàm vehementer elleboro indigeat antichymista, qui dum metallis

lis ab arte perfectionem accedere sine blasphemia creatoris posse negat, se & totum humanum genus omni beneficio artium, quas tamen Deus æquè, ac ipsas res creatas homini concessit, stultissimè privare contendit. Et si blasphemia esset aurũ creatum vel natum perfectius arte facere, nec quoque liceret aurum vel argentum impurum è minera per cineritium, cementum, antimonium, quartationem, &c. perfectius vel purius reddere, quod est absurdum, & suæ etiam *thes. 9.* contradictorium. Inepta scommata & cæteræ τῆς ἀῤῥωςίας διανοητικῆς φλυαρίαι, quas adversus artem huic sophismati admiscuit, insaniæ maioris argumentũ sunt, quæ tanti facimus, quanti insanorum aut melancholicorum convicia faciunt medici, quoniam post demonstratam jam veritatem futilitate sua per seipsa ruunt, & contrarium potius ex superiobus patet, nempe assertionem hanc antichymistæ esse in artes, quæ sunt dona Dei, blasphemam, impiam, stultam, & providentiæ, sapientiæ, omnipotentiæ atq; misericordiæ Dei ex diametro oppositam, contra quam ipse *thesibus* 20. *21. 29. & 73.* alchymiæ temerè affingere ausus est.

XI. Argumentum thes. 42. à modo generationis seu veræ transmutationis.

SI metallorum essentialis fieri posset transmutatio, naturæ operationi conformis fieret, ita ut uno actu ac simul & forma substantialis prior aboleretur & nova introduceretur: ut fit in alimenti transmutatione in corpus alendum.

At neque ignis neque quicquam eorum, quæ in operationibus aurificationis adhibentur, formam auri in se continent: Aliàs quodlibet metallum esset ipsummet aurum.

Ergò metallorum non fit vera transmutatio.

Responsio.

Minor est falsa ex insufficienti enumeratione partium vel specierum. Etsi enim neque ignis neque imperfecta metalla, neq; aliæ species quas Sophistæ admiscent (per alba albificantes, & per citrina citrinantes, manente eadem specie metalli prioris in materia, qui procul dubio deceptores sunt, & verum aurum & argentum non faciunt, ut loquitur Albert. *lib. 3. de mineralib. tract. 1. cap. 9.*) formam auri continent: elixir tamen philosophorum eam continet, quo sulfur extraneum, quod erat causa prioris formæ imperfectorum in momento quasi separatur & introducitur nova forma auri per sulfur intrinsecum non urens. Hinc Petrus Ferrariensis *in introductione*: Ex ijsdem principiis mineralibus corporum metallicorum sicut natura generat aurum sive compositum, ita ars ex ijsdem generat formā auri, quod est elixir, quod quidem si proiectum fuerit super imperfecta metalla ceu materiam, fit per conflationem ex eorum commixtione compositum, quod est aurum. Et quod ignis coctione sua non possit imperfecta perficere in aurum, ultrò fatentur philosophi. Scribit enim rursus magister bonus his verbis:

bis : *Nolumus ponere metalla imperfecta in igne ignitionis aut liquefactionis, & sic servare, quousq; augerantur, & perficiantur in aurum, quia fatuum est hoc dicere & imaginari & impossibile : sed ipsis liquefactis ad ignem immediatè imponimus lapidem secundum justa pondera ipsa perficientem.* Porrò in ratione minoris, cum inquit : *aliàs quodlibet metallum esset ipsummet aurum*, imperitè & sophisticè loquitur, potentiam ab actu non distinguens. Nam quodlibet metallum etsi non actu, potentia tamen aurũ est, quod ex eo liquet, quod imperfecta metalla à natura in mineris quibusdã paulatim perficiuntur in aurum, & singula etiam effossa granum aliquod in se continent incorruptibile auri vel argenti. Itaque non naturæ, sed nostri respectu negatur eis potentia ad aurum. Quoniam, si sine elixire nostro vellemus ea per se in igne coquere, & perficere in aurum, tam expensis, quàm vita deficeremur, priusquam opus compleremus ; imò non est datum nobis tantum vitæ spacium, ut vel argenti decoctione sola in aurum mutatio exspectari possit, sicut omnes philosophi testantur.

XII. Argumentum thes. 43.

MErcurius non potest figi, nec auro sua fixitas auferri propter uniformitatem ; pariter nec cætera metalla figi, nec in mercurium reduci possunt, & quamvis videantur aliquo modo ab ignis & aquæ fortis vehementia resolvi, tamen nihil aliud fit, quam quod friabilitati accedit, quantum eorum tenacitati decedit: unde reducuntur rursus.

Ergo omnis metallorum transmutatio est deceptio sophistica.

Responsio.

SI verba revocentur ad syllogisticam formam, statim patebit duplex fallacia una secundum noncausam ut causam, altera consequentis. Syllogismus sit pro antichymista:

Corpus uniforme non est mutabile infixum vel volatile.

Sed mercurius & aurum sunt corpora uniformia.

Ergò mercurius non est convertibilis in fixam, nec aurum in volatilem sive mercurialem substantiam.

Maior simpliciter est falsa: quia alioqui tantum organica corpora & non similaria essent mutabilia corpora naturalia. Uniforme enim & similare idem sunt. Ignis est corpus uniforme, & tamen mutari potest in terram, quod est corpus fixum. Et terra similiter est corpus uniforme, si non in superficie, tamen in centro, nihilominus statuitur à physicis mutabilis in alia elementa volatilia.

Deinde non sequitur: Metalla igne & aqua forti resoluta, ut antichymista scit, reduci possunt, vel mercurius igne solo non figitur. Ergò nullo modo metalla resolvi possunt in mercurium, quin reducantur & mercurius nullo modo fig. Fallit consequens. Quia præter hos, quos antichymista hic posuit, lōgè alii & diversi sūt modi, quos ipse nescit & soli philosophi sciūt metalla resolvē-

di in

mercurium & mercurium figendi. Et antichymista perperam more plebeculæ, difficile & impossibile, ut terminos vicinos non discernere novit. Aurum difficulter solvitur in mercurium & mercurius difficulter figitur. Non sequitur, ergò omninò non solvi aut figi potest: quia impossibilitas pendet ab imperitia, non ab arte.

XIII. *Argumentum thes.* 44.

ISTud & hæc ratio invicta comprobat. Si enim quicquid est actu humidum, & quicquid actu siccum, potestate verò humidum vel fluidum, à Deo creatum est impedimento remoto inpristinam suam naturam redit, tunc forma nulli humido hujusmodi detrahi potest.

At prius confirmat experientia. Verum itaque & posterius.

Et per consequens nec auro forma propria detrahi & detracta rursus alii communicari potest.

Responsio.

Audimus sanè sophistices elenchū, sed non invictum, imò meram petitionem principii, ubi superius argumentum repetitur tantum & notius per obscurius probatur, ad quod etiam intelligendum Oedypo conjectore fermè opus foret. Resumamus & exemplo manifesto simul stultitiam & falsitatem declaremus argumentatoris & argumenti. Aqua est actu humida, & glacies actu sicca, potestate verò humida vel fluida à Deo creata, quæ

glacies frigore remoto per calorem in pristinam suam naturam actu humidam redit. Non propterea tamen aquæ vel glaciei sua humiditas nunquam detrahi potest, aliàs aqua nunquam converteretur in aeris, terræ vel ignis elementum, quod est absurdum. Itaque contrarium confirmatur experientia. Sed resumamus aliter secundum ipsius phantasiam. Voluit dicere: Si metallorum in mercurium per aquas fortes vel regias resolutio fieri nequit, quin rursus possint (impedimento ductibilitatis, quod est à mineralibus spiritibus, remoto) in pristinam suam naturam seu formam seu corpus reduci: tunc nulli metallorum forma detrahi potest. At prius est verum. Ergò & posterius: & per consequens nec auro sua forma detrahi & postea aliis communicari potest. Sed fallit seipsum ignoratione elenchi, sicut & supra fallacia consequentis. Etsi enim totus syllogismus concedatur: conclusio tamen aut consequens arti nihil repugnat, quoniam opus universale non consistit in tali metallorum vel auri in mercurium reductione, nec in formæ ab albo suo corpore separatione, ejusque in alia rursus corpora intromissione. Hæc tua & sophistarum est opinio & labor inutilis, non philosophorum. Multum de eadem forma declamatur *thesibus*. 18. 56. 57. 58. 59. 60. 62. magna vanitate, eò fortassis ut antichymista aliquid ignorantibus videatur novisse inchymicis, cujus tamen universam in philosophicis & chymicis scientiam cassa nuce non emerim. Sed hæc alibi refutata sunt. Deinde si philosophi circa talia sophistica

ſtica & infructuoſa particularia labores & ſumptus impendere vellent, ipſos ſcientia non lateret hæc conſequendi, ſed antichymiſtam & alios artis imperitos. Itaq; etiam fallacia eſt conſequentis, quia hæc formæ auri extractio nec eſt verus, nec omnis modus tincturam faciendi: ſicut nec antichymiſta, eſt omnes homines, nec ejus ſcientia aut experientia eſt univerſalis omnium hominum vel artificum ſcientia experientiáve. Ad eundem elenchum referenda ſunt,, quæ *theſi. 56.* ſcribuntur: Rubedo auri extracta non eſt tinctura. Ergò nullo alio modo tinctura fit. Quia tinctura noſtra hoc modo nequaquam extrahitur: ſed primùm fit nigra, poſtea alba, ultimò rubra, Antichymiſtæ autem rubedo eſt ejuſdem coloris in principio, medio & fine: ſicut contrà ſua frons eſt ſine rubedine in hujus diſputationis principio, medio & fine.

XIV. *Argumentum theſ. 47. 48. 53.*

SI aurum non poteſt fieri ex ullo alio metallo, multò minus ex rebus aliis toto genere diverſis. Atqui aurum non poteſt fieri ex ullo imperfectorum: quia imperfecta non habent materiam cum auro communem: nec ex ipſo auro: quia in auro non eſt tinctura.

Ergò aurum omnino non poteſt arte fieri & proinde ars nihil eſt.

Reſpon-

gnat, & in thronum eius sese collocans impietatem hanc audacem inultam non feret? At hæc tui alchymistæ transmutatio multò confusior ex pluribus & diversis est & remotior, quàm nostra; quæ tantum fit speciebus unius tantum generis proximi & commune habentibus symbolum. 3. Maior quoad artes cum falsitate insaniam etiam implicat. Dona Dei bifariam nobis conferuntur; quædam perfectè & immediatè sine ulla nostra opera, ut anima, vita, intellectus, voluntas, & externa illa, sol, lux, dies, nox, aër, &c. quædam verò imperfectè, & non nisi mediante humano ministerio, ut sunt alimenta, vestimenta, medicamenta, & alia vitæ necessaria, quæ creator homini reliquit perficienda ad suos usus. Hinc Cicero 2. *Offic.* inquit: *Quæ ad vitam tuendam pertinent, partim sunt inanima, ut aurum, argentũ, ut alia quæ gignuntur è terra, ut alia eiusdem generis : partim animalia, &c.* sed ea ipsa, quæ inanima diximus, pleraque sunt hominum operis effecta : quæ nec haberemus nisi manus & ars accessisset. Pleraque itaque omnia quæ Deus ad hominis vitam tuendam creavit, perfectionem ab arte accipiunt, quoad usus nostros vel substantialem vel accidentalem. Sumus enim & nos teste Aristot. 2. *phys. cap.* 2. quodammodò finis & rerum creatarum perfectio, & in multis, inquit idem in mechanicarum principio, natura ei, quod nobis usui esse potest, contrarium facit : Natura enim eundem semper habet modum & simpliciter : utile autem multifariam commutatur, tot ergò secundum Aristo-

telem

telem sunt perfectiones rerum creatarum, quot commutationes ad utilitatem hominis. Exemplis agamus. Creavit Deus triticum in sua specie, nec simul creavit panem, sed lapso dixit: in sudore vultus, id est, opera artis, comedes panem tuum. Creavit similiter triticum perfecta specie, quæ tamen integra non servatur, sed in lolium degenerat, nisi adjuvetur agricultura. Creavit vitem, sed nisi arte colatur, mox deficit in labruscam. Creavit plantas cęteras, audi tamen, quid Scaliger cum Theophrasto *lib. 3. de caus. plant. cap. 1.* scribat, *quasdam plantas à natura sua nancisci perfectionem, quasdam foris quærere ab homine, quia non habent intus.* Et ibidem *lib. 1. cap. 18. arte fieri, ut natura summum illum perfectionis apicem in plantis adipiscatur. Itaque naturæ perfectionem à cultu, qui arte constat, esse petendam.* Hæc Scaliger. Fruticationes è radicibus vel truncis arborum sunt steriles & inutiles, nisi opera plantatoris perficiantur ad fructificandum. Dignus es planissimè, cui vino interdicatur: Illud enim non biberes, nisi naturæ accederet perfectio ab arte. Lino, cannabi & vellere te tegeres, nisi vestem ab arte acciperes. In summa, si vera esset theoria tua lapidea, ô absurde antichymista, nec agricola, nec molitor, nec pistor, nec coquus, nec vinitor, nec textor, nec sartor, nec sutor, nec pharmacopęus, nec tu medice sine blasphemia opera artis exerceres quoniã in omnib. his naturæ creatę fit perfectionis quędã ab arte accessio. Omnis quidem ars est subjecti sui, quod à natura imperfectum suppeditatur, quædam perfectio vel simpliciter vel ad usum nostrum: quod adeò

manifestum est, ut quædam artes duntaxat definiantur additione deficientium & ablatione superfluorum in re naturali. Perfectum non est cui per artem aliquid addēdum vel demendum est. Nonne medicinam Hippocrates in *lib. de flat.* definit adiectione necessariorum & detractione inutilium: Similis opera agriculturæ est circa plantas, quarum naturam emendat demendo superflua & addendo necessaria, quam analogiam utriusq; artis videns Scaliger *comm. in 3. de caus. plant. cap. 2.* pronunciavit agriculturam medicinam plantarū & medicinam agriculturam hominum. Eadem ratio est alchymiæ, quam similiter Geber *in libr. investig. perfect. cap. 2.* definit esse in metallis superflua demere & absentia supplere, & sic notam eis immittere perfectionem. Quæ verba quamvis à Gebro de medio opere dicta sint, tamen id verius præstatur per operis maioris medicinam, cuius proiectione super imperfecta superfluum illud extraneum sulfur à mercuriali substantia removetur, & quod in ea crudum est sulfuris huius non urentis coctione perficitur. Distinguendæ sunt artes, & earum perfectiones quæ sunt dissimiles. Quædam enim naturam imitando eam non modò non superant, sed ne æquant quidem, ut sunt statuaria, pictoria, & cæteræ quæ solo motu artis perficiunt subiecta sua forma tantum accidentali & externa: quædam verò naturam imitando eam haud parum superant, ut sunt, quæ modo nominavi, agricultura, medicina, & alchymia, quæ non solo externo artis, sed & naturæ motu in-

tu interno ad efficienda sua opera utuntur. Eadem est sententia Aristotelis; qui in principio primi Rhetoricorum scribit, dum aliquid fit arte & natura, longè melius fit arte, scilicet complicata cum natura, quàm natura tantum. Et in principio mechanicarum: ars naturæ juncta valet superare ea, quibus per naturam vincimur; ut patet in gravissimorum ponderum artificiosa elevatione. Sed quid diutius lumen soli inferimus? cum res hæc, de qua cum insano isto antichymista disputo, lippis & tonsoribus nota sit. Species metallorũ transmutamus & perficimus ea arte, quam Deus suos docuit. Num blasphemia est artem exercere, quã ipse docuit, ut alibi demonstrabitur? Interim interroga super his plantatorem, qui pariter species transplantat, num cydoniam in pyrum, aut pyrũ in pomum cum blasphemia creatoris vertat? Et sine dubio tibi precabitur sanam mentem. Fallax igitur est elenchus oppositorum, cum creatio & artificium nõ sint opposita, sed subordinata. Idem enim Creator, qui propter hominem (inquit Scaliger *com. in lib. 1. cap. 18. de caus. plant.*) plantas (& cætera) fabricatus est, homini dedit rationem, dedit manum; unde & à tempore locoque plantis & à plantis sibi suppeterent expeditæ commoditates. In rebus inanimis natura habet tantum principium τῦ κινεῖσθαι, & indiget manu hominis ut principio se movente & activa cum passivis ad generationem & perfectionem ritè conjungente. Sicut igitur triticum non multiplicatur sine agricultura, nec arbor sterilis fructificat sine insitione:

ita nec metalla generant sibi similia sine alchymiâ. Quamvis enim lapis noster, inquit Arnoldus & Lilium jam in se tincturam naturaliter contineat, quoniam in corpore terræ perfectè creatus est, tamen per se motum non habet, ut fiat elixir completum, nisi moveatur arte & operatione. Et ideò artes diversæ à diversis philosophis sunt inventæ, ut compleatur per artificium, quod à natura est relictum incompletum & imperfectum. Si quæritur quòmodo lapis creatus in ventre terrę ab arte exaltari multoque perfectior reddi possit, sciẽdum est, non quæri perfectiorem aliquam speciẽ, quàm est auri (quod jam ad supremum gradum perfectionis metallicæ pervenisse, ideoq; in nobilius metallum mutari non posse concedo) sed perfectionem virtutis generativę, seu multiplicationẽ per individua, quæ vis in hoc subjecto delitescens in actum arte elicitur. Quemadmodum nec agricola desiderat speciem perfectiorem tritico, sed tantum eiusdem in individuis multiplicationem. Hanc potentiam naturæ similiter in metallis posse in actum elici & perfici confirmat Marsilius Ficinus *libr. 3. de vita cœlitus comparanda cap. 3.* his verbis: *Si quæris cur metalla non generent, quæ inter elementa & animantia media sunt, causa est, quod spiritus in eis crassiori materia continetur, qui si ritè secernatur, secretusq; servetur, tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare, si modò materiæ cuidam adhibeatur generis eiusdem.* Hæc Marsilius. Hic spiritus generativus proportione respondens elemento stellarum (ut philoso-

phus

phus *libr.2.cap.3.de gener.animal.* loquitur) in lapide nostro certa methodo artis caloreque proportionali excitatur, & ita multiplicatur, ut tandem fiat elixir & tinctura millies millesies fortior, quàm sunt ipsa corpora naturalia naturali calore decocta, ut scribit Rog. Baccho *in speculo capit.3.* Deinde etiam aurum quod hinc fit, perfectius & melius est naturali, ut omnes artifices testantur & ipsa experientia. Hinc Comes Mirandulanus *lib. 2. de auro cap. 7.* scribit: *Ars non solum naturam dicitur imitari, sed planè perficere,* ut nō absonum hinc videri queat, quod à multis asseritur jam factum, & me vidisse non abnuo, idest, fieri per artem posse naturæ adjumento aurum nativo perfectius, certè coloratius, & Alberti persuasit autoritas, & ostendit experientia apud multos; etiam à philosopho Psello prodita literis, qui docuit arte fieri perfectius aurum micis, ramentis, frustulisque Pactoli. Et Paracelsus *de natura rerū lib.9. Nostrum aurum & argentum, quod tinctura nostra fit, melius & nobilius est ad præparationem omnium medicinalium arcanorum ; quàm illud quod natura ipsa in mineris generavit & à venis separavit.* Textus philosophiæ: *Aurum & argentum per nostram medicinam generatum excedit omnē solem & lunā naturalem in omnib. proprietatib: tam medicinalib. quàm alijs.* Comes Trevisanus *in epistola*: *Opere artis philosophica citius & breviori tempore generatur aurum perfectius, nobilius, & gradibus sublimius, quàm opere natura.* Directorium alchymiæ: *nihil obstat, quod au-*

rum alchymiæ sit auro minerali preciosius, quia talis mineralis preciositas est perfectionis accidentalis, quæ speciem non diversificat. Lombardus etiam *cap.2.* ait, *Aurum artis esse melius, purius & perfectius naturali addita ratione : quia alchymicum est ab omni sulfure & superfluitate mundatum; minerale autem quodcunque illud sit, habet sulfuris alicuius adhærentis commixtionem.* Similem ferè rationem Paracelsus reddit *libr. 9. de natura rerum* inquiens: *Nostra tinctura astraliter perfecta & præparata singulare perfectionis suæ indiciũ edit simile fulgurationi minerali, quæ fit in montibus. Nam si pauca eius portio in metallum liquatum projecta fuerit & amborum in igne coniunctio fiat; naturalem præbet fulgurationem, perinde ut aurum vel argentum purum in cineritio circa purificationis finem fulgurat.* Hæc Paracelsus. Nostrum igitur argentum & aurum jam per medicinam fulminatum est, & purgatum ab omni sulfureitate extranea : naturale autem nunquam tam purum est, quin cineritio, aut alia purgatione indigeat. Id attestatur singulari historia & experimẽto auri è plumbo facti Basileæ Dienhemius *de medicina universali cap.24.* dicens: *post projectionem factam effuso tigillo non amplius plumbum, sed aurum purissimum reperimus, & quod post examina aurifabrorum multis parasangis aurum Ungaricum & Arabicum superaret, cuius particula in rei memoriam Zuvingero donata fuit & adhuc extat.* Quis ergò jam non videat, quàm vehementer elleboro indigeat antichymista, qui dum metallis

lis ab arte perfectionem accedere sine blasphemia creatoris posse negat, se & totum humanum genus omni beneficio artium, quas tamen Deus æquè, ac ipsas res creatas homini concessit, stultissimè privare contendit. Et si blasphemia esset aurũ creatum vel natum perfectius arte facere, nec quoque liceret aurum vel argentum impurum è minera per cineritium, cementum, antimonium, quartationem, &c. perfectius vel purius reddere, quod est absurdum, & suæ etiam *thes.9.* contradictorium. Inepta scommata & cæteræ τῆς ἀῤῥωςίας διανοητικῆς φλυαρίαι, quas adversus artem huic sophismati admiscuit, insaniæ maioris argumentũ sunt, quæ tanti facimus, quanti insanorum aut melancholicorum convicia faciunt medici, quoniam post demonstratam jam veritatem futilitate sua per seipsa ruunt, & contrarium potius ex superiobus patet, nempe assertionem hanc antichymistæ esse in artes, quæ sunt dona Dei, blasphemam, impiam, stultam, & providentiæ, sapientiæ, omnipotentiæ atq; misericordiæ Dei ex diametro oppositam, contra quam ipse *thesibus* 20. *21. 29. & 73.* alchymiæ temerè affingere ausus est.

XI. Argumentum thes. 42. à modo generationis seu veræ transmutationis.

SI metallorum essentialis fieri posset transmutatio, naturæ operationi conformis fieret, ita ut uno actu ac simul & forma substantialis prior aboleretur & nova introduceretur: ut fit in alimenti transmutatione in corpus alendum.

At neque ignis neque quicquam eorum, quæ in operationibus aurificationis adhibentur, formam auri in se continent: Aliàs quodlibet metallum esset ipsummet aurum.

Ergò metallorum non fit vera transmutatio.

Responsio.

Minor est falsa ex insufficienti enumeratione partium vel specierum. Etsi enim neque ignis neque imperfecta metalla, neq; aliæ species quas Sophistæ admiscent (per alba albificantes, & per citrina citrinantes, manente eadem specie metalli prioris in materia, qui procul dubio deceptores sunt, & verum aurum & argentum non faciunt, ut loquitur Albert. *lib. 3. de mineralib. tract. 1. cap. 9.*) formam auri continent: elixir tamen philosophorum eam continet, quo sulfur extraneum, quod erat causa prioris formæ imperfectorum in momento quasi separatur & introducitur nova forma auri per sulfur intrinsecum non urens. Hinc Petrus Ferrariensis *in introductione*: Ex ijsdem principiis mineralibus corporum metallicorum sicut natura generat aurum sive compositum, ita ars ex ijsdem generat formã auri, quod est elixir, quod quidem si proiectum fuerit super imperfecta metalla ceu materiam, fit per conflationem ex eorum commixtione compositum, quod est aurum. Et quod ignis coctione sua non possit imperfecta perficere in aurum, ultrò fatentur philosophi. Scribit enim rursus magister bonus his verbis:

bis: *Nolumus ponere metalla imperfecta in igne ignitionis aut liquefactionis, & sic servare, quousq; augerantur, & perficiantur in aurum, quia fatuum est hoc dicere & imaginari & impossibile: sed ipsis liquefactis ad ignem immediatè imponimus lapidem secundum justa pondera ipsa perficientem.* Porrò in ratione minoris, cum inquit: *aliàs quodlibet metallum esset ipsummet aurum,* imperitè & sophisticè loquitur, potentiam ab actu non distinguens. Nam quodlibet metallum etsi non actu, potentia tamen aurū est, quod ex eo liquet, quod imperfecta metalla à natura in mineris quibusdā paulatim perficiuntur in aurum, & singula etiam effossa granum aliquod in se continent incorruptibile auri vel argenti. Itaque non naturæ, sed nostri respectu negatur eis potentia ad aurum. Quoniam, si sine elixire nostro vellemus ea per se in igne coquere, & perficere in aurum, tam expensis, quàm vita deficeremur, priusquam opus compleremus; imò non est datum nobis tantum vitæ spacium, ut vel argenti decoctione sola in aurum mutatio exspectari possit, sicut omnes philosophi testantur.

XII. Argumentum thes. 43.

MErcurius non potest figi, nec auro sua fixitas auferri propter uniformitatem: pariter nec cætera metalla figi, nec in mercurium reduci possunt, & quamvis videantur aliquo modo ab ignis & aquæ fortis vehementia resolvi, tamen nihil aliud fit, quam quod friabilitati accedit, quantum eorum tenacitati decedit: unde reducuntur rursus.

Ergo omnis metallorum transmutatio est deceptio sophistica.

Responsio.

SI verba revocentur ad syllogisticam formam, statim patebit duplex fallacia una secundum non causam ut causam, altera consequentis. Syllogismus sit pro antichymista:

Corpus uniforme non est mutabile infixum vel volatile.

Sed mercurius & aurum sunt corpora uniformia.

Ergò mercurius non est convertibilis in fixam, nec aurum in volatilem sive mercurialem substantiam.

Maior simpliciter est falsa: quia alioqui tantùm organica corpora & non similaria essent mutabilia corpora naturalia. Uniforme enim & similare idem sunt. Ignis est corpus uniforme, & tamen mutari potest in terram, quod est corpus fixum. Et terra similiter est corpus uniforme, si non in superficie, tamen in centro, nihilominus statuitur à physicis mutabilis in alia elementa volatilia.

Deinde non sequitur: Metalla igne & aqua forti resoluta, ut antichymista scit, reduci possunt, vel mercurius igne solo non figitur. Ergò nullo modo metalla resolvi possunt in mercurium, quin reducantur & mercurius nullo modo fig. Fallit consequens. Quia præter hos, quos antichymista hic posuit, lõgè alii & diversi sũt modi, quos ipse nescit & soli philosophi sciũt metalla resolvẽdi in

mercurium & mercurium figendi. Et antichymista perperam more plebeculæ, difficile & impossibile, ut terminos vicinos non discernere novit. Aurum difficulter solvitur in mercurium & mercurius difficulter figitur. Non sequitur, ergò omninò non solvi aut figi potest: quia impossibilitas pendet ab imperitia, non ab arte.

XIII. *Argumentum thes.* 44.

Istud & hæc ratio invicta comprobat. Si enim quicquid est actu humidum, & quicquid actu siccum, potestate verò humidum vel fluidum, à Deo creatum est impedimento remoto inpristinam suam naturam redit, tunc forma nulli humido hujusmodi detrahi potest.

At prius confirmat experientia. Verum itaque & posterius.

Et per consequens nec auro forma propria detrahi & detracta rursus alii communicari potest.

Responsio.

Audimus sanè sophistices elenchũ, sed non invictum, imò meram petitionem principii, ubi superius argumentum repetitur tantum & notius per obscurius probatur, ad quod etiam intelligendum Oedypo conjectore fermè opus foret. Resumamus & exemplo manifesto simul stultitiam & falsitatem declaremus argumentatoris & argumenti. Aqua est actu humida, & glacies actu sicca, potestate verò humida vel fluida à Deo creata, quæ

glacies frigore remoto per calorem in pristinam suam naturam actu humidam redit. Non propterea tamen aquæ vel glaciei sua humiditas nunquam detrahi potest, aliàs aqua nunquam converteretur in aeris, terræ vel ignis elementum, quod est absurdum. Itaque contrarium confirmatur experientia. Sed resumamus aliter secundum ipsiusphantasiam. Voluit dicere: Si metallorum in mercurium per aquas fortes vel regias resolutio fieri nequit, quin rursus possint (impedimento ductibilitatis, quod est à mineralibus spiritibus, remoto) in pristinam suam naturam seu formam seu corpus reduci: tunc nulli metallorum forma detrahi potest. At prius est verum. Ergò & posterius: & per consequens nec auro sua forma detrahi & postea aliis communicari potest. Sed fallit seipsum ignoratione elenchi, sicut & supra fallacia consequentis. Etsi enim totus syllogismus concedatur: conclusio tamen aut consequens arti nihil repugnat, quoniam opus universale non consistit in tali metallorum vel auri in mercurium reductione, nec in formæ ab albo suo corpore separatione, ejusque in alia rursus corpora intromissione. Hæc tua & sophistarum est opinio & labor inutilis, non philosophorum. Multum de eadem forma declamatur *thesibus*. 18. 56. 57. 58. 59. 60. 62. magna vanitate, eò fortassis ut antichymista aliquid ignorantibus videatur novisse inchymicis, cujus tamen universam in philosophicis & chymicis scientiam cassa nuce non emerim. Sed hæc alibi refutata sunt. Deinde si philosophi circa talia sophistica

ſtica & infructuoſa particularia labores & ſumptus impendere vellent, ipſos ſcientia non lateret hæc conſequendi, ſed antichymiſtam & alios artis imperitos. Itaq; etiam fallacia eſt conſequentis, quia hæc formæ auri extractio neceſt verus, nec omnis modus tincturam faciendi: ſicut nec antichymiſta, eſt omnes homines, nec ejus ſcientia aut experientia eſt univerſalis omnium hominum vel artificum ſcientia experientiáve. Ad eundem elenchum referenda ſunt,, quæ *theſi. 56.* ſcribuntur: Rubedo auri extracta non eſt tinctura. Ergò nullo alio modo tinctura fit. Quia tinctura noſtra hoc modo nequaquam extrahitur: ſed primùm fit nigra, poſtea alba, ultimò rubra, Antichymiſtæ autem rubedo eſt ejuſdem coloris in principio, medio & fine: ſicut contrà ſua frons eſt ſine rubedine in hujus diſputationis principio, medio & fine.

XIV. *Argumentum theſ. 47. 48. 53.*

SI aurum non poteſt fieri ex ullo alio metallo, multò minus ex rebus aliis toto genere diverſis.

Atqui aurum non poteſt fieri ex ullo imperfectorum: quia imperfecta non habent materiam cum auro communem: nec ex ipſo auro: quia in auro non eſt tinctura.

Ergò aurum omnino non poteſt arte fieri & proinde ars nihil eſt.

Responsio.

Maior conceditur. Pari ratione dici potest: Si homo ex homine non generatur, multò minus ex asino generabitur vel arbore, vel lapide. Quis hoc negat? Nam simile à simili procreatur naturaliter. Minor verò falsissima est. Quapropter audiemus quomodo duo membra eius distinctis argumentis probare velit.

Primi membri minoris probatio, quod nempe imperfecta non habeant materiam cum auro communem.

Aurum est ἄφθαρτον: reliqua metalla φθαρτά:
Illud ponderosum; hæc minus ponderosa.
Illud cordiale: hæc venenata.
Quomodo ergò φθαρτὸν potest esse materia τοῦ ἀφθάρτου leve, gravis, venenum, medicinæ?

Responsio.

Negatur consequens. Nam diversæ proprietates, quę insunt compositis rebus naturalibus à forma, non arguunt materiam diversam, sed tantum diversam formam. Incorruptibilitas, pondus, virtus cordi salubris insunt auro à sua forma per se: quemadmodum & imperfectis metallis insunt corruptio, ponderositas minor, & venenati halitus à sulfure extraneo corrumpente, quo informantur imperfecta metalla ad certam speciem.

Si

Si istæ proprietates diversæ ostenderẽt materiam metallorum diversam, etiã terræ gravitas & ignis levitas, item illius frigiditas & huius caliditas pariter probarent diversam materiam elementorum, & non solum diversam formam: quod tamen est absurdum ut omnes vident. Sicut igitur una & eadem materia prima commune subiectum est contrariarum formarum, actionum, perpessionum & qualitatum in elementis): ita & substantia sive materia mercurialis est susceptiva septem formarum metallicarum à seinvicem differentium proprietatibus activis & passivis. Antichymista in tota sua disputatione hac theoriæ suæ annosæ deliria solis ferè enthymematis cõcludit, qui mos est rhetorum & sophistarum ad fucum facilius veritati obducendum, contra quam philosophi factitant, qui sua plerunque integris & apertis syllogismis demonstrant. Sed adversus hos dolos sophistarum optima medicina est si eorum dissolutæ scopæ in legitimam & simplicissimam syllogismi formam velut ad incudem veritatis revocentur. Quod & in hoc enthymemate faciendum est hoc modo:

Aurum est ἄφθαρτον,
Cætera metalla non sunt talia, sed φθαρτά.
Ergò cætera metalla non sunt aurum sive quod idem est, cætera metalla non habent formam auri, sive eis deest forma auri.

Quid verò antichymista infert? Longè aliud & plus, quàm vi præmissarum concludi potest: nempe, cęteris metallis non inesse materiam auri. Perinde est ac si dicerem:

Ignis

Ignis levis est & calidus
Terra contrà: gravis & frigida.
Ergò terræ & ignis non est communis materia.

Plus est in conclusione positum, quàm in præmissis. Nam non illud sequitur, sed hoc tantum: ergò terra non est ignis.

Quod verò consequenti immiscet dictum Aristotelis, rogans, Quomodo φθαρτὸν materia sit τοῦ ἀφθάρτου iterum confugiamus ad integram formam syllogismi hypothetici prout materia fert hoc modo.

Si aurum est ἄφθαρτον, cætera metalla φθαρτά, tunc cæteris metallis non inest materia auri, sive quod idem est, cætera metalla non habent communem cum auro materiam.

Connexionem probat dicto Aristotelis dicentis φθαρτὸν καὶ ἄφθαρτον toto genere sive materia differre.

Sed aurum est ἄφθαρτον, cætera metalla φθαρτά.

Ergò cæteris metallis non inest materia auri.

Hic apparet paralogismus ex quatuor terminis. Nam φθαρτὸν καὶ ἄφθαρτον, id est corruptibile & incorruptibile (ut Schegkius annotat in *lib. de caloris vi ca. 3.*) dupliciter dicitur. Quædam enim sunt ἁπλῶς ἄφθαρτα, quæ simpliciter corruptibilibus opponuntur, ut cælestes substantiæ mortalibus & caducis substantiis, quæ toto genere physico inter se discrepant, ut Aristot. *libr. 9. metaphys. cap.* 10. testatur. Alia sunt secundum quid ἄφθαρτα, quæ & ipsa secundum quid sunt φθαρτά: ut si

quis

quis aurum respectu ignis esse ἄφθαρτον attamen respectu alterius φθαρτὸν seu corruptibile esse dixerit. Hæc Schegkius. Eadem est Aristotelis mens. Nam homonymiam hanc ipse explicans *libr. 1. de cœlo cap. 11. scribit: λέγεται δὲ ἄφθαρτον καὶ τὸ μὴ ῥᾳδίως φθειρόμενον, id est dicitur incorruptibile etiam id, quod non facilè corrumpitur.* Ἄφθαρτον itaque in majore propositione pro incorruptibili secundum quid: in ratione ejus, sive in adducto Aristotelis dicto pro simpliciter in corruptibili, qualia sunt cœlestia & æterna, accipitur. Aurum enim non est ἁπλῶς ἄφθαρτον. Destrui potest, sed difficulter, inquit Geber *libr. 1. sum. perf. cap. 8.* Et ipse mox antichymista *thesi. 51.* semetipsum refutat fatendo, aurum per accidens corrumpi posse. Quod quidem fieri non posset, si esset ἁπλῶς ἄφθαρτον, sicut cœlestia & æterna, quæ contrario carent. Homo autem in natura reperit arte contrarium auri & inimicum & destructorem, cujus artis utilitas non pervenit ad hominem duræ cervicis. Ex qua distinctione perspicuum est, quàm pueriles parturiverit tot annos ambiguitatis elenchos noster antichymista, & quod non meliore fato nũc Aristotelem, quàm supra in primis thesibus Mosen contra chymicos produxerit, si non in bonum, tamen in magnum argumentum stuporis ingenii sui, atque adeò omnis in theologia & philosophia ἀπαιδευσίας. Ad hæc si ponderositas est indicium diversæ materiæ, etiam mercurius aliam habebit à metallis materiã, in quo omnia metalla supernatant, præ-

ter aurum, quod in eo solum submergitur, ut Geber etiam tradit *lib. 1. summæ perfect. cap. 15.* Sed hoc est absurdum, & tam omnium philosophorum decretis alienum, quàm manifestissimæ experientiæ contrarium. Sicut enim omnia metalla ex eo constare, traduntur, ita arte in illud iterum resolvi possunt ad oculum, quod si antichymista ignorat, decet ipsum hoc discere, ut sapiat tandem. Preterea nec omnia imperfecta metalla venenum habent, sed quodque suas virtutes: sicut enim aurum cordiale, ita argentum cerebrale est, & ferrum lienare atque hepaticum, idque à formis possident, non à materia per se. Pudeat antichymistam, si modò adhuc frontis aliquid aut mentis habet, negare, omnium metallorum esse materiam communem, recogitãtem, quod sibi omnium philosophorum atque literatorum hominum cõsensum obsistentem habeat, qui consensus instar maximi argumenti ducitur. Quis es tu antichymista, qui horum omnium autoritatem vellicas, tibique uni magno opinionis errore plus arrogas scientiæ, quam istis omnibus tribuis, contra quam te *Galenus* docet *in libro de usu partium*, inquiens, ignorationem uni potius tribuendam, quàm aliis omnibus. Si auri & cæterorum non est communis materia, aut aurum solum erit metallum & cætera non erunt metalla, aut cætera erunt & aurum non erit. Metalla enim dicta sunt propter commune genus communemque proximam materiam. Elige utrum vis, absurdum non effugies; imò nec contradictionem propriã. Metalla enim

per

per totam disputationem sub communi genere & nomine comprehendisti. Nisi esset communis metallorum materia, non tam facile miscerentur. Quæ enim genere vel proxima materia differunt, non miscentur, ut videre est in aqua & oleo. Facile igitur miscentur tantum homogenea, id est quæ sunt ejusdem naturæ & materiæ. Unde Avicenna in mineralibus ait; ideo misceri argentum vivum cum corporibus (id est metallis) quia sit de substantia eorum. Communia πάθη ostendunt communem materiam. Omnium commune est esse densæ, fortis tenacisque substantiæ & ponderosæ, duci sub malleo in laminas, extendi in fila, liquari in igne, congelascere in frigido, uniri cum mercurio, solvi in aquis stygiis, idque tam auri est, quàm cæterorum metallorum. Præterea generatur aurum cum imperfectis in eadem massa & vena: Item in quibusdam venis imperfecta metalla tandem in aurum transeunt: Similiter ex imperfectis projectionem medicinæ arte fit aurum: quod ipsum sensu est evidens, si non omnibus, attamen artificibus. Quæ transmutatio nunquam fieret, aut fieri posset nisi metallorum omnium esset communis materia. Ὅσα γὰρ ἔχει σύμβολον πρὸς ἄλληλα, ταχεῖα τούτων ἡ μετάβασις: inquit Aristot. *lib. 2. de ortu & int. cap. 4.* Argentum quidem & argentum vivum majus symbolum habent cum auro, ratione puritatis materiæ, sed tamen nihilominus omnium materia est communis & propinqua. Propinquitas autem major

vel minor in particularibus tantum obſervatur: in universali enim unius perfectionis ſunt omnia, ut inquit Geber. *lib. 1. ſum. perf. cap. 22.* Sophiſma alterum quo vult probare imperfectis metallis non ineſſe formam auri *theſ. 52.* vertiginoſi capitis proles eſt, quæ nec manus nec pedes habet, & tam intricata & hiantia omnia ſunt, ut crediderim nec ipſum quidem ſcire authorem, ubi medius terminus ſit, & has diſſolutas ſcopas nec ab Ariſtotele in bonam argumenti formam colligi poſſe. Scutica itaque dignus eſt antichymiſta non refutatione, præſertim cum nemo neget abeſſe imperfectis metallis formam auri, alioqui imperfecta non eſſent.

Secundi membri minoris probatio.

Si in auro non eſt tinctura, tunc ex eo non poteſt fieri aurum vel tinctura.

Sed in auro non eſt tinctura: primo, quia auri forma eſt propria auri materiæ, nec alii materiæ communicabilis. *theſi. 53. 54.* deinde: quia in auro non ſunt conditiones tincturæ, quæ ſunt quinque. 1. materiam tingendam aptam facere ad auri formam recipiendam. 2. figere. 3. tingere. 4. dare pondus. 5. vim cordialem.

Ergò neque ex auro poteſt fieri aurum vel tinctura.

Reſpon-

Responsio.

Totum argumentum cum minoris probatione est paralogismus à πρός τι ad ἁπλῶς; quod statim patebit, si pleno sensu & integris verbis res enuntietur, hoc modo.

Si in auro tinctura non est actu, tunc neq; potentia est in auro, ut ex eo fiat arte aurum vel tinctura.

Sed tinctura non est actu in auro

Ergò neq; potentia est in auro, ut ex eo fiat arte aurum vel tinctura.

Libet antequam plene respondeam, absurditatem argumenti simili sophismate declarare. Perinde est ac si dicerem in animali genere.

Si in ovo non est actu forma pulli, tunc neq; potentia est in ovo, ut ex illo per incubatum gallinæ vel alium calorem similem fiat pullus.

Sed hoc est. Ergò & illud:

Deinde in vegetabili genere:

Si in surculis persica non est actus faciendi ex pruno vel ceraso persicam arborem, tunc nec potentia eis inest has duas arbores in suam naturam convertendi:

Sed in surculis persicæ non est actus faciendi ex pruno vel ceraso, aliave arboris stipite persicam arborem:

Ergò neq; surculis persicis potentia inest ut plantator per eas ex pruno vel ceraso transplantet arte sua arborem persicam.

Tertiò in elementorum metabole:

Si in aqua non est actus transeundi in aerem vel aliud elementum, neq; potentia inest.

Sed prius est.

Ergò & posterius.

Negatur in his omnibus sophismatis consequẽtia. Quia non sequitur, tinctura in auro non est actu, ergò nullo modo est aut esse potest in auro. Plus negatur in consequente, quàm negatum fuit in antecedente. Antecedens enim loquitur solum de actu, consequens de actu & potentia simul. Itaque plus est in conclusione, quàm in præmissis. Tinctura, quod omnes philosophi libenter & ultrò fatentur, non est actu in auro, nec aurum in sua simplici perfectione ad quam ipsum deduxit natura, potest formam suam aliis communicare. Sic enim Rogerius Baccho *in spec. cap. 3. Si aurum imperfecta sola liquefactione sibi commista perficeret, esset elixir ad aurum: sed quia natura operatur simpliciter, perfectio in auro simplex est, & inseparabilis & incommiscibilis.* Et magister bonus: *Digestio auri valdè differt à digestione elixiris, quoniam digestio auri ut compositi sufficiens est sibi soli, propter quod si cum aliquo imperfectorum commisceatur in conflatione, non potest digerere illud, nec de sua digestione ipsi conferre, ut transformetur illud in aurum.* Nec aurum etiam habet in se illas conditiones tincturæ *thesi. 55.* ex parte enumeratas, sed ad illã perfectionẽ deducitur demũ per artificiũ nostrum, ut ait quidam philosophus. Et Ægidius

in

in dialogo naturæ cap. 6. Mercurius dicitur philosophorum, sicut filius dicitur patris, qui eum genuit. Non enim datum est naturæ producere mercurium istum de potentia in actum absq; adjutorio philosophi. Et Lilium: Quamvis lapis noster tincturam in se materialiter, sive potentialiter contineat, attamen per se motum vel actum non habet, ut fiat elixir completum, nisi moveatur arte & operatione. Sicum ovum non movetur per se ad perfectionem majorem & formam pulli, nisi ulterius à motore extrinseco promoveatur: & surculus persicæ per se actum non habet prunũ vel cerasum arbores in suam naturam convertendi, nisi insitione & opera plantatoris, ita & hic fit. Hæc satis ad paralogismum. Porrò silentio prætereundum non est, quod antichymista inepte deblaterat de conditionibus tincturæ ex suo cerebro partim ex cogitatis, partim aliundè auditu tantùm acceptis. Perfectionis sivæ perfectæ tincturæ proprietates à Gebro *in lib. 4. sum. perf. in principio* ponuntur, quæ sunt numero quinque 1. mundare seu removere superflua cum adhæsione inseparabili sui. *2.* dare colorem. 3. fusionem. 4. fixationem. *5*. pondus. Antichymista audivit aliquando citari Gebrum qui scripserit: necessarium esse in vera tinctura figere, tingere, dare pondus, Gebrum verò ipsum in sua multenni theoria nec legit unquam, nec habet, alioqui non ita mutilatas & depravatas, sed integras & veras recitasset tincturæ conditiones. Duas enim alias nempe primam & quintam *thesi: 55*, ex suo cerebro confictas

in locum duarum fortassis ex Gebro omissarum primæ & tertiæ substituit, ut quinarius numerus completus esset. Sed hoc in loco aliter non ineptit, ac si cæcus præscribat pictori mixtiones colorum. In prima sua conditione scribit; tincturam chymicorum ita comparatam esse debere, ut materiam tingendam aptam faciat, ad auri formam recipiendam. Absurdum. Quis te ignorantem artis docuit artificibus præscribere leges tincturæ. Metallis modò suprà suffuratus es materiam auri, id est, negasti cæterorum metallorum materiam cum auro communem, nunc eis illam per tincturam vis reddere. Vis à tinctura materiam tingendam aptam fieri ad formam auri recipiendam: at hoc est privationem, quæ est substantialis aptitudo ad formam, in subjectum introducere. Hoc autem esset metalla creare: nam privationem in subjectum istud introducere est proximam materiam auri vel communem metallorum materiam facere. Hac tua phantastica tincturæ conditione tum demum faceres tam auri creatores, quàm metallorum aliorum; contra quos, id est contra proprias tuas creaturas in phantasia tua genitas tantopere hactenus in thesibus tuis declamasti, non contra legitimos artifices. Tinctura namque ex philosophorum sententia aptitudinem tingendi metallis nequaquam tribuit, sed actum. Aptitudo prius naturâ inest materiæ, super quam tinctura projicitur; sicut Geber *in lib. de inventione veritatis cap. 2.* de septem medicinæ propietatibus, requirit affini-

finitatem inter elixir & rem transmutandam. Quod si aptitudinem conferret cum actu simul, possemus ex quavis materia etiam extra metallorum genus aurum facere. At naturam imitantes hoc nequimus, sed solum ex subjecto determinato, nempe metallis, quibus solis inest potentia hæc passiva sive privatio suscipiendi formam auri. Duę sunt potentiæ, una agentis altera patientis: agens vero patienti potentiam passivam nunquam confert. Aptitudo autem suscipiendi formam auri in actum elicitur non à tinctura, sed ab igni, quia in projectione ejus metallum tingendum oportet esse apertum, ignitum & fluens, ut totum corpus pervadatur. Hæc est prima lex tincturæ artificibus posita temerè ab ignorante, alterum crimen omissæ veræ legis deterius est, quam Geber *libr.* 4. *sum. perfect.* ita descripsit, nisi omne superfluum per medicinam auferatur ab imperfectis, scilicet ut ab illis tollatur omnis superflua sulfureitas, omnisque terreitas immunda, non perficientur (ita enim legendum est in Gebro ex MS. pro purificentur) Ex quibus verbis liquet, quod etiamsi tinctura antichymistæ tingat, figat, det pondus, tamen si non separet à mercuriali substantia imperfectorum sulphureitatem immundam, terrestrē & auro extraneam, non fieri verum aurum & salutare, sed sophisticum & venenatum, quippe à quo halitus illi venenosi nondum separati fuerint, ex qua impuritate in commixto relicta, nec fusionem solarem habebit, quam proprietatem tincturæ in ordine apud Gebrum tertiam

anthichymista similiter quasi ad rem nihil pertinentem prætérivit, cum tamen, nisi fusionem præstet solarem examina auri non sustineat, sed de commixto rursus recedat, ut docet Geber. Ecquid nobis prodesset mercurius à tinctura tua aptatus, fixus, tinctus, pondus habens, at non fusionem? Risum moves artificibus ineptiis tuis, quando dicis tincturam debere esse actu siccissimam, potestate verò humidam & fusilem in igne, cum potius potestate sit siccissima: nam siccitas alchymiæ tingit, inquit Rhases *in lib. 3. verborum*, qua potestate Mercurii humiditatem in projectione siccat & ad mediocritatē redigit. Neque hæc est de substantiali proprietate tincturæ, quæ non minus in forma olei & liquoris, quàm in forma pulveris præparari potest. Itaque æquè actu humida & potestate siccissima esse potest. Quintam proprietatem tincturæ, quàm antichymista de suo addidit, Geber non posuit. Est enim effectus potius ex proprietatibus illis consequens, sicut & aurum ipsum prius igne examinamus, quàm cordiale esse pronunciamus. Sed notanda est vanitas antichymistæ sibimet contradicētis. Hac enim *thesi. 55.* ait proprietatem tincturæ esse, dare imperfectis metallis vim cordialem, & alexipharmacam, *thesi* verò *64. & 67.* hanc tincturæ proprietatem simpliciter negat, ex uno ore efflans calidū & frigidū. Si tinctura imperfectis metallis in projectione vim largitur cordialē & alexipharmacā, cur non magis per se sine hac projectione corpori hu-

mano eandem virtutem supereminenter conferret, vis enim unita fortior, quam dispersa? Atinquies: hìc ex mente Chymistarum, *thesibus* verò *64. & 67.* ex mente mea loquor. Nihil est, inquam. Nam nemo Chymistarum sicut nec Geber inter conditiones & examina tincturæ istud retulit, sed tu solus ex mente tua & multorum annorum phãtasia inani. Disce ergò posthac cautiùs disputare.

XV. Argumentum prolepticum adversus metallorum transmutationem, utrum verè ex ferro fiet æs.

THesi 40. scribit antichymista niti Chxmicos, Metallorum transmutationes essentiales fieri posse, & sic eorundem in aurum quoque esse possibilem amplius exemplis probare, nimirùm ferri in cuprum, cupri in orichalcum. Sed *thesi 41.* non essentialem hanc speciei in aliam speciẽ esse transmutationem: sed accidentalem solummodo se sic probare:

1. Ex eo, cum specificatio & formarum in materias introductio sit opus à solo Deo dependens, ut habet *thesis sua 15. & 18.*

2. Cum per istas aquas minerales non introducatur color luteus vel rubicundus: sed absterso nigrore latens rubedo educta diluatur. Ita ut aurichalcum nihil aliud sit, quàm cuprum politum, & cuprum factitium nihil aliud, quàm ferrum politum.

3. Et quænam subdit, est ratio consequentiæ

hinc argumentari ad tincturam auri? num color auri rubescens, sed constans consimiliter latet in argento, hydrargyro, plumbo, stanno? & pondus auri in ferro atque cupro.

Responsio.

Metallorum transmutationem possibilem esse, sole meridiano clarius constat ex notissima illa ferri in cuprum transmutatione, tam apud vulgũ, quàm apud Chymicos. Quod etiam Agricola Chymicis alioqui parum amicus attestatur *libr. 1. de natura fossil. cap. 2.* inquiens: *Smolnicij oppido Carpati montis ex puteo extrahitur aqua in canales triplici ordine locatos, in quibus positæ portiones ferri vertuntur in æs. Minutum autem ferrum, quod in fine canalium collocatur, talis aqua ita exedit, ut fiat quasi lutum quoddam. Id verò postea excoctum in fornacibus fit æs purum bonumq́;.* Cepusij aquis similis est non Ochra fluvius, ut ex falsa relatione Agricola *libr. 1. de natura eorum quæ ex terra effluunt cap. 11.* scripsit, sed rivulus quidam acidus cui novi fontis nomen est, apud metallum Goslariæ in Ochram decurrens, ut verius traditur *in Pis. lib. 1. cap. 17.* In eo ferrum spacio 14. dierum positum in æs optimum mutatur. Nec solum nativâ aquâ ærosâ, sed & factitiâ talis transmutatio fit. Sicut rursus Agricola *libr. 1. de natur. fossil. capit. 2. in fine* subdit: *Quin etiam vetus aqua, quæ aurum ab argento separat, quia ex atramento sutorio cõficitur, ferrum in æs transmutat.*

mutat. Idem facit lixivium Ruticense ex pyrite calcinato factum, ut Paracelsus docet *in tractatu de tinctura physicorum*, adeò ut hoc factitium cuprum præstaret bonitate ipsi nativo. Unde cum Baro in Castein maxima copia ferro undique coempto, id fieri procurasset, omnisque cupri negotiatio ad ipsum ob præstantiam metalli devolveretur. Suacenses cum Tirolensibus damnum apud Imperatorem supplicibus litteris conquesti obtinuerunt, ut mandato inhiberetur illis, porrò hac mercatura pauperiem facere. Ex quibus manifestissimè patet, tàm artificiali, quàm naturali aqua chalcanthi ferrum in æs transire. Sed quid noster adhæc antichymista? Ait solummodo accidentalem & non essentialem fieri hìc transmutationem, ex eo, quod specificatio & formarum in materias introductio sit opus à solo Deo dependens. Sed ô bone, umbratilis in pulpito speculatio experientiæ nihil præjudicat. Non enim à tua phantasia, sed à rebus potius rei veritas petenda est, ut docet Aristoteles 10. *metaph. cap.* 10. Fallis autem teipsum paralogismo consequentis. Non enim omnis formarum in materias introductio, est opus à Deo solo & immediatè dependens, nisi opus creationis & miraculi. Si enim omnis generatio, in qua forma extrinsecus materiæ immittitur, esset creatio seu opus à Deo immediatè dependens, sanè neque natura in generatione æquivoca formas materiæ immittere posset, & generatio quoque æquivoca non esset natura-

turalis generatio, sed creatio, cum in omni tali generatione forma materiæ extrinsecus adveniat. Atqui ipse antichymista thesi sua tertia assus est generationem sine semine esse naturæ insitam vi primæ benedictionis, quod est concedere generationem æquivocam, quæ eam ipsam ob causam dicta est æquivoca & sine semine, & spontanea, & ex putredine, quoniam in illa formæ non è materia educuntur, sed aliunde in materiam introducuntur. De qua re Scaliger *comment. in libr. Theoph. de caus. plant. capit. 5. Si in fimeto muris forma non est, & mus generatur ibi, muris ibi formam esse novam aliunde immissam necesse est. Quis eam constituit? Vt solem neges autorem alium quempiam statues necessario. Nihil enim fit à seipso.* Hæc Scaliger. Si ergo omnis aliunde formarum in materias introductio esset creatio, seu opus à Deo sine natura dependens toties opus esset nova creatione, quoties mus è fimeto, vel rana ex luto gignitur, quod est absurdum, & contradictorium eius, quod antichymista asseruit *thesi 23.* Deum à creatione omnium rerum die septima quievisse. Quemadmodum igitur natura utitur troque generationis modo, univoco & æquivoco, præsertim in imperfectioribus, ut gignens murem ex mure per eductionem formæ ab interna potentia materiæ seminalis, & murem ex fimeto, quisquiliis vel sentina vel luto Nili intromissa extrinsecus forma: ita homo imitando naturam procurat generationes rerum interdum ex simili, ut apes ex apibus, pyros ex pyris, interdum ex dissimili,

ſimili, ut capes ex vētre tauri, veſpas ex carne aſini, ſcarabæos ex carnibus equi, locuſtas ex carnibus muli, ſcorpiones ex baſiliſco, ranas ex anate, & piros per inſitionem ex aliis arboribus transplantata ſpecie. Similiter in mineralibus natura gignit, vitrum, lapides, metalla & cætera ex propria materia: quæ eadem facit etiam homo ex aliena, non quidem contra, ſed præter naturam activa naturalia cum paſſivis coniungendo, ut vitrum ex cinere, lapides vel lateres ex luto, ſal ex rebus crematis, cinabarim ex mercurio & ſulfure. Ita quoque æs facit alias excoquendo ex propria minera, ut lapide pyrite vel fiſſili, alias ex diverſæ ſpeciei materia, ut ex ferro immiſſa extrinſecus forma veluti principio mutationis per aquam chalcanti. Non quod homo faciat vel creet formam vel materiam (accipit enim utrumque à natura factum) ſed quod principium activum cum paſſivo coniungat ad producendum compoſitum naturale. Natura eſt quæ dat formam, dat materiam, quæ mutat, corrumpit, generat: nos tantummodo foris ei obſtetricamus noſtro miniſterio, & magiſterio.

Altera ratio non eſt ratio, ſed portentoſum κρησφύγετον, quo comminiſcitur in ferro tantum fieri accidentalem mutationem, quia per aquas iſtas minerales non introducatur color luteus vel rubicundus, ſed abſterſo nigrore rubedo educatur, ita ut æs citrinum nihil aliud ſit quàm politum cuprum, & cuprum ex ferro factum nihil aliud ſit, quàm politum ferrum. Sed nugatur anti-

chy-

chymista ita de metallis; quemadmodu m cæcus de coloribus. Primum enim ignorat, quid sit transmutatio substantiæ, & quid alterat coloris: Putans transmutationem æris in auricalcum similem esse ei; quæ est ferri in æs, cum tamen in ferro ferri species in æris speciem transmutetur; in aurichalco verò non species, sed color duntaxat alteretur: qui forti ignitione rursus abit in manente æris specie. Deinde nescit latinè quid sit polire, quid tingere appellans aurichalcum cuprum politum; quasi aurichalci coctores essent cupri politores; quem etiam pueri in officinis solœcismi redarguerent & riderent. Cæsalpinus *lib. 1. de metall. cap. 9.* cretis poliri metalla tradit, dicens: *Alia cretæ sunt, quas fullonias appellant, quibus argentum politur & aurichalcum & ferrum.* Et A[illegible]ola *de natura fossil. libr. 1. cap. 11. Aliqua res [illegible]t metalla, ut cadmia & magnetis æs.* Etenim si cadmia ad æs addatur, aurichalcũ fit, si magnetis, (id est, alumen plumosum) æs candidũ. Audis, absurde antichymista, quem insania multennis speculationis adversus artem chymicam etiam latinè loqui dedocuit, cretis poliri orichalcum, cadmia æs tingi, non poliri. Nitor polituræ effectus est, color tincturæ. Tertiò semetipsum contradictione manifesta cõfutat, negans hic extrinsecus in cuprum colorem luteum introduci. Si enim tinctura artificialis, ut *thesi 62.* definit, est duarum substantiarum coloratarum compositio, sanè extrinsecus introducitur tinctura in cuprum ab altera parte compositionis, nempe à cadmia. Quid enim manifestius

est,

est, quàm æs à cadmia tingi extrinsecus, nec aurichalci colorem ab intus ignis vi educi? Si posset in cupro sola vi ignis latens rubedo educi & dilui, quid opus esset admixtione cadmiæ? Color ergò citrinus in aurichalco, non à cupro solo est, sed ab ambabus substantiis junctim, ex quarum mistura fit, tertium neutri simile. Item si color æris citrini esset tantum educta rubedo dilutior, aut ex sola politione cupri per ignem, non fieret accessio substantiæ in pondere. Color enim intus tantum latens in corpore, eductusque in actum ponderi nihil addit; at politio illud etiam minuit. Atqui ex cadmiæ mixtura æs in igne pondere crescit etiam ad miraculum usque artificum, ut legitur apud Erckerum Cæsareum docimastam. Color itaque orichalci non est educta latens rubedo in ære neq; à politione, sed ex duabus metallicis substantiis alba & rubra fit mistus color medius citrinus. Adhæc si ignis per cadmiam nigrorem æris abstergeret, & id poliret tunc vehementior ignis & diuturnior id magis abstergeret poliretque. At excoctio aurichalci fit certo ignis gradu definitisque horis, ut artifices norunt, & igne intensiore & in eo longiore mora evaporat rursus cadmia, reditq; pristina æris rubedo. Ergò aureus color à mixtura cadmiæ est, quatenus permanet cum ære, & non abstersione nigroris vel politione; alioqui rubedo non rediret & maior ignis magis dilueret & poliret. Præterea quis tibi dixit cuprum ex ferro factum esse ferrum politum? Dic unam autoritatem artificis vel viri saltem boni; vel unum saltem argu-

argumentum probabile ad speciem. Quia ita manifestè veritatem quinque sensuum negas, helleborismis potius refutandus es, quàm rationibus. Quid enim aliud est, cuprum dicere ferrum politum, quàm nivem dicere atram. Ad quam τῆς διανοίας ἀῤῥωςίαν nemo adhuc inimicorum artis hujus pervenit, imò confitentur omnes, ut supra Agricola, fieri ante æs purum probumque, quod etiam à ferro discernitur tactu, gustu, odoratu, visu, in duritie, amarore, odore, sono, colore. Imò nisi hoc artificio tota substantia ferri in totam substãtiam æris transiret, portionem ferri etiam minimam certo ignis judicio in æris huius excoctione deprehenderemus. Constat enim Erckeri, Faxii, cæterorum docimastarum & excoctorum metallicorum concordi judicio æs ad regulam excoqui non posse, si vel parva ferri portio insit, sed manere intractabile. Hinc scribit Agricola *libr.* 11. *di re metallica, Si particula alicuius instrumenti ferrei casu in catinum, ubi eliquatur, inciderit, aut ab homine malevolo injecta fuerit; æs antequam ferrum consumatur, confici non posse, & sic laborem duplicari.* Hoc verò æs, quod ex ferro fit, adeò est tractabile ut etiam præstet nativo, quale inprimis est Ruticense, de quo supra audivimus. Dum igitur antichymista contra communem & sensum & consensum hominum, infallibilemque docimasiam artificum dicit hoc æs ex ferro factum non esse æs, sed ferrum politum, nihil aliud ex seipso facit, nisi stultum politum.

Tertiò in fine theseos huius in suis sibi sophisticatio-

cationibus, quasi applaudens quærit, quænam sit ratio consequentiæ hinc argumentari ad tincturā auri. Respondetur hanc esse; quod cum inimici artis semper inficientur metallorum species verè transmutari, hoc exemplo ferri in æs transeuntis per tincturam ærosæ aquæ seu vitrioli; quod est primum ens æris; evidentissimè demonstretur, metallum in aliud metallū verè transmutari posse, & per consequens etiam in argentum vel aurū similibus tincturis speciei vel primis entibus. Nec quoque color auri vel rubedo fixa latet (ut falsò causatur) in cæteris imperfectis metallis nisi potentia remota, sed extrinsecus per tincturam immittitur ab artifice, quemadmodum ferro tinctura cupri foris advenit. Color auri, pondus auri, &c. latet in metallis imperfectis materialiter non formaliter. Sed adhæc responsum satis est in XI. argumento.

XVI. Argumentum & alterum prolepticum, thes. 45. & 46.

DEinde Chrysopæi similia exempla transmutationis specierum adferunt. 1. cibi ac potus in sanguinem. 2. excrementorum in lumbricos, pediculos, ascarides, scarabæos. 3. Lolij in triticum, & vicissim vel tritici in siliginem, platani in oleam, silvæ abiegnæ in betulas & vicissim. 4. lignorum in lapides, *thes.* 45. Concedo ista omnia: sed naturam hanc à Deo facultatem per benedictionem accepisse, aio: nam in qualibet materia latere na-

 turam,

tuam, quæ materiam sic aut sic disponit, ipsi naturæ effectus docent. At verò quid ista generatio ad aurificium: cum ostensum sit à natura nullum unquam metallum generatum esse. 2. Mutationem (addit) speciei in meliorem ut platani in oleam fieri ex soli bonitate à natura benigniore, at in deteriorem accidere aberratione naturæ à suo scopo ob impedimenta, uti monstra etiam prodeant ex seminibus animalium atque stirpium. 3. Ligna lapidescere demersa in aquas lapidosas, mirum non esse, si humor iste pervadat lignum, & postea indurescat in lapidem.

Responsio.

Transmutationes specierum propinquarum in propinquas naturæ non insolentes esse conspicitur in omni rerum naturalium genere, animali, vegetabili, minerali & elementari. Quod in duob. prioribus antichymista hic concedit, id pro confesso acceptamus, quod verò in minerali negat, & in elementari negligit, nos ex supra demonstratis amplius revincemus & complebimus. Et unum quidem ex altero demonstratur. Si enim (inquit Dionysius Zacharius *tract. 2. de lapide*) elementa qualitatibus suis sibi mutuò contraria in se invicem convertibilia sunt, quantò magis ipsa metalla, quæ non ita sunt qualitatibus contraria, sed unius eiusdemque substantiæ & materiæ. Elementa autem

ex se-

ex semetipsis vicissim & alterius generari probat Aristot. 3 *de cœlo, cap. 6.* & ipso etiam sensu esse evidens *lib. 2. de ortu & int. cap. 4.* Ergo multò magis metalla in se invicem sunt convertibilia. Item si efficax est argumentum Theophrasti *l. b. 1. de caus. ant. ca. 5.* quo veluti exemplo à maiori comprobat generationem plantarum spontaneam, astipulante Scaligero: Si, inquiens, animalia, quæ sunt operosiora nascuntur ex putredine, tantò facilius planta: pari ratione assumere mihi licet, si animalia & plantæ, quæ sunt operosiora & nobiliora naturæ opera de specie in speciẽ transmutabilia sunt, quantò facilius metalla, quæ sunt simplicioris formæ & propinquiora elementis, ut notum est & attestatur Scaliger cum Theophrasto *libr. 2. de caus. plant. cap. 5.* Huius verò permutationis specierum in plantis veriorem (quã antichymista hic de platani in oleã & tritici in lolium versione) rationem reddidit Scaliger, inquiens: Herbas propriis formis amissis alias induere non est mirum. Habent enim inter se communia principia. Quæ ratio universaliter vera est in omni genere naturali. Si enim quæratur cur animal in aliud, planta in aliam, metallum in aliud, elementum in aliud specie transeat, generalis ratio est; quia habent inter se communia principia, id est, commune genus, sive eandem proximam materiam. Quando platanus in oleam, abies in betulam, triticum in lolium & vicissim abit, non penitus aboletur omnis plantæ forma, sed ultima tantum fit alia,

nec fit corruptio generis, sed speciei. Quod in vivacibus plantarum seminiis contingit, in imbecillis haud item. In illis natura speciem, quoad potest, in semine conservat; si non potest, satis habet conservare saltem vitam in genere, & transit in alteram speciem non tam volens, quàm invita, ut Scaliger ait. Legumina verò ob imbecillitatem si corrumpuntur, non habēt refugium in aliam speciem, ubi conservent vitam generis, sed omnino pereunt. Hæ permutationes specierum quæ fiunt sub genere proximo, non sunt adeò remotę & mirabiles, quàm illæ in quibus cum specie mutatur etiam genus. Quamobrem satis mirari non possum, cur antichymista thesi hac scribat, non esse mirum ligna demersa in aquas lapidosas lapidescere. Si enim vegetabile quale est lignum, in minerale, qualis est lapis, transmeat, non solum species, sed etiam genus, & quidem nō propinquum propinquo, sed remotum remoto permutatur, maximo naturæ intervallo & saltu, non video quid antichymista admiratione dignum putet. Legimus enim *libr. 2. de ortu & int. cap. 4.* apud philosophū: ex aëre terram fieri, sed difficulter, διὰ τὸ πλειόνων εἶναι μεταβολήν, & in iis quæ symbolum commune qualitatis habent, promptius unum in alterius naturam transire: quæ verò symbolo destituuntur, ut terra & aër, ignis & aqua, tanta facilitate non mutari, sed plus requiri laboris & temporis. Pariter facilior est transitus eorum, quę specie distant, quàm quæ genere: Quæ enim genere diversa sunt, inquit

inquit Aristoteles *9. metaph. cap.* 10. plus distant quàm quæ specie) quoniam in generum permutatione plus alterationum fieri necesse est, quàm in specierum, quæ unum commune genus velut symbolum & convenientiam substantiæ in propinquis principiis habent. Sic animal in aliud animal, planta in aliam plantam, metallum in aliud metallum facilius transit, quàm animal in plantam, vel contra, vel minerale sive metallum in alterum horum. Quid ergò mirabilius antichymista non mirante substantiarum transmutationem maximo intervallo distantium, qualis est plantæ in lapidem, interim verò stupente supra modum metabolen propinquarum specierum, quæ symbolum substantiæ in uno communi genere habēt, id est metalli in metallum. Perinde est ac si nihil miretur anseres Scotiæ in arboribus nasci, miretur verò anseres nostros incubatu ex ovis anserum excludi. Esto sanè nihil habeat miri lignorum in cotes conversio: neque ergò miretur generationis metallorū oppugnator, ferri ex ligno genesin eodem naturæ miraculo. In Hybernia enim est lacus) ut Turnes. in Pison. *libr.* 1. *cap.* 17. & P. Jovius *in descript. Hyberniæ* testantur) foliorum & graminis impatiens, in quo si lignum vel baculus defixus certo temporis spacio steterit, pars ima, quæ terram tetigerit in lapidem, pars altera, quæ aquam, in ferrum convertitur, pars tertia baculi ab aquis prominens lignum permanet. Idem Georgius Fabricius *de re metallica capite septimo* testa-

tur in Lusatia & Silesia effossum ferrum nova incrementa accipere ex terra arborumque truncis primum liquori cuidam denso similibus, postea magis magisque indurescentibus, donec tandem ferrum evadat. Ferrum hoc fortassis dicere posses, quanquam non verè, lignum politum sicut supra æs ex ferro factum dicebas ferrum politum maiori insania. Sic & ligna in lapides conversa polita ligna nominabis. Neque ferrum hoc in lacu Hybernico vel in Lusatiæ Silesiæque metallis ex ligno generatum sophisticum est, & à Satana præstigiosè suppositum secundum thesin 74. propterea quia in principio creationis in primo statim die non sit creatum secundum thesin 5. sed fieri quotidie adhuc potest (per virtutem mineralem aquæ & loco huic insitam colcotarinam, quod est primum ens ferri) pro arbitrio tuo, quo (nisi generationem metallorum ex responso meo ad primum argumentum tuum didicisti dudum) te relegamus ut oculari fide experiaris generari adhuc metalla & insanæ tuæ theoriæ tandē sapiētior factus longum dicas vale, atque persentiscas permutationem specierum æquè in minerali, atque in animali, vegetabili & elementari genere possibilem esse.

VII. Ar-

VII. Argumentum à negatione effectus medicinalis. thes. 64. 65. 66. 67.

VAnitas tincturæ seu lapidis philosophici manifesta quoque est ex effectibus nugatoriis, quos in corpore humano habeat. Vim enim huic tribuunt, quod omnes ut metallorum, ita humani quoque corporis impuritates auferat: quod causa longissimæ vitæ esse possit: spirituum sanguinis atque partium integritatem conservet: sit prophylactica & universalis medicina, hoc est, omnes morbos præcaveat, & arceat; summa; quod sit Deus aliquis hominum à morte liberans atque defendens.

Huiusmodi in hominem cadat impietas atque dementia? Deus solus est longitudo dierum nostrorum, non creatura ulla. Ante diluvium fructus stirpium adeò salubres erant, ut valetudinem prosperam atque vitam tuerentur ad multa secula. Illam vim Deus plurimum minuit post diluvium tot iteratis terræ maledictionibus propter peccata hominum. Istas ne maledictiones divinas fictitius lapis ab alimentis & medicamentis omninò auferet, Deoque vim inferret. Quis ex huius lapidis fabricatoribus longævus fuit?

Universalem medicinam sive simplicem sive compositam non ferunt primò contrarii morbi, horumque causæ in alterationibus: secundò diversitas eorum, quæ ex corpore vacuari, propelli atque extrahi debent: tertiò imò vel sola

venenorum diversitas: quartò blasphemia hæc est in Deum conditorem, quod ociosè tantùm remediorum varietatem nobis largitus est, si curationes omnes hoc uno lapide queant perfici.

Responsio.

Actum esset de omnibus artibus & scientiis, si de eis statuendum foret ex sententia & oculis imperitorum hominum, qualis hic antichymista est. Si rusticus neget Rhabarbaro purgari bilem, margaritis recreari cor & spiritus vitales, quid medicus faciat? Sanè unus stultus potest tantum negare, quantum vix mille sapientes probaverint. Discentem, ait philosophus, oportet credere: qui non credit finem artis acquiri posse, abeat ex acroatorio nostro. Hunc nihil moramur. Artifici cuique in sua arte fides habenda. Vim autem huius medicinæ in humano corpore affirmant unanimi consensu philosophi, quicunque de hac arte scripserunt, inprimis verò Trismegistus, Aristoteles ad Alexandrum, Plato in quartis, Geber, Morienus, Calid, Hortulanus, Rogerius Baccho, Arnoldus, Lullius, Rupescissa, Scotus, Holcot, Ægidius de Vadis, Robertus Vallensis, Richardus Anglicus, Comes Trevisanus, Antonius de Abbatia, Ulmannus, Johannes de Padua, Marsilius Ficinus, Dionysius Zacharius, Flammellus, Augurellus, Laurentius Ventura, Ulstadius, Riplæus, Christo-

Christophorus Parisiensis, Isaac Holandus, Basilius Valentinus, Paracelsus, Dorneus, Phœdro, Severinus Danus, & aliorum, qui Alexiana humilitate latere voluerunt, scripta adespota, aurora cōsurgens, clangor buccinæ Scala philosophorum, Etymologiæ philosophorum, consilium conjugii solis & lunæ, ludus puerorum, rosarium majus, rosa aurea, palmarium philosophiæ, via universalis, seu studium Florentinum, lilium inter spinas, lilium intelligentiæ, quæstionarius, Directorium summæ summarum, hortus sapientiæ, practica universalis. Habes quinquaginta unum philosophos nominatos & innominatos, idem asseverantes de lapide sive elixire Philosophorum, quorum unius saltem experientiæ plus fidei tribuendum est, quam tuæ tuiq; similium, ô antichymista, quinquaginta millium inexperientiæ temerariæq; negationi. Objiciat nunc aliquis ex notis Michelianis *pag.* 148. Bernhardus, aliquoties sibi factum esse lapidem narrat, sed ubi historiæ auxiliorum? Respondeo. Bernhardus in præfatione sui libelli expressè scribit his verbis: ego ipsemet expertus sum in multis leprosis, caducis, hydropicis, hecticis, apoplecticis, iliacis, dæmoniacis, insanis, furibundis & aliis quam plurimis. Ecce historias auxiliorum Bernhardi, quas prius legisse, quam ita scripsisse decuit. Similiter alibi de Arnoldo: Arnoldus, inquit, metalla & mercurium transmutavit, morbos omnes uno lapide universali, quando & ubi sanavit. Respondeo. Richardus in correctorio *cap.* 11. scribit in hæc verba: lapis habet multas seu omnes

mnes ægritudines curare, quod patet per Arnoldum de villa nova, qui Papam Innocentium ab infirmitate cæteris medicis incurabilem liberavit. Et Ullstadius *cap.* 34. Dicit Arnoldus de villa nova se curasse Henricum ducem Veronæ ex precibus patris sui regis Arragonum, qui tribus mensibus leprosus fuit, & tribus diebus convaluit. Ait etiam se usum fuisse hac medicina in senectute sua, & quandocunque habebat calorem defectu naturæ vel etiam ex alia causa, ipsam medicinam cum re frigida temperasse, si verò habebat frigus medicinam moderabatur re calida. Et saltem duabus vicibus in anno utebatur, semel in æstate, & semel in hyeme. Ecce tempora & personas, quibus lapidem Arnoldus usus fuit. Pergit in notis Michelianis *p.* 147. *&* *capite de usu lapidis* *p.* 452. quis quæso tam simplex, quin hyperbolen ironicam in philosophorum verbis noter, quibus deprædicant virtutes lapidis in medicina? Respondeo, ex ore tuo te judico: In schediasmate 161. ad Heningum statuis contra libertatem scepticam grassandi in bonos autores, unicè tenendum illud 1. *elench. cap.* 2. discentem uportere credere. Et in eandem sententiam disputans contra Guibertum *pag.* 4. scribis: æternum esse axioma illud artificibus aliquid in sua arte providè pronunciantibus, nedum docentibus & principia ex ipsa natura proferentibus, suaq; experimenta ponentibus credendum esse, & non ideò negandum, quod mihi vel tibi videatur res impossibilis. Philosophi verò qui suis manibus hanc medicinam confecerunt, ejusq; virtutes experti sunt

ante

ante nos, uno ore testantur, eã esse omniũ morborum curatricẽ. Parum ergò tibi constas anticatholice, nec benè morati discipuli munus objisse videris, dum præcoce sapidntia in philosophorũ verbis antequã mẽtem eorũ plenè assecutus fuisti, hyperbolen, id est, ut in schediasmate 127. eam ipse appellas, mendaciorũ sacram anchorã fingis, quo errore alios etiam viros nõ in doctos seduxisti. Sed nimia altercatione cum Panaceario veritatem amisisti: si verò rationis aciem paululũ saltẽ intendisses, proculdubio nec medicinam hanc impossibilitatis, nec verba philosophorum hyperboles redarguisses. Non .n. es ex eorum numero, ut fateris ipse *p.* 147. in notis Michelianis, qui magisterio adversantur, sed credis sine hæsitatione lapidem esse universalem tincturam metallorum, & proinde quoq; credis lapidem sextuplici virtute esse præditum, secundum numerum sex metallorum; qua metalla calida & frigida humida & sicca, dura & mollia, gravia & levia, rubra, alba & nigra, reducuntur ad mediocritatem, sive crasin auri. Si igitur una tinctura ex metallis forma & discrasia diversis & contrariis facit unum forma & crasi medium, scilicet corpus auri, quid obstet, non video, cur non pariter credamus (nam à sex ad octo restat parvus saltus) unam solam nostram medicinam sufficere ad octo discrasias reducendas in crasin suam naturalem, præsertim cum ad medicinam universalem non plures virtutes requirantur, quàm octo. Docet enim Galenus *libr.* 1. *de temp. cap.* 8. *& lib.* 2. *cap.* 1. novem esse temperamentorum

torum differentias, unam quidem, quæ mediocris sit, εὔκρατος, reliquas omnes intemperatas, quatuor simplices & quatuor compositas, sive cum materia sive absq; ea. Quemadmodum igitur Geber tincturam universalem definit *li. de invest.* Magister *c. 2.* esse superflua demere & absentia supplere in metallis: ita Hipp. *in lib.* de flatibus ait nostram medicinam, sicut & artem communem in humano corpore esse adjectionem necessariorum & detractionem inutilium. Eodem modo utrobiq; lapis agit segregando aliena & restaurando vel supplendo deficientia, & sic à discrasiis ad crasin, & perfectam sanitatem reducendo. Pergit iterum anticatholicus dicens: tamen si existat aliquis artifex, qui & faciat illum lapidem, & omnes omninò morbosita feliciter sanet illius solius adjumento, parati sumus pedibus in istam sententiam ire. Exspecto ergò de universali medicina experientiam. Respondeo. Non necesse est denuò artis principia constituere per experientiam, quæ dudum à priscis constituta sunt. Si cujusq; absurdo postulato satisfaciendum esset, & rursus oporteret telam novam theorematum ab experientia exordiri, & non potius pertextam à priscis accipere, nullus foret artium & laborum finis. Artificum sane nemo ferculum novum tibi coquet, si præcocta palato desipiunt. Da mihi, ais, artificem, qui hæc præstet & credam. At, inquam, similem singularitatem petebat dives ille apud inferos pro fratribus, sed quid tibi & ei respondetur? Habent prophetas, habent philosophos, quorum supra com-

me-

memoravi nomina & libros, quibus credere oportet discentem. Illi ipsi namq; sunt, quibus ut Rhases *in libr. 70. praeceptorum* ait, innitendum est. Nec egemus ut ipse scribis *lib. 2.* contra Guibertū, post constitutas artes novis inductionibus, quia jam comprobatum est studio, & peritia sapientū, usuq; rerum magistro, ita sese habere. Si illos non audis, nec eos audies, qui existunt nunc artifices. Urget amplius anticatholicus jubens argumentū proferri ab experientia evidente & historia singulari. Respondeo iterum, omnia dicta philosophorum esse argumenta usu explorata & suis aetatibus, historiis singularibus confirmata, ut modò suprà ex Bernhardo & Arnoldo audivimus experimenta hujus medicinae. Sed extant eadem de re adhuc nostro seculo testimonia publica, & historiae indubitatae fidei. In ore duûm triúmve consistat omne verum. Testimonium publicum est epitaphium Paracelsi, quod Salisburgi in nosocomio apud S. Sebastianum ad templi murum erectum spectatur, lapidique insculptum his verbis: conditur hic Philippus Theophrastus insimis medicinae doctor, qui dira illa vulnera, lepram, podagram, hydropem, aliaq; insanabilia corporis contagia arte sustulit. Similiter Michael Neander in geographia de eo, sic scriptum reliquit: multi Theophrasto multùm tribuerunt, ejusque ingenio & industriae, quae tanta fuerit, ut non modò celeriter sanitatem amissam corporibus hominum, sed etiam Metallis imperfectis perfectionem reddiderit. Extat & epistola senis cujusdam septuagenarii nomine Franci-

sci

ſci natione Miſnici, famuli olim Paracelſi ad amicum ſciſcitantem ſuper hac re, quæ inter alia ita habet: Novi pari induſtria Paracelſum leproſos, hydropicos, epilepticos, podagricos, morbo venereo infectos, alioſq; innumeros infirmos gratis ſanare. Superioribus tribus addamus & quartum, medicis fortaſſis notius, quod Valeſcus de Taranta in ſuæ practicæ *lib. 5. cap.* de ſtranguria ponit, inquiens: Sine dubio lapis philoſophorum inter proprietates optimas (id eſt virtutes medicinales) & operationes quas perficit in corpore humano, habet proprietatem frangendi lapidem in renibus & veſica, & mundificandi utrumq; ut dicit Berienſis. Habemus itaq; de experimentis univerſalis medicinæ teſtimonia publica antiquo & noſtro ſeculo celebrata, quæ negari nequeunt, taceo plura quæ ore tantum & fama vulgi circumferuntur, à majoribus accepta, cum ſuprà dicta veritatis amatori ſatis eſſe queant. Et ſi autem in adductis teſtimoniis non omnes morbi in ſpecie nominati fuerint, quos perſanarit medicina noſtra, palam tamen eſt præcipuos & incurabiles alioqui ſublatos fuiſſe. Ex quo conſequitur omnes cæteros morbos multò majori facilitate curatos ſecundum axioma *top. c. 2. cap. 10.* Quod magis vel maximè tale eſt, etiam ſimpliciter tale eſt: vel quod ſuperat majus, ſuperat etiam vel vincit minus. Negationes itaque antichymiſtæ ſunt nugatoriæ & non virtutes medicinæ noſtræ, quæ artificum & publicæ fidei documentis irrefragabiliter ſunt confirmata. Nunc

ad

ad nostri antichymistæ nugas revertemur. *Thesi.* 66. inquit: dicere vitam hac medicina produci posse, hujusmodi in hominem cadat impietas atq; dementia? Deus solus est longitudo dierum nostrorum. Atqui ô hypocrita, iterum abuteris verbo Dei ad versus hoc donum Dei, & nobilissimam artem, sicut supra eodem abusus fuisti adversus naturam in generatione metallorũ. Præter enim id, quod confundis principia scientiarum probans conclusiones physicas non ex homogeneis & physicis, sed ex theologicis principiis, quod est contra κεφάλαιον bonæ demonstrationis, ubi nõ est transcendendum genus, sed omnia axiomata debent esse καθαυτὸ, id est scientiæ propria; etiam cõmisisti manifestum crimen falsi in divinã scripturam. Nam *Deut.* 30. dicit Moses ad populum, ipse Deus est vita tua, & longitudo dierum tuorum, nequaquam verò dicit: Deus solus est longitudo dierũ tuorum, non creatura ulla. Nonne tibi eodem *libr, cap.* 4. *v.* 2. pręcipit: non addes ad verbum, quod loquor, nec auferes ab eo? tu autem addidisti ex figmento tuo exclusivã, qua adulterasti textum scripturæ, & sensum pervertisti. Nam si solus Deus immediatè voluisset esse vita nostra & longitudo dierũ nostrorũ sine ulla creatura, quid opus fuisset creatione mũdi? Quid parentib. naturalibus? quid pane quotidiano? quid aqua? quid sole? quid aëre? & cæteris ad vitę sustẽtationẽ necessariis ordinariis q; mediis? Deus, homo, & natura non sunt oppositæ, sed subordinatę causę, quæ in uno effectu cõgruere possũt, sicut Paulus nobis declarat admodũ discre-

tio

tis verbis. 1. *Cor. 3. v. 6.* inquiens: ego plantavi, Apollos rigavit, sed Deus dedit incrementum. Sed contra hoc absurdum & etiam illud alterum, quod superius in 15. argumento de formarum in materias introductione à solo Deo immediatè dependente refutatum est, vide *Timpler. Metaph. lib. 4. cap. 2. problem.* 40. Exclamatio igitur hæc adversus medicinam philosophorum, mera hypocrisis est, primo sono speciem quandam magni zeli & pietatis præ se ferens, sed si à piis & acutioribus auribus attentiùs observetur, providentiam & misericordiam erga genus humanum olim in natura positam, & per artes subinde auctam impiè & dementer negat. Nam etsi Moses dixerit, Deum esse longitudinem dierum nostrorum, non tamen excludit panem quotidianum, vel aliud alimentum, sine quo vita nostra, teste Hippocrate, esset tantū ἐπτήμερος, nec exclusit hanc vel aliam medicinā, quam idem altissimus de terra creavit, & vir prudens non abhorrebit eam, sed stultus antichymista. Sed quid multis? Si Deus solus, ut clamat antichymista est longitudo dierum nostrorum; exclusa medicina, id est si medicinâ dies vitæ prorogari nequeunt, quid aliud facit ex seipso nisi inutilem inutilis artis professorem & operarium, qui & suo principi & auditoribus opera & doctrina sua ne hilum quidem prosit? Contra quam absurdam & ipsi creatoris intentioni contrariam opinionem notanda est egregia illa sententia Arnoldi de villa nova, quam posuit in præfatione libri de conservanda sanitate, & retardanda senectute ad Robertum

tum

tum Hierusalem, & Siciliæ regem inquiens: licet in manu Domini sit omnium sanitas, mors & vita: non tamen Dei bonitas impedit, quin & naturalis inferioris naturæ cursus, prout eis desuper insitum est, suas peragat operationes. Aliàs medicina, quam propriè ad conservationem sanitatis & vitæ perfectionem creavit altissimus, frustrà esset. Hæc Arnoldus. Quod ipsius medicinæ princeps scopus sit vitam prorogare evidens est ex Galeno. *9. meth. medendi cap. 10.* scribente: Virtutem seu facultates servare, nihil planè aliud esse, quam vitam servare, & utriq; medicinæ, tam quæ morbos abigit, quàm quæ sanitatem tuetur, communem esse vitæ custodiam. Quid autem vitam custodire aliud est, quam vitam conservare, eamq; conservando in dies producere? Qui semimortuum in lipothymia vel hæmorrhagia jacentem rursus erigit recreatq; medicamentis, nonne à morte liberat, & vitæ ejus, quod reliquum est, tempus adjicit? Qui à scorpione vel serpente ictum vel à cane rabido morsum curat, veneno expulso vel restincto, is à morte liberato homini vitæ spacium prorogat. Qui pleuritico medetur nefiat empyricus & ex empyrico phthisicus, is à præmatura morte, quæ per phthisin tandem indubitanter infertur, redimit, vitamque ampliat. Sed de his plura in *lib. 3. chymicarum quæst. cap. 7.* ubi irrefragabilibus rationibus, etiam ex Galeno demonstratum est vitæ terminum non quidem naturalem, sed accidentarium medicinâ proferri posse. Quicquid enim vitæ prorogatur, vel potest prorogari, id omne solum finem

G vitæ

vitæ accidentarium concernit, declaratore etiã Avicenna *Fen.3.primi cap.*1. artis medicinæ dotes enumerante, ejusq; potentiam, impotentiamq; unà explicante: tria quidem esse, quæ præstare non possit ars, duo verò, quæ præstare facile queat, ubi inquit: ars quæ sanitatem custodit, non est ars, quæ à morte securos nos faciat (audi antichymista neq; communem, neq; secretam philosophorum medicinam esse Deum aliquem à morte liberantem atq; defendentem, ut hyperbolicè loquendo *thes.65.* ineptis) neq; corpus ab extrinsecis nocumentis (quę sunt casus inopinati, qui singulis momentis homini evenire queunt, ut vulnera lethalia, cædes, lapsus, incendia, naufragia, præcipitia &c.) muniat, neque unumquodq; corpus ad ultimam vitæ longitudinẽ perducat, quæ est secundum hominem absolutè, sed de duabus reb. securitatem præbet scilicet putrefactionis in corpore omnimoda prohibitione, & defensione humiditatis innatæ, ne citò dissolvatur, & in ipsius (scil. artis medicæ) fortitudine consistit, ut ipsum usq; ad debitum tempus secundum suam primam complexionem permanere faciat. Hæc Avicenna. Ergò in medica artis potentia situm est, putredinem prohibere, & nativum humorem, ne citò exhauriatur, diutissimè conservare, & vitam usq; ad debitum tempus prorogare. Et ut rem dilucidius proponã, cum terminus vitæ (siue mors) sit triplex naturalis, accidentalis, & violentus (prout ex superioribus colligi potest, & alibi plenius disseretur, & Arnoldus etiam *lib. de humido radicali cap.*4. super hac re concludit) omnes operationes

medi-

medicorũ non ordinari ad retardandã mortẽ naturalẽ dictã absolutè, sed potius ad tollenda omnia impedimenta veniendi ad illã. Et paulò post idem: Quando medicus dicit in ordinatione vel consideratione cujusq; causæ salubris, quod mortẽ retardet vel seniũ, aut prolonget vitã & juventutẽ custodiat & reddat, id totũ dici respectu mortis accidẽtalis, quæ evenit à putredine vel humidi nativi prę matura ex haustione accidentali, nõ respectu illius quæ naturalis dicitur absolutè. Contra alterũ terminũ vitæ accidentariũ, id est, mortẽ violentã, alia cautela opus est cũ precib. & pietate. Hoc.n.modo unus monachus diutius vivit, quàm centũ milites. Sufficiat itaq; nobis gratia hęc divina ab arte medicinæ, licet ea terminũ naturalẽ vitę non extendat si modo remoretur, & removeat terminũ vitæ accidentariũ, ut ad naturalẽ illũ pervenire queamus, id est ad finem vitæ sano corpore & mente conservemur, ne ut psalmus habet, reliquũ senectutis nostrę sit labor & dolor, vel ut idẽ Plinius dicebat, ea sit in pœnã vivacis repuerascentis, sed Deo & proximo familięq; nostrę successurę potius utiles, quã molesti ad extremũ usq; halitũ simus. Secũdò quæ de salubritate stirpiũ & alimentorũ ante diluviũ & maledictionib. terræ post diluviũ toties iteratis antichymista nugatur absque ratione & auctoritate, suæ futilitati relinquo; quod mox subdit exclamans. Istasne maledictiones divinas fictitius lapis ab alimentis & medicamentis omninò auferet, Deo quæ vim inferet? Dicat hæc verba potius coquo vel pharmacopæo, quorum est

alimentorum & medicamentorũ præparatio atq; correctio, non Philosopho, qui lapidem sive medicinam suam non alimentis nec medicamentis exhibet, ut in iis heterogenea ab homogeneis separentur, sed homini, in quo suam operationem mediante calore nativo propriè perficit heterogenea etiam ex cibo, potu, aëre &c. collecta è corpore per criticas expulsiones separando, & in temperaturas ad crasin redigendo, quantum possibile est. Quærit etiam antichymista, quis ex hujus lapidis fabricatoribus longævus fuerit? At inquam ostende mihi philosophum, qui hac medicina non longævus & immunis à morbis ad extremam usq; senectam fuerit. Credendum expertis, non tibi, cæterisque imperitis, qui tantum quærunt, & ad scientiam nunquam perveniunt. Paracelso diuturnior vita fuisset, si potius voluisset latere more cæterorum, quàm in oculis omnium cum invidia & odio multorum versari. Quapropter quod Seidelius *p. 136.* Et anticatholicus de usu lapidis *p. 147. & 450.* de Paracelso, objiciunt, nullius momenti est. Quid Eudemus Galenum de medicis Romanis super hac re docuerit, legere est in libro de præcognitione *cap. 4.* A violenta morte ex casibus inopinatis nulla nos medicina præservat, sed à morte accidentaria duntaxat ut supra dixi. Tertiò, tres objectiones, quas contra universalem hanc medicinam *thesi. 67.* protulit, falsitatis revincuntur una ratione & hypothesi Galeni & Hippocratis. Ex iis enim quibus *lib. 3. chymicar. quæst. cap. 2.* demonstravi medicinam universalem esse possibilem etiam secundum Galenum,

lenum, satis intelligitur, ut & Galenus docet, omni causæ præter naturam & omnibus morbis facultates vel virtutem ceu adversatricem esse oppositā, quam alibi & naturam & calorem nativum appellat. Huic (ait doctissimus Valleriola) uni generatio, auctio, nutritio ciborum confectio, distributio, & in sanguinem atq; humores mutatio, excrementorum expulsio &c. accepta referri debet. Hic sensiones omnes perficit. Hic motus in corpore omnes excitat. Hic tandem munia ea omnia obit, quibus vel vita foveri vel incolumitas servari in animātę possit. Hic unus malorum omnium depulsor atque medicus. Siquidem auctore Hippocrate, naturæ morborum medicatrices sunt. Hic valido impetu morbificas causas depellit, decretoria facit, excretiones, quibus finiri morbus queat, movet ipse ac concitat Hic vitæ fons atq; fomes, quantum longissimè potest, eandem prorogat & tuetur. Huic in summa id quicquid est, quod vegetum & robustum in nobis apparet, quod solidum & constans, quod salubre & bene temperatum, acceptum referri summo suo merito debet, à quo omnia profluant ea, quæ in animantis tutelā consentiunt. Talium operum omnium innatus calor unus opifex est. Hactenus Valleriola. Nunc assumo. Si contrarii morbi, eorumq; causæ, item excernendorū vel venenorum diversitas non ferunt medicinam universalem, nec quoq; naturam ferent unam universalem morborum medicatricem. Atqui consequēs est falsum, & tam naturæ, quā omniū medicorū decretis adversum. Nam una eademq; natura, unus

calor nativus omnes tẽperamenti & humorũ dis-crasias reducit ad crasin, per crises è corpore noxia quæq; excernit, causas morbificas, venena & morbos contrarios depellit, frigida calefaciens, calida refrigerans, sicca humectans, & humida siccans. Ergò & antecedens falsum esse necesse est, qua negatur vis universalis medicinæ, & per consequens obtinetur, quod idem præstare possit una medicina eidem naturæ seu calido nativo in similitudine substantiæ conveniens & correspondens, qua de re prolixius in *lib.3. chymic. quæst. cap. 9.* agetur. In quarta ratione rursus de more suo antichymista theologaster blasphemiam spirat, ex suo spiritu, nõ veritatis dicens: blasphemiam esse in conditorem, quod ociosè tantam remediorum varietatem nobis largitus sit, si curationes omnes uno hoc lapide queant perfici. At ô antichymista in eadem pagina contradictoria statuis. Cur enim Deus omnib. hominibus concederet indiscriminatim hanc medicinam, id est, perfectam liberationem à morbis, si, ut ais *thesi.70.* immoto consilio à Deo decretũ est, propter abusus innumerabiles subtrahere mortalibus copiam auri & argenti: id est, si negata est hominibus perfecta liberatio à pauperie? Perfectæ enim liberationis à morbis & à pauperie eadem ferè & æqualis potest esse abusio. Ideo creavit Deus etiam particularia tamq; varia medicamẽta, quoniam prævidit non fore omnes homines bonos, sed bonos malis mixtos, ne interim ij deserantur. Peccatorum frena sunt morbus & egestas. Cur pauperi non das potius centum florenos quam unum

num

nummum? Si tu non potes largiri, certè reges possunt. At non faciunt, non solum quia non possunt, sed etiam quia non cuivis prodest esse divitem, ita nec cuivis prodest vitam ab ægritudine immunem & longævam adipisci: id quod per hujus medicinę administrationem fit, cujus usus recidivam non admittit, adeò ut corpus à morbis purificet, in decimam usq; generationem ut Paracelsus tradit in archidoxis. Apuleius fatetur se à numine edoctum, multa herbarum & lapidum genera esse, quibus homines etiam perpetuam sibi vitam contrahere possint (cujus tamen hyperbole ex arte nostra emendabilis est): sed fas non esse secretum eorum cognoscere, qui cum parvum tempus viventes malis avidè studeant, & nullum non scelus audeant, si prolixitate temporis potirentur, neq; diis ipsis parsuros. Et *Marsil. Ficinus. lib. 2.* de vita producenda *cap. 1.* inquit: instituta verò hæc nec in itineribus, ignavisq; communicare volumus. Quid enim cupiamus istos diu vivere, qui nec vivunt quidem, quasi fucos nutriamus, non apes? Nec hominibus divulgari perdita voluptatum libidine dissolutis, qui brevem quotidiè voluptatem longæ vitæ stultè præponunt. Nec improbis iniquisq; patefieri, quorum vita mors est bonorum. Sed viris duntaxat prudentibus atq; temperatis, solertis ingenii, virib. humano generi vel privatim vel publicè profuturis. Hæc Marsilius. Sicut igitur facile concedimus id quod asserit antichymista θ. 71. q; cõmunis hominũ vita nõ egeat aurificio, id est, q; ex bonis & malis promiscua hominum turba non aurificio,

ſed ſuis quiſque laboribus ſuſtentationem quære-re debeat (noſter enim lapis philoſophorum eſt, non cerdonum vel idiotarum) ita nec hæc medicina radicaliter omnes morbos excidens bonis & malis promiſcuè exhibenda eſt, ne in perniciem bonorum foveamus vitam malorum, id eſt ne margaritis objectis foveamus porcos, qui nos conculcent, aut canes à quorum morſu tuti non foremus. Medicamenta ſunt manus Deorum, inquit ille Univerſale manus dextra eſt, particularia ſiniſtra. Bonis dextra, malis ſiniſtra ſuo merito porrigitur. Quod quidem non ita accipiendum puto quaſi interdum ex probabili ratione, urgente neceſſitate, non poſſit unum & alterum granum cæteris medicamentis mixtum ejuſmodi hominibus exhiberi, ſed quod eis hæc medicina diſſimulanda ſit, frequentiorq; uſus denegandus.

XVIII. *Argumentum à negatione chryſopaie id ſecundi effectus theſ. 74, 75.*

Firmiſſimè concludimus omne aurum, quod pro auro venditatur in hiſtoriis chryſopæorum & à Deo non fuit creatum in principio, vel eſſe ſophiſticum, meraſq; præſtigias cacodæmonum, vel à Satana ſuppoſitum.

Et per conſequens omnes illos homines, qui hujuſmodi laboribus in eum finem dediti ſunt, aliis ut fucum faciant, omnium mortalium eſſe nequiſſimos, θεομάχους, manifeſtos impoſtores, furibus maximis longè deteriores, indignos Chriſti-

ano

no nomine, gravissimis verò magistratus pœnis dignissimos, si à suo errore avocari se non patiantur, aliisque imponere non desistant.

Responsio.

Nisi hoc argumento antichymistam propriæ imposturæ & omnium eorum criminum, quibus philosophos & bonos artifices coram magistratu & illustrissimis imperii principibus nugacissimè onerat, revicero, mendaciaque in ipsius jugulum retorsero, ego ero unus reorum cum illis, neque culpam neq; pœnam deprecaturus ullam. Quanquam autem paralogismus iste in responso ad primum argumentum satis refutatus fuerit, tamen quoniam illum toties antichymista in tota disputatione inculcat, & hîc in fine repetit, tanquam principale fundamentum hæreticæ suæ in philosophia pravitatis, super quo uno extructa tot mēdacia, convicia, calumnias, capitalesque criminationes suas arti & artificibus intentat; philosophorum præsertim Aristotelis & Galeni dictis veluti flagellis tantam temeritatem ob professionem castigabimus, illiusque os impudens evidentissimis rationibus tanquam baxeis Socraticis ad satietatem usque obverberabimus. Ad detegendam autem apertiùs imposturam breviter & succinctè sophisma revisemus in legitima syllogismi forma quod tale est:

Omne aurum, quod à Deo non fuit creatum in

principio aut est sophisticum, aut à Satana suppositum.

Aurum quod pro auro venditatur in historijs Chrysopaeorum, non fuit creatum in principio.
Ergò aurum Chrysopaeorum vel est sophisticum, vel si est verum à Satana suppositum.

Ut nihil dicam de forma ubi minor purè est negativa in prima figura: Maior simpliciter est falsa, ex ignorantia puræ negationis. Nec ex inductione aut demonstratione secundum Aristotelem *1. poster. analyt. cap. 15. 2. post. cap. ultimo & 6. ethic. Nicom. cap. 3.* nec secundum Galenum à ratione aut experientia, quæ duo sunt sola cognitionis & veritatis instrumenta, *lib. 2.* secundum locos *cap. 1. lib. 1. meth. med. cap. 3. libr. de element. cap. 2.* ortum habet legitimum & naturalem, sed spurium & sophisticum ex fallacia testimonii, sive crimine falsi. Captiosum enim non solum est ex alterius scientiæ genere longè, & inconvenienter petitum testimonium, sed multò magis adductum contra mentem & expressa verba scriptoris. Moses (inquit antichymista) in 1. cap. Geneseos non scripsit aurum vel metalla nasci: Ergò omninò non scripsit nasci. Hoc est apertum mendacium contra Mosen, à quo mox secundo capite expresè scriptum legitur, aurum nasci. Eiusdem fallaciæ sophisma est. Moses nihil meminit de benedictione terræ in generatione metallorum: ergò metalla non generantur. At inquam, ô bone, ex reticentia Mosis nihil necessariò concluditur, & erras si

putas

putas negativè secundum regulam quorundam, extra ambitum theologiæ, quodvis in physicis concludi. Quod vel ex hoc uno conjice: quoniam cum Moses nec meminerit creationis metallorum, pariter neq; metalla creata essent. Utrumque sophisma seu crimen falsi est à πρός τι ad ἁπλῶς ex ἀπαιδευσία seu inscitia methodi productum, ut Galenus declarat *libr. 2, de decret. Hipp, & Plat. cap. 3.* quod antichymista ignoravit scientificas sumptiones à communibus seu probabilibus, & à captiosis distinguere, cum rectius debuisset, ut idem mox monet in *eodem libro capit. 5.* demonstrativæ artis sumptionibus servatis discussionem rei ac judicium à sensibus petere, sed bonus iste quasi non ex sciencia, sed forte fortuna verum inveniatur, à quæstione ipsa longè recedens testimonia sacrarum literarum imperitè & impertinenter adduxit. Tales sophisticas & extrinsecus ductas probationes in demonstrationibus semper fugere oportet, ut iterum monet Galenus *libr. 2. de fac. med. cap. 6.* Nos autem qui diJicimus nihil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu, (neque enim ex universalibus sine inductione, neque per inductionem sine sensu aliquid scimus, Aristotel. 1. *poster. analyt. capit. 15.*) suprà probavimus sufficienti inductione, & necessaria insuper demonstratione, id est, ut Galenus vocat, experientia & ratione: metalla à natura gigni. Contra ex antichymista, qui negat gigni, quærimus, quo præcedente

cedente sensu aut singularium sensu perceptorum inductione id neget ? numquid orbem terræ circumierit, & inspectis cunctis metallorum fodinis longa experientia observaverit nihil metallorum gigni ? Minimè. Nam neque sumptus habet, quibus hoc præstet, neque etiam sumptus fecit ad unam fodinam saltem visendam, sicut ex tota theoria sua lapidea certò nobis constat. Cum ergò principium hoc sive universalẽ, nulla metalla nasci ex propria phantasia apud semetipsum sine sensu præcursore ἀπαιδεύτως confinxerit, perspicua est falsitas eius, & ruit omne quicquid inde concludere, conclusionique mendaciorum, convitiorum, calumniarum, & criminum in artem & artifices superstruere conatus est. Consequens etiam ubi scribit antichymista : firmissimè concludimus, omne aurum, quod non fuit creatum in principio esse adulterinum & vel per præstigias cacodæmonum ita apparens, vel à Satana suppositum, risu & strepitu puerorum explodendum est.

Primùm quia inter cacodæmones & Satanam distinguens diversam eis potestatem in eodem subjecto tribuit, quasi illis datum sit præstringere oculos in auro sophistico, huic verò supponere aurum verum. Cum tamen ex sacris literis satis notum sit cacodæmonum & Satanæ nullam esse discrepantiam. Deinde quia antecedens, quod est: omne aurum creatum fuisse in principio, nullumque porrò generari, est principium sophisticum,

(ut

(ut suprà jam revicimus) à cacodæmone vel Satana, qui est mendacii pater, antichymistæ phantasiæ per præstigiàs impressum, & in theoria sua pro vero suppositum. Autorem hunc tenebrarum, petitorem principii, vel sola obscuritas prodit. Principium enim hoc non minus obscurum est atque conclusio ipsa. Oportet autem, si naturæ lucem & ducem sequimur, teste Galeno *libr. 1. de simp. med. fac. cap. 35.* omnis demonstrationis principia sensui atque intellectui evidentia esse: & *lib. 1. meth med. capit. 4.* primas propositiones ita evidentes esse, ut ex seipsis fidem faciant. Item ex communibus principiis, de quibus inter omnes convenit disputationem auspicari, & transire tum ad reliqua, ut ibidem tradit Galenus. Quis autem hominum oculis suis vidit, vel auribus percepit unquam, omne aurum, quod in toto mundo est, creatum fuisse statim in primo die creationis, nisi fortè antichymista tunc cacodæmon, non homo, quoniã eo die homo nondũ erat, spectator fuerit, qui nũc tã audacter propterea nobiscũ litigat? Cui homini ita evidens est hoc pronunciatum eius, ut indubitatum uno simul occursu sine ulla demonstrationis ope sub eius intelligentiam vel sensum cadat, quemadmodum auctore Galeno *libr. 1. meth. med. cap.* 4. primæ & immediatæ propositiones cadere debent? Quis philosophorum vel Chymicorum id hactenus pro communi & con[...]lo principio agnovit aut recepit? sed potius antichymista, ut verbis Galeni utar *libr. 1. de fac. med.*

med. capit. 26. ex quærendis quærenda, & ex obscuris obscura invicem connectens paralogismos facit, & tum vel maximè suas ineptias, id est, ἀπαιδευσίαν prodit. Firmissima igitur antichymistæ conclusio, mendacium est & calumnia tam in naturam, quàm in artem, nempe omne non solum ab arte, sed etiam à natura productum aurum esse sophisticum. Sed antecedentis falsitas multò magis ex consequentium etiam absurditate palam fit. Si enim omne aurum, quod post creationis primum diem, à natura generatur & crescit, est sophisticum, meræque cacodæmonum præstigiæ, aurum etiam Arabicum, (Evilath enim sacris interpretibus Arabia est) quod Moses 2. *Genes.* nasci tradit, & aurum terræ illius optimum prædicat, quod privilegium nativitatis adhuc extra controversiam est, non erit verum aurum contra expressam sententiam divinæ scripturæ, & omnium artificum atque hominum consensum. Item si blasphemum est in creatorem dicere ullum individuum esse melius atque perfectius altero, & de metallis idem dicere vetat pietas, ut asseruit *thes.* 37. blasphemus erit Moses, qui ratione creationis (nam metalla antichymistæ tantum sunt creata, nulla generata) aurum Arabiæ pronunciat optimum. At ô blaspheme antichymista, qui tuæ opinionis auctorem (fictitium scilicet) blasphemiæ damnas ingratus, ad stivam & ad metalla damnandus es, donec resipueris, & saltem ad humanam rationem, quam insa-

nia

nnia excessisti, redieris. Adhæc autem aurum Westphaliæ in cumulis Corbachianis ex minerali sua terra renascens: item aurum Ungaricum in filamenti specie, ut ex Scaligero supra audivimus, sub auras prodiens, aurum ex nube rorulenta in patellæ forma eo modo, quo ferrum in nubibus generatum depluens, aureus dens pueri illius Silesij testimonio Jacobi Horstij medici & professoris pro vero auro celebratus: hæc inquam omnia ex phantastica superstitione tua erunt non verum aurum, quoniam in primo die creationis non fuére à Deo creata, sed post multa secula demum à natura producta. Nondum finis est. Plaustra aliorum metallorum ex absurdis onusta sequuntur. Argentum in plumbariis Sclavoniæ, item in cumulis bisemuti naturali maturatione certo annorum spacio procreatum, similiter ferrum Ilvæ sive Æthaliæ, ferrum Lygiorum ad oppidum Sagam, ferrum Palatinatus Admontani, ferrum Misniæ, ferrum Sueciæ, ferrum in nubibus generatum, ferrum Hyberniæ ex lignis, sicut & Lusatiæ Silesiæque, æs in cumulis Mansfeldicis, plumbum Fesularum montis Hetruriæ in lapidibus recrescens, plumbum Palatinatus Admontani zu der Freyhing reviviscens in cumulis, plumbum Galeni extra mineras etiam in statuis semper augescens, hæc, inquam, metalla, quorum generationem natura ad nostra usque tempora indefeßè continuat, erunt non vera

metalla,

metalla, sed præstigiæ cacodæmonum vel à satana supposita. At satius est nos credere hanc thesin antichymistæ, ex qua tot tantaq; absurda sequuntur, esse à cacodæmone suppositam. Cæteri hostes artis tantum arte fieri aurum hactenus negarunt, noster autem mendacium duplicat, & plus ultra negando addit, ne natura quidem fieri aurum verum. Sed profecto perspicimus in hoc temerario viro, id quod Galenus *lib. de marcore cap. 2.* scribit: in more positum esse sophistarum, ut manifestissimam etiam experientiam oppugnent, nec ad ea quæ videntur (*ut Arist. 2. de cœlo. cap. 13. loquitur*) rationes causasq; quęrãt. sed ad quasdã suas rationes, opinionesq; quę videntur, trahant. Et verũ deprehẽdimus ꝙ rursus Galen. *lib. 8. secundũ locos cap. 1.* ait: quod falsæ opiniones animas hominum præoccupantes non solum surdos, sed & cæcos faciunt. De iis Lipsius in *Const. l. b. 1. cap. 5.* præclarè ut semper scribit: vidimus stultos & risimus, quos custos aut magister alligabat straminis vel exigui fili nodo, atq; illi stabant quasi ferro, aut vera compede de vincti. Similis est antichymistæ amentia, qui futilis opinionis sive fallacis principii vinculo ita ad strictus stat mente & sensibus, ut sui oblitus, quid ipse de judicio auri per sensum dixerit thesi nona, nempè antimonium, salem armoniacum, hydrargyrum &c. à Deo data videri, ut eorum ope aurum, & argentum ab omnibus heterogeneis separari possint, ad detegendum omnes imposturas auri & argenti factitii, nunc ex tenebris rationis suæ quasi aliud dignoscendi judicium proponat, nempe respiciendum ad solam creationem,

quicquid auri creatum fuerit in primo die creationis, id solum esse verum aurum, quicquid verò generatum arte vel natura, falsum esse & sophisticum aut à cacodæmone suppositum. Sed ô absurde, quid aliud facis, quàm quod de sophistis Arist. *8. phys. t. 22.* prodidit in re per se sensibus notissima, quærere rationem dimittendo sensum per *ἀῤῥωστίαν τῆς διανοίας*, cum potius rerum sensibiliū proprius judex sensus sit, ut Zabarella ibidem exponit. Similiter Petrus Ferrariensis *cap. 15. margaritæ suæ* scribit: *Sicut in scientijs practicis, quando volumus probare veritatem alicuius sensitivi, eam probamus per demonstrationem sensitivam solùm, ostendendo veritatem medij ad sensum, & non ad intellectum: ita quoque oportet nos facere in hac arte.* Unde Philosophus *1. poster. anal. Sicut in demonstrationibus universalibus medium monstratur ad intellectum, ita in particularibus medium monstratur ad sensum. Sicut ergò de objecto intellectus non possumus judicare per sensum, ita nec de objecto sensus possumus judicare per intellectum.* Et concludit: *Ergò qui hanc artem vel aurum artis sola ratione vel intellectu non esse verum arguunt, nihil probant.* Hæc Petrus Lombardus. Sinamus igitur hunc antichymistam aliunde & extra genus procul principia ducere, *libr. 1. de fac. simp. med. capit. 2.* sensumque pro nihilo habere, manifesta omnibus hominibus apertaque impudenter negare, *libr. 5. de decret. Hipp. & Plat. capit. 1.* sibiipsi adversari in scriptis, ex obscuris de appa-

rentibus ratiocinari *lib.5.de fac med.c.34.* seipsum decipere, omnia confundere, *lib.1.de fac.med.c.32.* & in hoc tanquam victoriam statuere, ut sensus defraudet. At nos ex præcepto Galeni *lib.1.de facult.med.cap.34.* tanto decet magis ad sensum accedere, tantoque diligentius perpetuo illi attendere, quanto plura in eo peccant sophistæ omnes falsaque de eo asserunt. Huic igitur naturæ pariter & artis calumniatori, ut Galenus tales vocat *lib.12.de usu partium cap.6.* opponimus infallibilia criteria auri, quæ fiunt per sensum, quibus metallorum docimastæ & Chymistæ utuntur, qui procul dubio tanta fide & cura de judiciis & examinibus auri non traderent, si imponendi hominibus eis animus esset. Geber postquam *in libro summæ perfectionis* tractavit de principiis huius magisterii, docuit in ultima parte libri probationem & examina perfectionis, ut discipulus sciat non solum aurum verum facere, sed etiam aurum & argentum sophisticum à vero discernere. Perinde ut arithmeticus non solum docet numerare, numeros numeris addere, subducere, multiplicare, & dividere, sed etiam quamlibet numerationis speciem probare, ut quisque certus sit ex arte ne, an secus operatus fuerit. Et Aristoteles non solum tradidit principia syllogismorum, sed etiam in fine docuit, vitiosos & sophisticos à veris dignoscere, & solvere. Non ignorant Chymistæ primi & secundi ordinis medicinis, quæ sunt numero decem, aut etsi plures apud alios inveniantur, reducti-

ctibi-

ctibiles tamen ad illas, secundum Gebrum, sophisticum aurum & argentum produci, & esse medicinas eorum, qui ut Albertus loquitur, per alba albificant, & per citrina citrinant, & procul dubio deceptores sunt. Sic enim testatur autor textus philosophiæ *cap. 1.* inquiens: *Quia priorum duorum ordinum medicinæ sunt sophisticæ, & non tollunt de commisto, relinquitur una sola, quæ est de tertio ordine, & dicitur unica & vera.* Cui expositioni ipsius Gebri verba consentanea sunt, scribentis *libr. 4. summæ perfect. cap. 2.* per illam nos excusari á laboribus inventionis decem medicinarum. Et *libr. 3. cap* 10. idem testatur, quód rationibus etiam alibi ostendetur. Unde etiam secundum tria quasi diversa principia, ut sunt natura, lapis philosophorum, & medicinæ sophisticæ ex corrosivis. Avicenna *in dictione 5. cap. 7. & 8. Aurum & argentum triplex agnoscit, naturale, magistrale & sophisticum*, quod Johannes *de lapide diviso scilicet in duos album & rubeum lib. 1. cap 3. & 31.* dilucidius ex effectibus medicinæ distinxit, dicens: *Tribus modis aurum fieri potest. Primó est aurum naturale seu minera: Secundó aurum alchymicum: tertió aurum lapidis philosophorum.* Ex effectu autem sic discernuntur: Aurum alchymicum in potu datum non lætificat cor hominis, sed nocet, quia ex corrosivis compositum est, & vulnus ex eo factum tumescit. Aurum veró naturale datum in potu, nihil agit, quia taliter ut comestum est, excernitur. Aurum

autem lapidis philoſophorum eſt ſolum, quod quæritur in nutrimentum, & etiam liberat à lepra & ab omni infirmitate datum in potu vel cibo, & vocatur aurum Dei. Sed præter hæc & vulgarem dignotionem ex pondere, extenſione per malleum, attritu coticulæ & colore, Chymiſtæ multò plura & accuratiora in promptu habent judicia, quorum à Gebro recenſentur novem, ut cineritium, cementum, ignitio, fuſio, ſuper vapores acutos efflorefcentia, extinctio ignitorum, admixtio adurentium, poſt calcinationem reductio, argenti vivi facilis vel difficilis ſuſceptio, & alia duo à recentioribus inventa adiectaque, transfuſio per antimonium, & quartatio ſive probatio per aquas fortes. His poſitis contra antichymiſtam, ſic argumentor cum Magiſtro Bono. Quodcunque aurum habet & ſervat in omni examine per ignem & extra ignem omnes ſpecificas proprietates, paſſiones & operationes auri, illud eſt verum aurum & non ſophiſticum, aut per præſtigias cacodæmonum tale apparens tantùm. Aurum autem quod à natura generatur in cumulis vel in venis, aut ab arte per lapidem fit, & huiuſmodi. Ergò aurum à natura & arte generatum eſt aurum verum. Propoſitionis veritas hinc conſtat, quòd differentiæ ſpecificæ rerum, ſive formæ ſubſtantiales ſunt nobis ignotæ, ut patet ex *4. metaphyſ. in fine & ex 1. de anima.* Nec cognoſcimus eas, niſi per proprietates & paſſiones: & proprietates & paſſiones per operationes & accidentia: & ideò

ideò quales ſunt operationes & accidentia in rebus, tales judicamus proprietates & paſſiones: ergò & per conſequens formas: quia omnis cognitio etiam incipit à ſenſu, ut patet ex 1. *phyſ.* & *1. poſt. an.* & 1. *metaphyſica*. Unde philoſophus in *1. de anima*, volens nos inducere ex hoc in cognitionem animæ & aliarum formarum dicit ſic: Accidentia magnā partē cōferūt ad cognoſcendū τὸ τί ἦν εἶναι, id eſt, definitionem & formam ſubſtantialem. Talis autem cognitio accidentium eſt per ſenſum: quia ſola accidentia ſunt objecta ſenſuum. Unde philoſophus *4. metaphyſ.* arguit ex operibus rerum & accidentibus ſuper ipſas formas, his verbis: *Quod enim facit operationes oculi, eſt oculus: quod verò non, non eſt oculus, ſed imago oculi: & ſerra lignea non eſt ſerra, ſed imago ſerræ.* Nec in rerum natura datur melior & certior modus perveniendi ad ſcientiam, niſi talis cognitio rei per accidentia propria: quia tum per cauſam uniuſcuiuſque rei propriam res cognoſcitur, cum de accidentibus eius propriis minimè dubitatur, neque hoc in metallis eſt difficile, cum non ſint diverſæ ſubſtantiæ, ſed homogenea per totum. Aſſumptio patet ſic: quia quicunque vult verè cognoſcere aurum & argentum, ſecundum eorū formam ſpecificam, cognoſcet per eorum proprietates & paſſiones & accidentia & operationes, ſive ſint activæ ſive paſſivæ. Nunc verò proprium auri eſt, eſſe metallum coloris citrini fulgentis, mutum in ſono, ponde-

rosum, extensile sub malleo (in eam tenuitatem, ut eius unica uncia in bracteas diducta etiam decem terræ jugera tegere queat, & tertia pars grani eius trahi possit in fila 134. pedum, ut Cardanus *de varietate rerum* scribit) incorruptibile in terra, aqua & aëre, atque in igne examen per cineritium cementum, antimonium, & adustionem cæterorum adurentium calcinationes, & reductiones, ignitionem, & fusionem sibi convenientem, extinctionem item sine mutatione & diminutione sui, & ponderis & coloris sustinens, in expositione super vapores acutorum colore debito florescens, argentum vivum facile suscipiens, imò in eo solùm fundum petens, cor confortans, &c. neque plus de conditionibus auri in toto mundo per philosophos, & fossores metallorum cognitum est. Ergò, experientia teste in quocunque metallo sive à natura sive ab arte generato reperiemus omnes proprietates prædictas, & accidentia & operationes, necessariò arguimus ipsum esse aurum verum: & si illarum, quas enumeravimus conditionum aliqua deficiat, non erit aurum. Quia igitur aurum naturale, & magistrale habet omnia prædicta, ideò judicamus utrumque esse aurum verum & non sophisticum. Experimentum autem ex decreto philosophorum testatur hoc ut dictum est secundum sensum. Quod si non est idē aurum cum auro vero, quod solum creatum esse antichymista vult, oportebit eum necessariò ponere easdem proprietates omnes in specie manare

à con-

à contrariis formis, quod est planè impossibile. Necesse est igitur, quod sint idem. Aut doceat antichymista, qui sibi soli à principibus credi ita insolenter postulat, doceat, inquam, nos & docimastas, quibus indiciis aliis aurum verum à falso dignoscatur. Sophisticum aurum, ut rursus Petrus Ferrariensis *capit. 23.* narrat, semper inficitur ab aëre & igni ignitionis, & pulveribus corrosivis, quibus fit cementum, nec habet molliciem, tenacitatem & ductibilitatem ad malleum nec flexionem, sed facilem fracturam, nec ignitionem auri, nec ponderositatem (imò centies rarius est legitimo) nec sonum tenuem auri, sed aeris vel argenti, nec bibit argentum vivum facilè, ut aurum, nec cum eo possunt deaurari metalla, nec in mercurio fundum petit, sed supernatat. Eiusmodi autem nec naturale aurum nec magistrale est. Ergò neutrum est sophisticum. Jurare ausim, ita me Deus amet, neque sophisticum aurum neque argentum ab antichymista visum unquam esse, eumque nec ulli tali examini interfuisse, unde discere potuisset, quibus conditionibus falsum à legitimo discreparet: alioqui aliter locutus fuisset, nec ita omnia more sophistarum confunderet, naturale & magistrale iniquo judicio cum sophistico damnans, & infantem, quod Germanis in proverbio est, cum lavacro effundens. Impostores, quod notum est ijs, qui cum illis versati sunt, in alchymia sophisticantibus suis à cineritio extremè metuunt, nec illud minus fugiunt atque cacodæmones lucem. In hoc

enim vel uno examine omnis impostura detegitur, omnisq; magica vel dæmoniaca oculorum præstrictio evanescit, ut Paracelsus docet, & ejusdem septupli certitudinem, tam scriptura sancta, quam Albertus ex perimento confirmat. Philosophi autem nec cineritium, nec aliud ullum examinis genus detrectant auro suo, quod faciunt, sed notum est ex additionibus Joh. Andreæ *ad spec. in tit.* de crimine falsi, quod Arnoldus Villa novanus virgulas auri, quas faciebat in curia Romana consentiebat submitti omni probationi. Similiter aurum juvenis illius insularis (cujus ita publicè tingendi audaciāne, an tam maturè adeptæ difficilimæ artis fortunam, si cum aliorum & præsertim Comitis Trevisani tot annorum laboriosa inquisitione & studio confero, magis mirer, non invenio) quod projectione pulveris cujusdam sui ponderosissimi, pinguissimi citrini anno. 1 6 0 3. media æstate coram Jacobo Zvvingero ex Zvvingerorum familia, & Johan. VVolffgango Dienhemio Medico in academia Friburgensi professore, tincturæ una parte millia quingenta octuaginta, quatuor pondera plumbi in aurum transmutante, Basileæ ex plumbo, sicut postea eodem anno diebus *6.* & *11.* Augusti ex aliis metallis etiam Coloniæ coram multis testibus fecit, probatum fuit, quod post examina aurifabrorum multis parasangis aurum Ungaricum vel Arabicum superabat, ut referunt Hoelandus & Dienhemius, apud quem pari-

pariter, & Jacobum Zvvingerum frustra ejus auri arte facti adhuc invenire licet. Plures quidem artis effectus nostro tempore cognitos, ut tincturam Hinderhoferi, quæ 7000. partes, Gustenhoferi, quæ 4060. tingebat, (quæ tamen ambæ erant tela ex aliena pharetra.) Schvvertzeri, de quo auro ab ipso Augusto Saxoniæ duce per projectionem ejus tincturæ facto ipse vidi apud Comitissam quandam armillam duarum unciarum pondere. Item Sendivogii, quæ erat in forma liquoris, quo majorem clavum ferreum mutavit in aurum, quod in examine ignis amicus quidam meus, qui clavum in manu habuit, frustumq; inde decidit, optimum deprehendit, pluresq; oculatos testes novissem recensere, sed sufficiunt duo modò, & alibi etiam in publicis typis nominati, adhuc viventes, coram quibus si antichymista cum his nugis, mendaciis, calumniis, & criminationibus artis & artificum comparuerit in legitimo judicio, extremam suam stultitiam, inscitiam & temeritatem in nugando, conviciando, calumniando & damnando cum pudore, & infamia sui deplorabit, & magis quam piscis obmutescet. Quare desinat posthac imperitia sua artificibus importunè obstrepere, & sophisticos fumos suos in aulis vendere.

XIX. *Argumentum à personis artem hanc tractantibus.*

THes.33. Quotusquisq; est ex aurifactoribus, qui non vocationem suam deserat, & functionibus muneris sui prætermissis tempus in auro faciendo frustra consumat? Qui labor *thes.* 32. maledictionem in ipsa experientia manifestissimam habet.

Responsio.

Sophistę est nihil distinguere, quod hîc antichymista facit, qui dum vitia personarum cum arte ipsa confundit, duplex committit sophisma accidentis. Si imperitorum errores aut frustranei labores vel impostorum fraudes arti aut artificibus per se sunt tribuendæ, etiam antichymista imperitus & impostor erit. Quotusquisq; enim ex medicis illis circumforaneis non deserit opificium suum ocium sectans? Quotusquisque illorum bene medetur, aut non impostor est? Num hæc culpa ipsius medicinæ est, aut bonorum medicorum? Minime verò gentium. Itaquoque si sutores, figuli, pictores, lanifici, aurifices, lithotomi, quos omnes vidi desertis opificiis, sine cognitione sui, huic arti sese ingerere etiam apud magnates, quid hoc ad scientiam ipsam, quæ ex se certa est? quid ad philosophos etiam, qui nequaquam ex sordidis

&

& quæstuariis artibus ortum ducunt, sed ex liberalibus? Extra quas, quicunq; ad hoc magisterium aliam viam quæsiverit, assimilabitur viro per scalas absq; gradibus intenti ascendere, quod cum nequiverit, super faciem pronus in terram decidit, inquit Morienus. Sed heus tu antichymista qua fronte, qua mente philosophos istos accusas desertæ vocationis, aut frustrati finis, qui ne ullum in hac scientia verum artificem per omnem vitam tuam vidisti? Xenophanes philosophus Colophonius apud Laertium cum aliquando accepisset Empedoclem Agrigentinum dicere solitum, perdifficile esse, hominem sapientem invenire, & meritò respondit, quod sapientem esse oporteat, qui sapientem explorare cupit. Ex quo consequitur philosophum esse oportere, qui philosophum vult invenire aut agnoscere. Quod si comes Trevisanus scientiæ hujus studiosus per tot annos peregrinatus nullis parcendo sumptibus nec laboribus, non valuit in familiarem consuetudinem horum hominum venire, multò minus à sophistâ & antichymistâ quispiam eorum invenietur: cum sapiens etiam coràm à stulto non agnoscatur. Accepi à sene quodam adhuc vivo, quo olim adolescens in hac arte magistro usus fui, quomodo vir quidam doctus casu sibi in itinere obviam factus, exinde in diversorio post multos de hac philosophia & philosophis collatos sermones, monstrata etiam mediæ naturæ, præcipuæq; artis materia, tandem valedicens in hæc verba eruperit: Hodie vides philosophum,

Et vitâ fortaſſe tuâ non amplius ullum.

Unde facilè exiſtimare licet, quanta raritas in terris ſit horum hominum. Galenus *lib. 2. meth. med. cap. 5.* fatetur ſe per omnem vitam ſuam, quam tamen, ut ex Langii epiſtolis conſtat, ultra centum & quadraginta annos produxit, ne quinque quidem viros inveniſſe, qui eſſe potius, quam videri docti cuperent. Niſi enim (inquit) quis ſapientiam ipſam propter ſeipſam expetat, ne tempus quidem ullum inveniet, quo ſe in ejus inquiſitione exerceat, imò divitiis, famæ & potentiæ civili inhians, in horum ambitu vitam totam conſumet. Quod ſi Galeno ſeſquiſeculi tempore non obtigit plures viros verè doctos videre, quid nobis homuncionibus tertia fere parte brevioris vitæ experientiæ exſpectandum ſit de philoſophis iſtis difficilioris ſapientiæ indagatoribus, eorumq́; numero & paucitate in promptu eſt divinari, quorum reſpectu Galenici viri initiati duntaxat nominandi eſſent. Quod cum ita ſit, nihil mirandum eſt (inquit Petrus Ferrarienſis *cap. 4.*) ſapienti, qui terminos in libris philoſophorum hujus artis novit, ſi non appareat aliquis hanc artem actu habens, ſed potius mirandum, quomodo quis poſſit pervenire ad ipſam; cum ejus inquiſitio ſit difficilior, profundior, & longioris temporis. Sunt præterea plures aliæ cauſæ, cur viri tales cum theſauro ſuo latere, quàm illum publicè deprædandum geſtare malint, *αὐθάρκειαν* ſecundum Deum habentes in ſe ipſis, nec divitiis, famæ aut potentiæ

civili

civili inhiantes, ut antichymista *thesi. 36.* inciviliter & portentosè adversus quinq; viros Galeni, & eos omnes philosophos mentitus est, ex pravitate ingenii sui alios judicans. Propterea mihi quoq; suspecta est societas illa philosophorum crucis roseæ, pellicentium alteri partium adversarum subsidium ex hac arte, contra institutum philosophiæ, quæ civilibus controversiis bellicisq; rebus implicari prohibet, nisi forte contra alienos à fide Christiana tyrannos, quod & ipsum tamen exemplo Lullii malè cessisse palàm est. Cum enim regi Anglorum sex milliones auri ad bellum adversus Turcam & infideles suscipiendum suppeditasset, rex tanta vi auri non solum contra fidem promissi adversus Galliarum regem bello moto abusus est, sed & artificem ejus, largitionisq; autorem propterea quòd esset ab eo postea violatæ fidei redargutus, persecutus est. Lullius qui procul dubio, ut ex circumstantiis conjicitur, votum fecerat, se adepta arte contra infideles pro Christi gloria & ecclesia usurum, quoniam hac viâ non successerat, aliâ certiori & sanctiori tentat, magnoq; zelo ipse in Africam transfretans, Bogiæ Tunisiique evangelium prædicavit, ubi tandem martyrio coronatus anno octuagesimo ætatis suæ fatis concessit, sicut in ejus vita legitur. Sed hoc in *cap. 7. lib. 2. chymic. quæstion*, enucleatius disputabitur.

XX. *Argu-*

XX. *Argumentum à modo discendi & docendi artem.*

CHristiani hominis non est. 1. Deum tentare, eique præscribere, quod tu facis aurum à Deo petendo ac sperando citra omnem promissionem Dei. 2. Revelationes petere mysteriorum à Deo. Nam Deus ipse semper certis hominibus (quos ipse ad id vocavit) mysteria sua revelavit: suamque libertatem ad certos minimè adstringi vult. 3. Alios seducere, & in exitium præcipitare audacissimis mendaciis atque ænigmatis, quod tu facis more λοξίκ Apollinis seu potius Satanæ. 4. In verbo Dei, quod nobis æternæ salutis causa datum est mysterium aurificii quærere, eidemq; affingere.

Responsio:

Nunc intentionem chymistarum & utrumque tàm discendæ, quàm docendæ artis modum reprobare & suspectum reddere conatur antichymista, sed frustrà. Ex suo enim ingenio solum ad aurum intento fingit scopum alchymiæ præcipuum esse aurum facere, vnde chymistas more vulgi, vel aulicorum, qui non plura sciunt non medicinæ sed aurifactores & chrysopæos nominat. Cum tamen multò antiquior & nobilior ejus effectus sit medicina, propter quam primævi patres hanc artem, antequam ulla mercium permutatio esset, & numus earum sponsor & vicarius fuisset inventus,

tra-

tractarunt ad vitæ longæ vę conservationem, sicut *lib. 5. quæst. chymic. cap. 2.* ubi de autoribus chymiæ & Salomonis scientia quæstio erit, probabitur. Hodieque multos novi, qui non auri sed perfectæ sanitatis consequendæ cupiditate arti operam navant. Et planè sentio, nec philosophiæ nec religioni nostræ congruum esse alchymiam animo ad solum aurum intento seclusa medicina tractare, qua in re mecum sentit Johan. de lapide diviso *lib. 1. cap. 44.* & ibidem incommoda inde evenientia recenset. Ita quidem cum perfectis perfectè sentiendum: si quid verò etiam parvulis communem vitam in seculo agentibus indulgendum, ita respondere potest. Esto, secludatur medicina contra philosophorum mentem, & solum aurum in specie petatur, num propterea non liceret artifici aurum absq; ullo dolo, alteriusvé detrimento per legitimam artem ad necessitatem & non ad fomentum atque augmentum luxus sui & aliorum quærenti cùm sudore vultus & labore manuum Deum omnis boni largitorem in vota vocare? Numquid peccant metallici fossores & fodinarum domini, quando benedictionem divinam implorantes ad laborem in fodendo petunt & sperant in specie nihil aliud à Deo, quam aurum, vel argentū vel aliud metallorum? Si hoc est tentare Deum, eique in specie præscribere, ut tu antichymista ais, quid largiri is debeat, ipsa oratio dominica, quæ petitiones in specie septem, & lithania, quæ multo plures habet, horrendum dictu & blasphemum, meræ tētationes atq; præscriptiones forenſ, imò tu ipse-

ipsemet tentator & præscriptor talis esses, qui in curationibus morborum unà cum ægris in specie petis à Deo sanitatem, & inde in specie aurum, nisi fortassis numos æreos pro pietate tua *thesi*. 38. declarata accipere malis. Absq; hoc non inservires tuo principi, nec academiæ, ne ægrotis. At inquis citra promissionem divinam chymistas id petere. Quis tibi diceret? Unde probas. Nam ex primo capite Geneseos, quia metalla non generentur. At hoc deliramentum tuum est, & alibi satis refutatum. Nihilo secius natura metalla generat, & quãvis non generaret, tamen finis artis immotus constaret, qui non est generare metalla, sed dudum generata tantum transmutare. Deinde sacra scriptura (ex qua theologaster iste contra artem semper disputat) in mysteriis ejusmodi mysticum hunc discendi & docendi modum non improbat, sed mandat utrumque. Primum *Jac.* 1. *v.* 4. *Philip.* 3. *v.* 15. *Matth.* 7. *v.* 7. *alterum Matth.* 7. *v.* 6. 1. *Cor.* 2. *v.* 6. Quod verò addit antichymista, Deum semper certis hominibus ad id vocatis sua mysteria revelare hoc ipsum est, quod volumus. Nam sicut:

Virtutem posuêre Dii sudore parandam:

Ita non omnibus promiscuè, sed certis, & iis solum, qui in hac arte sudant, student, orant, & laborãt, & quidem non nisi animis purgatis hoc mysterium revelat, atque largitur, Qui curvat dorsum suum, inquit Bacsen in turba, in libris nostris legendis, eisque vacat, & non est vanis implicitus cogita-

cogitationibus, Deumq; præcatur, in regno regnabit indeficienter, quousq; morietur. Porrò quod culpat doctrinam philosophorum ut per ænigmata, aliaq; obscura dicta seducentem lectores, & præcipitantem in exitium, & leges docendi artem philosophis præscribere audet, plane videtur sus Minervam docere, parum perpendens geometras geometricis, musicos musicis, medicos medicis & sic quemlibet artificem docere disciplinam suam propriis artis vocabulis, quasi solis chymistis licitum non esset suo more & modo artem tradere posteris. Hujus autem mysticæ traditionis per tropos, allegorias, & ænigmata, justissimas habent rationes de quibus *lib. 2. chymic. quæst. cap. 9.* copiose disseretur. Præcipua verò est, quod mundus, ut & supra ad argumentum 17. diximus, mixtus est adhuc ex bonis & malis, ne malorum proterviam in bonorum exitium armarent, & sic, dum indiscriminatim omnibus aperte docendo prodesse vellent, omnibus nocerent. Unde Aristoteles in epistola ad Alexandrum scribit: causa quidem, quare tibi revelem secretum meum figurativè tecum loquens ænigmatibus atque signis, est quia timeo nimium, ne liber præsentium in manus deveniat malorum & in potestatem arrogantium, & sic pervenire ad illos ultimum bonum & arcanum divinum, quo summus Deus eos judicavit indignos. Ego sane si aliter facerem, transgressor divinæ gratiæ & fractor cælestis sigilli essem, nec occultor revelationis. Ea propter tibi sub attestatione

divini judicii delego ſacramentum eo modo, quò mihi revelatum eſt. Præterea quomodo philoſophi poſſunt ſeducere eos, quos tam fideliter cum Gebro monent & abſterrent, ne libros ſuos legant, ſcientiamvé attrectent? Ita enim *lib.4. ſummæ perfect. cap.* 12. inquit: Filii doctrinæ perquirite, & hoc excellentiſſimum Dei donum vobis ſolis ſervatum invenietis. Filii inſipientes nequitiæ & malevolæ pravitatis immensè ab hac ſcientia fugite, quoniam eſt vobis inimica & adverſa & vos in miſeriam paupertatis conſtituet, quoniam vobis penitus hoc Dei donum divinæ providentiæ judicio eſt occultum & denegatum omninò. Quod poſtremò ponit chymiſtas in verbo Dei myſterium hoc aurificii quærere, eidemque attingere, reſponſionis non eget, quoniam eſt apertum & craſſum mendacium. Nam ne litera quidem ex ullo probato hujus artis ſcriptore proferri poteſt, qua docuerint aurificii myſterium eſſe in ſacris literis quærendum.

XXI. Ar-

XXI. & XXII. *Argumentum, an ars alchymia sit licita?*

SCribit antichymista *thesi.* 30. alchymiam ut artem illicitam à concilio Anticyrano damnatam, deinde *thesi.* 34: nullo privilegio imperatorum, ut cætera honesta vitæ genera donatam.

Responsio.

Adhæc non poteſt melius reſponderi, quam ex ore ipſorum juriſconſultorum. Scribit autem doctiſſimus juriſconſultus Thomas Arfoncinus in reſponſo de jure alchymiæ his verbis: An ars aliqua ſit licita, conſiderandum eſt num jure divino aut humano ſit prohibita. Nam licita & illicita ita diſcernantur *l. 1. ff. de concubin. l. cum ſenatus ff. de rebus dub. l. 1. & per tot. tit. ff. de colle. & corporibus.* Quantum ad divinum, certè nullum textum reperio, ubi alchymia & auri confectio prohibeatur: cùm tamen innumera vitia & crimina legislator divinus Moſes in levitico & deuteronomio perſequatur. Neq; puto illum magis prohibuiſſe diſtillationes & auri argentique confectionem, quam clinodiorum, annulorum, & cæterorum ejuſmodi ornamentorum conflaturam, quibus Salomon & alii reges ornabantur. Quantum autem ad jus civile, certè nulla litera in *Digeſtis & Cod. Iuſtin. vel Novell.* oſtendi poteſt, quæ ad prohibitionem alchymiæ pertineat, quin potius fuſoria

ars comprobatur & laudatur, & præmiis decoratur *lib.* 1. *c. de excuſ. artif.* Et de metallariis, quod legitimam artem exerceant, dubitari nōn poteſt ex *tit. Cod. de metallariis lib.* XI. Ad propoſitam igitur quæſtionem breviter reſpondetur »Si communis doctorum opinio facit jus, ut inter omnes peritos conſtat, ſequitur, quod alchymia ſit licita. Verum autem eſt antecedens: quia Oldradus, Baldus, Johan. Andreas, Panormitanus, Andreas Iſerninus, Albericus de Roſate, Albertus Brunus, Guido Papa, & alii complures tam civiliſtæ, quàm canoniſtæ illam comprobarunt. Ergò & antecedens verum, nempè alchymiam eſſe licitam. Tria igitur multennis ſtropharum meditator antichymiſta in hac criminatione artis crimina falſi committit. Primò quia in nulla hiſtoria, nec in conciliorum tomis legitur fuiſſe unquā concilium aliquod Anticyranum; deinde, quia nec ullo in concilio ejuſmodi quæſtio agitata vel hæc ars prohibita aut damnata refertur: tertio quia alchymia cum metallaria & fuſoria (quoniam cognatarū artium par eſt ratio) iisdem privilegiis donata cenſetur. Damnamus igitur multò juſtius antichymiſtam cum ſua multenni iſta theorica ad Anticyras, ubi concilia habentur inſanorum, donec ſanam mentem & ſenſus elleboro bene expurgatos receperit.

FINIS.

EPIGRAMMA IN ANTI-chymistam metamorphosin ab alchymia passum.

DUm Papius chymicos malè sanâ mente refellit:
Fit Papius chymico Lappius in lapide.
Artem mutandi oppugnans mutatur ab ipsa:
Atq; suo dignum crimine nomen habet.
Vos alii osores chymiæ nunc discite ab illo:
Talia contemptor præmia quisq; feret
Cui nondum satis est ipsa experientia testis:
Ostendi solem postulat ille sibi.

ARGENTORATI.
Excudebat Conradus Scher.

ANNO M.DC.XVI.